

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:45
INRIKESDEPARTEMENTET

POLISEN OCH ALLMÄNHETEN

Betänkande

med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet

S T O C K H O L M

1 9 4 7

Statens offentliga utredningar 1947

Kronologisk förteckning

1. Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlättat hushållens tvättarbete. Hæggeström. xv. 284 s. S.
2. Betänkande angående fiskerinäringens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. Antonsons, Göteborg. 325 s. Jo.
3. Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. Sv. Tryckeri AB. 84 s. K.
4. Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. Hæggeström. 126 s. K.
5. 1944 års militärsjukvårdskommittés betänkande. Del 2. Beckman. 170 s. F6.
6. Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium i Kiruna m. m. Idun. 64 s. K.
7. Betänkande med förslag angående lantmåteripersonalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. Marcus. 132 s. Jo.
8. Betänkande med förslag angående fiskets administration m. m. Kihlström. 155 s. Jo.
9. Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m. Del 3. Tandläkarinstitutens organisation m. m. Beckman. 166 s. E.
10. Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. Beckman. 262 s. S.
11. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. Idun. 148 s. E.
12. Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 4. V. Petterson. 392 s. Ju.
13. Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. Marcus. 114 s. Fi.
14. Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av oljeutredningen 1945. Hæggeström. 343 s. 4 pl. Fo.
15. 1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till lönerreglering för övningslärare. Sv. Tryckeri AB. 370 s. Fi.
16. Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. Norstedt. 24 s. Ju.
17. Stöd åt utvecklingshämmande ungdom. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del. 5. V. Petterson. 144 s. Ju.
18. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiellt arbetsföra m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 324 s. S.
19. Kompetensfordringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. V. Petterson. 288 s. S.
20. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. Beckman. 48 s. K.
21. Socialvårdskommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag angående särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. V. Petterson. 114 s. S.
22. Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående handel med skrot, lump och begagnat gods. Sv. Tryckeri AB. 125 s. H.
23. 1945 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. Marcus. 289 s. Fi.
24. Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. Norstedt. 220 s. S.
25. 1945 års akademikerutredning. Norstedt. 64 s. E.
26. Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringen av stadssamhällellenas bebyggelse. Organisationen av läne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Idun. 598 s. S.
27. Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. Katalog och Tidskriftstryck. 75 s. E.
28. Stuveriverksamheten i svenska hamnar. Hæggeström. 110 s. H.
29. Valfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. Hæggeström. 118 s. H.
30. Betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. Beckman. 214 s. S.
31. Betänkande med förslag angående utbildning av befäl för handelsflottan m. m. Idun. 264 s. H.
32. Utredning med synpunkter på sågverksdriften i Norrland och förslag angående inrättande av en central sågverkskola. V. Petterson. 150 s. 1 karta. Jo.
33. Redogörelse i sammandrag för utredning rörande planering av jordbruket och skogsbruket i Neder-torneå kommun. V. Petterson. 177 s. 6 pl. 1 karta. Jo.
34. 1940 års skolutrednings betänkanden och utredningar. 9. Gymnasiet. Idun. 622 s. E.
35. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 12. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Malmöhus län. Beckman. 43 s. K.
36. Vid andra riksskogstaxeringen av Norrland åren 1938—42 använd metodik och härom vunna erfarenheter. Redogörelse avgiven av 1937 års riksskogstaxeringsnämnd. V. Petterson. 205 s. Jo.
37. 1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. Del 1. Utredning rörande bostads- och levnadsförhållandena på hemmansskogarna med förslag till åtgärder för bostadsbeståndets komplettering och förbättrande. Idun. 301 s. S.
38. Lagberedningens förslag till jordabalk. 1. Norstedt. 313 s. Ju.
39. Supplement nr 7 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 112 s. Ju.
40. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 11. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Kristianstads län. Beckman. 40 s. K.
41. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 7. Tiden juli 1945—juni 1946. Idun. 449 s. Fo.
42. Betänkande angående organisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område. Katalog och Tidskriftstryck. 252 s. Jo.
43. Betänkande med förslag om upphävande av äldre giftermålsbalken. Norstedt. 72 s. Ju.
44. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 3. Statens sjukhusutrednings av år 1943 betänkande. 3. Utredningar och förslag angående sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 176 s. 8 pl. S.
45. Polisen och allmänheten. Betänkande med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet. Idun. 126 s. I.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklestastikdepartementet. Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1947:45
INRIKESDEPARTEMENTET

POLISEN OCH ALLMÄNHETEN

Betänkande

med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet

AVGIVET AV

POLISINSTRUKTIONsutredningen

STOCKHOLM 1947
IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG, ESSELTE AB

717085

STATENS ÖFRÖFÖRSTÄLLNING
FÖR ÅRSBERÄTTNINGEN

POLISEN OCH ALLMÄNHETEN

Beräkningar

och förslag till förändringar för polisen

ÅR 1911

POLISSTYRELSENS FÖRSLAG

ÅR 1911

I N N E H Å L L

	Sid.
<i>Skrivelse till Herr Statsrådet Mossberg</i>	6
<i>Förslag till tjänstereglemente för polisväsendet (polisreglemente)</i>	7
<i>Utredningens uttalanden</i>	24
1. Inledning.....	24
2. Allmänna synpunkter på förhållandet mellan polisen och allmänheten	27
3. Polisens ställning i vissa främmande länder	32
4. Gällande tjänsteföreskrifter för polisen	35
5. Riktlinjer för en revision av gällande tjänsteföreskrifter för polisen	36
6. Rapporteringsskyldigheten	40
Legalitets- och opportunitetsprinciperna	41
Åtalseftergift enligt nya rättegångsbalken	42
Speciella bestämmelser om åtalseftergift.....	43
Varningssystemen i Stockholm, Göteborg och Malmö	44
Strafföreläggande	46
Utländsk rätt	46
Utredningens förslag	50
7. Personaldemokrati	59
8. Personalvård	67
9. Åtgärder för popularisering av polisens arbete m. m.	70
10. Specialmotivering till förslaget till tjänstereglemente för polisväsendet	79
11. Sammanfattning av utredningens förslag.....	123

FÖRKORTNINGAR:

PL = Lagen $\frac{1}{6}$ 1925 om polisväsendet i riket; PR = Polisreglementet för riket $\frac{2}{9}$ 1925;
 NI = Normalinstruktionen för polispersonal; RB = Rättegångsbalken; SL = Strafflagen.

INHALT

Einleitung 1

1. Aufgabenstellung 2

2. Zielsetzung 3

3. Methodik 4

4. Ergebnisse 5

5. Diskussion 6

6. Zusammenfassung 7

7. Literaturverzeichnis 8

8. Anhang 9

9. Glossar 10

10. Bibliographie 11

11. Zusammenfassung in deutscher Sprache 12

VERGLEICH

Die Ergebnisse der Untersuchung sind im Vergleich mit den Ergebnissen der Untersuchung von 1998 dargestellt.

Till

Herr Statsrådet Mossberg.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 juni 1946 har Herr Statsrådet samma dag tillkallat dåvarande tillförordnade statssekreteraren i socialdepartementet, numera statssekreteraren i justitiedepartementet I. A. Lindell, tillika ordförande, poliskonstapeln E. R. Andersson i Stockholm, polismästaren i Göteborg E. Fontell, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören Å. V. Olofsson och statspolisintendenten G. Å. L. Thulin att verkställa utredning rörande revision av gällande tjänsteföreskrifter om polisens allmänna tjänstefunktioner och sättet för deras fullgörande, främst i vad avser polisens förhållande till allmänheten, samt framlägga därav föranledda förslag. Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande har samma den 7 juni 1946 uppdragits åt landsfogden B. E. Sjöholm att såsom expert och sekreterare biträda de sakkunniga.

De sakkunniga ha antagit benämningen polisinstruktionsutredningen.

För att tagas i övervägande vid fullgörandet av utredningens uppdrag har den 3 februari 1947 från socialdepartementet till utredningen överlämnats en framställning av överståthållarämbetet angående vissa spörsmål om polispersonalens tjänsteförhållanden.

För den studieresa till England, som vissa ledamöter av utredningen med vederbörligt tillstånd under hösten 1946 företagit, har upprättats särskild redogörelse, vilken tidigare överlämnats till Herr Statsrådet.

Sedan utredningen nu slutfört sitt uppdrag, får utredningen härmed värd- samt överlämna betänkande med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet.

Stockholm den 27 maj 1947.

INGVAR LINDELL

EVERT ANDERSSON

ERNST FONTELL

ÅKE OLOFSSON

GEORG THULIN

Erik Sjöholm

Polisman, som har att leda och övervaka samt utöva befäl över annan polisman, är dennes förman. Den över vilken annan utövar förmanskap är underlydande i förhållande till denne.

6. Där ej annat särskilt stadgats, är i stad med polismästare denne och i annat polisdistrikt distriktsåklagaren polischef.

II. Ledningen av polisverksamheten m. m.

Polischefs och annan förmans allmänna åligganden.

2 §.

7. Närmast under landsfogden i egenskap av länspolischef eller, vad angår stad som är undantagen från området för landsfogdens polisverksamhet, under länsstyrelsen har polischefen ansvaret för och ledningen av polisverksamheten inom distriktet. Därvid åligger det polischefen särskilt

att planlägga polisarbetet och tillse att de åtgärder bliva vidtagna som i varje särskilt fall erfordras för polisverksamhetens behöriga upprätthållande;

att hålla sig underkunnig om polisväsendets tillstånd och behov samt hos vederbörande myndighet anmäla förekommande brister och föreslå åtgärder till deras avhjälpande; samt

att utöva chefskapet över polispersonalen inom distriktet.

3 §.

8. Polischefen skall tillse att polispersonalen användes på lämpligaste sätt samt fullgör sina uppgifter efter bästa förmåga och i överensstämmelse med gällande föreskrifter.

9. Polischefen skall verka för ett förtroendefullt och gott förhållande mellan polisen och allmänheten samt söka undanröja allt som är ägnat att förringa tilliten till och aktningen för polisen. Därvid skall polischefen ägna särskild uppmärksamhet åt

att polispersonalen uppträder förekommande och grannlaga såväl i som utom tjänsten;

att personalen äger sådana kunskaper och färdigheter, att den är i stånd att på bästa sätt fullgöra sina uppgifter, samt meddelas erforderlig vägledning och efterutbildning;

att personalen äger kännedom om befolkningen och de lokala förhållandena inom tjänstgöringsområdet; samt

att god ordning och god anda råder inom poliskåren.

10. Polischefen skall utöva sitt befäl med oväld, fasthet och omtanke. Han skall främja de underlydandes trivsel i arbetet. Det åligger honom att söka lära känna envar underlydande beträffande hans duglighet, nit och lämplighet för tjänsten. Han bör, då polisman i personliga angelägenheter vänder sig till honom, i mån av förmåga lämna råd och stöd.

11. Såväl i som utom tjänsten skall polischefen vara ett gott föredöme. Fel eller försummelse, som begås av underlydande, skall efter omständigheterna rättas eller beivras. Rättelse skall ske på sådant sätt, att den icke väcker obehörigs uppmärksamhet eller verkar nedsättande eller kränkande för den felande.

12. Polischefen skall ägna tillsyn åt underställt befäls förhållande i och utom tjänsten. Därvid åligger det honom bland annat att aktgiva på att befälet efter bästa förmåga, samvetsgrant och planmässigt fullgör sina åligganden samt att ett gott, förtroendefullt förhållande råder mellan befäl och underlydande.

13. Polischefen skall hålla landsfogden eller, där polischefen lyder direkt under länsstyrelsen, länsstyrelsen underrättad om sådana förhållanden rörande polisväsendet och polisverksamheten inom distriktet, som äro av beskaffenhet att böra bringas till landsfogdens eller länsstyrelsens kännedom.

I förekommande fall har polischefen att av landsfogden eller länsstyrelsen påräkna råd och upplysningar.

14. Polischefen är skyldig att lämna poliskollegium, polisnämnd och övriga myndigheter, som enligt gällande bestämmelser hava att taga befattning med polisväsendet, sådana upplysningar rörande distriktets polisväsen, som de kunna behöva för fullgörande av sina uppgifter.

15. Polischefen har att i erforderlig utsträckning samarbeta med andra polismyndigheter, så ock med åklagar-, socialvårdande och övriga myndigheter och organisationer som hava beröring med hans verksamhetsområde. Framställning om biträde eller annan handräckning av polisen skall så långt ske kan efterkommas.

16. Polischefen äger att av vederbörande myndigheter erhålla de upplysningar, det biträde och den handräckning, som erfordras för hans verksamhet och lagligen kunna lämnas av dessa myndigheter.

17. Det åligger polischefen att, där omständigheterna så medgiva, i viktigare frågor rörande polisväsendets organisation, polispersonalens arbetsförhållanden och vad eljest är av betydelse för personalens trivsel inhämta personalens uppfattning genom en eller flera av vederbörande personalorganisation utsedda representanter. Polischefen bör även i övrigt i den mån sådant påkallas av personalen överlägga med dess representanter.

18. Sammandrages polisstyrka från olika orter skall, där ej annat särskilt föreskrives, chefskapet över styrkan utövas av polischefen i den ort där styrkan sammandragits. Angående landsfogdes rätt att å ort inom området för hans polisverksamhet utöva chefskapet över sammandragen polisstyrka gäller vad därom är särskilt stadgat.

I fråga om polisstyrka, över vilken polischefen enligt vad nu sagts utövar chefskapet, åligger det polischefen att sörja för att erforderliga åtgärder vidtagas för personalens transport, inkvartering och förplånad.

19. Vad i 8—16 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning å annan förman än polischef.

Varje förman har att snarast möjligt underrätta sin närmaste förman om vad i tjänsten förekommit av beskaffenhet att böra komma till dennes kännedom.

Befälsförhållanden.

4 §.

20. Skola polismän av samma tjänstegrad gemensamt utföra tjänsteförättning och har bestämmelse angående befälsföringen ej blivit meddelad, utövas befälet av den i tjänstegraden äldste.

Vakthavande befäl äger i den utsträckning som erfordras för tjänstens fullgörande utöva befäl jämväl över övrig i distriktet tjänstgörande personal av samma tjänstegrad, såvida högre befäl ej är tillstådes och dennes besked ej lämpligen kan avvaktas.

21. Polisman vid viss avdelning inom poliskår må endast i den mån det erfordras för att utföra honom åliggande tjänstegöromål inom avdelningen utöva befäl över personal vid annan avdelning.

22. Tjänstgör polispersonal från polisdistrikt tillsammans med personal från annat polisdistrikt, föres befälet, där ej annat föreskrives i den om tjänsteförättningen meddelade ordern, av den som innehar högsta tjänstegraden eller, där flera innehava samma grad, av den i graden äldste.

Order och andra tjänstemeddelanden.

5 §.

23. Order skall vara tydlig, fullständig och så kort som omständigheterna medgiva.

24. Order i ärende som ej är endast av mindre vikt bör såvitt möjligt meddelas skriftligen.

Den som meddelar eller förmedlar muntlig order bör tillse, att ordern rätt uppfattats.

25. Order skall i regel givas till underlydande genom dennes närmaste förman. Meddelas order av högre befäl än närmaste förman, böra mellanvarande befälsinstanser som kunna beröras av ordern snarast möjligt givas del av denna.

26. Vid övertagande av viss tjänstgöring skall polismannen utan dröjsmål taga del av föreskrifter och order, som utfärdats beträffande tjänstgöringen. I övrigt är envar som icke på eljest föreskrivet sätt erhållit del av vederbörliga tjänsteföreskrifter skyldig att själv skaffa sig kännedom om desamma.

27. Rapport (anmälan) i anledning av meddelad order avgives, där ej i särskilt fall annat föreskrives, till närmaste förman, vilken, där omständigheterna så påkalla, sörjer för rapportens vidarebefordran.

28. Vad i denna paragraf föreskrives om order skall äga motsvarande tillämpning beträffande annat tjänstemeddelande.

Tilkallande av polisförstärkning.

6 §.

29. Yppas inom polisdistrikt på landsbygden för ordningens och säkerhetens upprätthållande tillfälligt behov av polisförstärkning, äger polischen tillkalla tillgänglig polispersonal från annat distrikt inom hans verksamhetsområde, till vars polisväsen statsverket lämnar bidrag.

Erfordras eljest av anledning som nyss sagts polisförstärkning inom något polisdistrikt, äger länsstyrelsen eller i brådskande fall landsfogden till sådan tjänstgöring beordra inom länet anställd polispersonal, till vars avlöning statsverket bidrager och som utan olägenhet kan tillhandahållas. Efter anmälan av länsstyrelsen äger chefen för inrikesdepartementet jämväl från annat län tillkalla sådan personal.

Angående användande av stats- och reservpolis gäller vad därom är särskilt stadgat.

30. Då möjlighet finnes att antingen med tillämpning av vad i 29 mom. sägs eller genom användande av stats- eller reservpolis erhålla polisförstärkning, bör vid avgörandet hänsyn tagas till den föreliggande uppgiftens art, varjämte skall beaktas att statsverket icke onödigtvis åsamkas kostnader.

31. Kan erforderlig polispersonal icke erhållas på sätt i 29 mom. sägs eller genom anlitan av stats- eller reservpolis, äger chefen för inrikesdepartementet som förstärkning tillkalla elever vid någon av staten bekostad eller understödd polisskola.

Meddelar Kungl. Maj:t vid utomordentliga omständigheter förordnande jämlikt 7 § 1 mom. andra stycket lagen om polisväsendet i riket, utfärdas i samband därmed föreskrifter rörande polispersonalens användande.

III. Polismans skyldigheter.

7 §.

32. Polisman skall utföra sin tjänst med omtanke, nit och omsorg samt ställa sig till noggrann efter rättelse vad i detta reglemente stadgas, så ock de ytterligare föreskrifter rörande tjänsten, som i vederbörlig ordning meddelas.

33. Det åligger polisman att väl känna till de lag- och författningsbestämmelser som han har att i sin tjänst tillämpa, detta reglemente och andra för

polisen i vederbörlig ordning utfärdade tjänsteföreskrifter. Han är även skyldig att skaffa sig kännedom om befolkningen och de lokala förhållandena inom polisdistriktet.

34. Polisman är pliktig att tjänstgöra icke blott inom det område för vilket han är anställd utan även å ort dit han enligt 29 mom. beordrats. Angående stats- och reservpolispersonals tjänstgöringsområde gäller vad därom är särskilt stadgat.

För fullföljande av påbörjad spaning eller av annan tvingande orsak äger polisman utsträcka sin polisverksamhet utom anställningsområdet. Han skall dock så snart ske kan göra anmälan därom hos polischefen i den ort, dit verksamheten utsträcker.

35. Polisman är pliktig att åtlyda förmans order, såframt det ej är uppenbart att den icke angår tjänsten eller att den strider mot lag eller författning. Är polisman tveksam huruvida lydnaplikt föreligger, äger han, utan efterättande av denna, att för vinnande av rättelse eller upplysning anmäla förhållandet hos ordregivarens närmaste överordnade eller hos polischefen.

36. Polisman skall städse såväl i som utom tjänsten uppträda förekommande och på ett sätt som ingiver förtroende och aktning.

37. Polisman skall själv vinnlägga sig om och hos sina tjänstekamrater verka för god ordning och god anda inom kåren. Han skall sträva efter att efter bästa förmåga, osjälviskt och beredvilligt fullgöra sina åligganden samt uppträda korrekt mot överordnade, likställda och underordnade.

38. Erhåller polisman kännedom om fel, oegentlighet eller missförhållande i tjänsten, skall han därom ofördröjligen göra anmälan till sin närmaste förman eller polischefen, såvida saken ej är av ringa betydelse och rättelse vinnes genom polismannens eget åtgörande.

Polisman är jämväl skyldig att hålla sin närmaste förman underkunnig om vad eljest i tjänsten förekommer av beskaffenhet att böra komma till dennes kännedom.

39. Det åligger polisman att, så snart omständigheterna det medgiva, till vederbörande förman rapportera varje brott, varom han erhållit kännedom och som hör under allmänt åtal. Kan å förseelse icke följa svårare straff än böter och förekommer ej anledning att målsägande finnes, äger dock polismannen, såframt det är uppenbart att förseelsen var ursäktlig och dess beivrande ej påkallas ur allmän synpunkt, underlåta att avgiva rapport och låta saken bero vid ett påpekande eller en erinran för den felande. De närmare föreskrifter och anvisningar som kunna vara behövliga härutinnan meddelas av polischefen.

40. Polisman åligger att beredvilligt lämna varje annan polisman, i eller utom distriktet, behövlig hjälp vid fullgörande av denne åliggande tjänsteuppgifter samt även eljest på allt sätt främja ett gott samarbete i tjänsten.

Angående de särskilda åligganden, som vid krig eller krigsfara ankomma på polisman, gäller vad därom är eller kan bliva särskilt stadgat.

41. Polisman skall väl vårda honom i tjänsten tilldelad utrustning och annan materiel samt iakttaga sparsamhet såväl vid användning av förbrukningsartiklar som i övrigt.

42. Polisman, vilken tillsättes i den ordning som är föreskriven i 11 § 1—4 mom. lagen om polisväsendet i riket, får ej utan länsstyrelsens efter polischefens hörande meddelade tillstånd innehava annan allmän eller enskild befattning eller därmed jämförligt avlönat uppdrag eller själv eller genom annan idka förvärvsverksamhet.

Angående rätt för annan polisman än i första stycket sägs att med sin tjänst förena befattning eller uppdrag eller utöva verksamhet som i sagda stycke avses gäller vad därom är särskilt stadgat.

Det är polisman förbjudet att utan polischefens tillstånd åtaga sig att å tid, då han åtnjuter tjänstfrihet, semester eller tjänstledighet, utföra uppdrag som innebär fullgörande av polisverksamhet.

Polisman får ej heller åtaga sig oavlönat uppdrag som är oförenligt med hans ställning såsom polisman.

43. Polisman får ej av underlydande mottaga lån eller annan förmån, varigenom han ställer sig i beroende av denne.

8 §.

44. Polisman, som har att fullgöra sådan tjänst där tjänstgöringstiden kan kontrolleras, är skyldig att tjänstgöra i medeltal högst fyrtioåtta timmar under varje vecka. Vad nu sagts skall, i den mån arbetsförhållandena så medgiva, gälla även beträffande annan polisman.

Tjänstgöringen bör ordnas så att varje polisman i medeltal en gång i veckan erhåller tjänstfrihet under tjugofyra timmar i följd.

45. Även då polisman är tjänstfri, har han, såframt det för polisverksamhetens behöriga fullgörande finnes oundgängligen nödvändigt och oavsett om det i 44 mom. stadgade medeltalet timmar för tjänstgöringstiden överskrides, skyldighet att efter förmans order inträda i tjänstgöring, så ock att å den ort inom anställningsområdet, där polismannen uppehåller sig, självmant ingripa till ordningens och säkerhetens tryggande.

Vid utomordentliga tillfällen, såsom upplopp och andra liknande oroligheter, omfattande eldsvådor eller trafikolyckor och andra katastrofer, skall tjänstfri polisman, som därom erhåller kännedom, självmant skyndsamt anmäla sig hos sin förman för den tjänstgöring som kan krävas av polismannen.

46. Ämnar polisman under tid, då han åtnjuter tjänstfrihet, semester eller tjänstledighet, vistas utom anställningsområdet, skall han underrätta sin förman om varest han under ledigheten kan anträffas.

47. Blir polisman av sjukdom eller av annan anledning förhindrad att bestrida sin tjänst, skall förhållandet ofördröjligen anmälas hos hans närmaste förman. Sådan anmälan skall ock göras, om tjänstgöringsförhinder

inträffar medan polisman åtnjuter tjänstfrihet, semester eller tjänstledighet.

Behov av tjänstledighet på grund av sjukdom eller svag hälsa för längre tid än tre dagar i följd skall, därest polischefen ej i särskilt fall annat föreskriver, styrkas genom läkarintyg; dock äger polischefen, när särskilda skäl äro därtill, fordra sådant intyg även vid kortare ledighet.

Då särskild anledning därtill förekommer, äger polischefen fordra, att då den som på grund av sjukdom eller svag hälsa åtnjuter tjänstledighet vill återinträda i tjänst, han genom läkarintyg styrker sin tjänstduglighet.

Har polisman erhållit inkallelseorder till militärtjänstgöring, skall han därom omedelbart underrätta sin närmaste förman.

Försättes polisman i konkurs, åligger det honom att därom ofördröjligen underrätta polischefen. Sådan anmälan skall jämväl göras, då konkursen avslutats.

48. Om tjänstetillsättning, kompetensvillkor, ordningen för beviljande av semester, tjänstledighet och avsked samt bostadsort gäller vad därom är särskilt stadgat.

Innan sökt avsked beviljas bör, där fråga föreligger om den avskedstagandes rätt till pension, sådan fråga vara prövad i därför föreskriven ordning.

9 §.

49. Polisman skall bemöta envar med vilken han i tjänsten kommer i beröring hövligt och hänsynfullt samt beredvilligt lämna allmänheten upplysningar, råd och annan hjälp i all den utsträckning vartill han är i stånd.

I sin tjänstgöring skall polisman vinnlägga sig om självbehärskning och ett vårdat språk, fritt från sårande eller kränkande uttryck.

Polisman skall vara vaksam och väl tillvarataga tjänstetiden.

50. Under tjänstgöring får polisman icke förtära rusdrycker. Han får ej heller under tjänstgöring vara påverkad av rusdrycker och bör därför undvika förtäring av sådana under tiden närmast före tjänstgöringen.

Förekommer anledning att polisman under tjänstgöring är påverkad av rusdrycker äger förman, om det finnes erforderligt för vinnande av utredning om saken, anmana polismannen att underkasta sig blodundersökning. Sådan anmaning bör polismannen utan dröjsmål efterkomma.

51. Under tjänsteutövning utomhus får uniformerad polisman ej röka. Rökning får ej heller förekomma i anmälningsrum eller annan expeditiionslokal, då allmänheten betjänas.

52. Polismands tjänsteutövning skall präglas av opartiskhet och saklighet. Han får ej genom skuldsättning eller på annat sätt ställa sig i beroende av någon vars verksamhet han har att övervaka. Ej heller får han utan polischefens medgivande av allmänheten mottaga gåva, belöning eller annan förmån för något sitt förhållande i tjänsten.

53. Polisman får icke för obehörig yppa något varom han i tjänsten er-

hållit kännedom och som är av beskaffenhet att icke böra öfver huvud eller vid den tidpunkt varom fråga är komma till allmänhetens kännedom.

Angående ordningen för förmedlande av upplysningar till pressen samt utlämnande av handlingar rörande tjänsten har polisman att iakttaga de föreskrifter polischefen härutinnan meddelat.

54. Angående skyldighet för polisman att under tjänstgöring vara iförd tjänstedrätt samt vara försedd med tjänstetecken och bevapning stadgas i polisutrustningsreglementet.

Envar polisman skall vinnlägga sig om vårdad klädsel i tjänsten. Han bör även i övrigt vara mån om ett vårdat yttre.

55. Polisman är skyldig att, då han i samband med tjänstens fullgörande tillfrågas därom, uppge sitt namn och sin befattning, såvida ej särskild anledning förekommer att vägra efterkomma anmaningen.

IV. Ordnings- och kriminalpolisens huvuduppgifter.

Ordningspolisen.

10 §.

56. Ordningspolisens huvuduppgift är att övervaka att lugn och ordning råder samt att sörja för befolkningens trygghet till person och egendom.

57. Vid fullgörande av nämnda uppgift skall ordningspolisen i första hand söka förebygga brott samt sådana förehavanden och förhållanden i övrigt, som innebära en kränkning av eller en fara för ordningen och säkerheten.

Ordningspolisen skall särskilt övervaka trafiken på gator, vägar och andra allmänna platser. Härvid ankommer det på polisen bland annat att genom anvisningar (trafiktecken) och på annat sätt leda och underlätta trafiken. Särskild uppmärksamhet skall ägnas gående som kunna vara i behov av hjälp (åldringar, barn, blindas, invalider etc.).

På ordningspolisen ankommer vidare att så långt ske kan vidtaga erforderliga åtgärder för att avlägsna anledningar till olyckshändelser eller andra faror för säkerheten på allmän plats. I sådant avseende skall polisen särskilt tillse att gällande ordnings- och säkerhetsföreskrifter noga efterlevas.

Ordningspolisen åligger därjämte bland annat

att om på allmän plats uppstår slagsmål, ordningsstörande folksamling eller annan oordning, genom lämpliga åtgärder återställa ordningen;

att om någon på allmän plats uppträder berusad, för oljud eller eljest offentligen betar sig på sätt som är ägnat att väcka förargelse hos allmänheten, genast ingripa; samt

att om någon på allmän plats utsättes för otidigheter eller annan förolämpning, lämna behöfligt skydd.

58. Vid brand eller fara därför skall polisman skyndsamt på lämpligaste sätt varsko dem vilkas liv eller egendom är i fara samt underrätta brandkåren (skogsbrandfogden) och vederbörande polisbefäl. Intill dess brandmanskap anländer, skall han så långt ske kan sörja för att människor och egendom räddas samt elden begränsas.

Polisen skall avspärra brandplatsen och vidtaga andra erforderliga åtgärder för att underlätta släcknings- och räddningsarbetet, sörja för att människor och djur erhålla erforderlig vård, övervaka egendom som bärgats samt förhindra stölder och andra brott.

Vad nu föreskrivits skall äga motsvarande tillämpning vid översvämning eller annan naturkatastrof, sprängnings- eller förgiftningsolycka eller annan jämförlig händelse eller fara därför.

59. Vid olyckshändelse på allmän plats skall polisman tillse att skadad person skyndsamt beredes erforderlig vård samt även i övrigt lämna all den medverkan omständigheterna kräva. Enahanda skyldighet åvilar polisman därest i andra fall hans bistånd erfordras i anledning av svårare olyckshändelse.

Ordningspolisen åligger vidare att vidtaga erforderliga hjälpåtgärder beträffande personer, som på grund av sjukdom eller av annan orsak finnas icke kunna taga vara på sig själva eller eljest behöva omedelbar hjälp.

60. I den mån ej annat är föreskrivet i gällande tjänsteföreskrifter har ordningspolisen att vidtaga de verkställighets- och andra åtgärder, som kunna föranledas av polismyndighets beslut rörande handräckning och annan hjälp åt statliga eller kommunala myndigheter, samt att ombesörja de utredningar, besiktningar m. m. som enligt särskilda författningsbestämmelser ankomma på polisen.

61. Finnes utredning rörande brott eller annan händelse böra verkställas av kriminalpolisen, åligger det polisman att därom skyndsamt underrätta kriminalpolisavdelningen (vederbörande förman) samt genom avspärrning av platsen, där händelsen inträffat, och genom andra erforderliga åtgärder säkerställa spår och annan bevisning.

62. Angående de huvudsakliga uppgifter i övrigt som må ankomma på ordningspolisen stadgas i instruktionen för vederbörande polisdistrikt.

Kriminalpolisen.

11 §.

63. Kriminalpolisens huvuduppgift är att förebygga brott samt att verkställa spaning och annan undersökning rörande begångna brott, särskilt sådana som äro av större omfattning eller av svårare beskaffenhet.

Rörande de huvudsakliga uppgifter i övrigt som må ankomma på kriminalpolisen stadgas i instruktionen för vederbörande polisdistrikt.

V. Polisens maktbefogenheter.

12 §.

64. För verkställande av tjänståtgärd får polisman ej använda strängare medel än förhållandena kräva. Rättelse bör i första hand ske genom upplysningar och anmaningar.

Våld får tillgripas endast då tjänsteuppgiften ej kan lösas på annat sätt. Vid val mellan olika former av våld skall användas det lindrigaste våld som kan leda till det önskade resultatet. Våld får ej brukas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Har någon skadats till följd av polismans ingripande och är ej skadan obetydlig, skall polismannen såvitt möjligt skyndsamt sörja för att den skadade erhåller erforderlig vård, så ock ofördröjligen göra anmälan därom hos sin förman.

Angående användande av skjutvapen gäller vad därom är särskilt stadgat.

65. Om det för upprätthållande av allmän ordning och säkerhet är nödvändigt, har polisman att omhändertaga den vars uppträdande innefattar ett störande av eller en omedelbar fara för ordningen eller säkerheten. Omhändertagande skall ock ske, där det eljest erfordras till avvärjande av brott mot vilket polisman är pliktig att ingripa.

Då någon enligt vad nu sagts omhändertagits, skall anmälan därom skyndsamt göras hos vederbörande förman, vilken har att pröva huruvida åtgärden skall bestå.

Den som omhändertagits skall så snart ske kan underkastas förhör. Rörande förhöret skall vad om förhör under förundersökning i brottmål är stadgat äga motsvarande tillämpning.

Den omhändertagne må ej hållas i förvar längre än som betingas av det ändamål som föranlett omhändertagandet. Vid förvaringen får den omhändertagne ej underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med omhändertagandet, ordningen å förvaringsplatsen eller allmän säkerhet.

Vid omhändertagande skall tillses, att åtgärden ej orsakar vederbörande större olägenhet än som är oundviklig eller väcker onödig uppmärksamhet.

66. Om användande av tvångsmedel under förundersökning i brottmål gäller vad därom är särskilt stadgat.

VI. Polispersonalens tjänsteställning, disciplinär bestraffning, m. m.

13 §.

67. Med befattningshavare förstås i detta kapitel polisman, vilken tillsättes i den ordning som är föreskriven i 11 § 1—4 mom. lagen om polisväsen-

det i riket, samt polisman av högst kommissaries grad vid poliskår i polisdistrikt, där statsverket övertagit skyldigheten att sörja för polisverksamhetens upprätthållande.

Angående annan polismans ställning i de avseenden som behandlas i detta kapitel gäller vad därom är särskilt stadgat.

14 §.

68. Ordinarie befattningshavare tillsättes antingen genom ständigt förordnande eller genom förordnande tills vidare.

Extra befattningshavare tillsättes genom förordnande tills vidare.

69. Ordinarie befattningshavare, som erhållit ständigt förordnande, må i administrativ ordning skiljas från tjänsten allenast på grund av stadgande i detta reglemente eller annan allmän författning eller för vederbörande polisdistrikt gällande pensioneringsbestämmelser.

Annan ordinarie befattningshavare må därjämte, om han på grund av mindre gott uppförande eller av annan anledning finnes för tjänsten olämplig, skiljas därifrån, dock med rätt att åtnjuta avlöning under två månader från entledigandet.

Indrages eller ändras ordinarie befattning, är befattningshavaren skyldig att, utan minskning av honom tillkommande förmåner, tjänstgöra å annan lämplig befattning som tillbjudes honom i det polisdistrikt där han är anställd eller i polisdistrikt till vilket sagda polisdistrikt helt eller delvis blivit hänfört. Ordinarie befattningshavare, som överförts på avgångsstat enligt vad därom är särskilt stadgat, vare ock, där så påfordras, skyldig att tjänstgöra å annan lämplig befattning i vederbörande polisdistrikts eller däri helt eller delvis ingående kommuns tjänst mot den avlöning som för befattningen är stadgad.

70. Extra befattningshavare, som varit anställd vid polisväsendet i minst två år i följd, må skiljas från sin anställning allenast av anledning som i 69 mom. första eller andra stycket avses eller i följd av indragning eller ändring av befattning; dock äger befattningshavare, som skilts från tjänsten av annan anledning än som avses i första stycket av sagda mom., rätt till avlöning under två månader från entledigandet.

Förordnande för ordningsman må när som helst återkallas.

Annan extra befattningshavare må, när helst tjänsten det kräver, skiljas från sin anställning; dock äger befattningshavare, som skilts från tjänsten av annan anledning än som avses i 69 mom. första stycket, rätt till avlöning under en månad från entledigandet.

15 §.

71. Har vid tillsättning av ordinarie befattning den som finnes böra erhålla befattningen under minst två år i följd tjänstgjort vid polisväsendet, skall han tillsättas genom ständigt förordnande, där ej länsstyrelsen, sedan

polischefen avgivit yttrande i ärendet, finner frågan om sådant förordnades meddelande böra uppskjutas. Beslut om uppskov må ej avse kortare tid än ett år, ej heller längre tid än sammanlagt tre år. Vad nu är sagt skall äga motsvarande tillämpning, då den som förordnats till ordinarie befattningshavare utan att innehava en tjänstetid av minst två år i följd uppnår sådan tjänstetid. Där ej ständigt förordnande enligt vad sålunda stadgats skall meddelas, sker tillsättandet medelst förordnande tills vidare.

72. Polischef åligger att, då annan ordinarie befattningshavare än ordinarie fjärdingsman skall tillsättas, till länsstyrelsen avgiva yttrande rörande sökande till befattningen. Yttrandet skall genom länsstyrelsens försorg delgivas den myndighet, som enligt 13 § 2 mom. lagen om polisväsendet i riket äger avgiva yttrande över de sökande.

Om polischefs skyldighet att avgiva yttrande angående sökande till fjärdingsmansbefattning stadgas i 11 § 3 mom. sagda lag.

73. Vid polischefens yttrande enligt 71 eller 72 mom. skall fogas utlåtande av vederbörande polisintendent eller i distrikt, där polisintendent ej finnes, av vederbörande poliskommissarie eller, där poliskommissarie ej finnes, av vederbörande överkonstapel.

16 §.

74. Har befattningshavare gjort sig skyldig till brott av sådan beskaffenhet, att åtal vid domstol finnes böra äga rum, har polischefen att väcka åtal eller, där han ej själv är åklagare, göra anmälan hos vederbörande åklagare. I samband därmed äger polischefen avstänga befattningshavaren från tjänstgöring, intill dess rättens dom i målet vunnit laga kraft eller rätten annorlunda förordnat.

Beslut om avstängning går genast i verkställighet.

75. Förman är berättigad att försätta underlydande befattningshavare ur tjänstgöring, där han beträdes med brott eller tjänstefel som avses i 76 mom. och det finnes erforderligt för behörig ordning i tjänsten, så ock eljest där så är nödvändigt för säkerställande av tjänstens behöriga fullgörande. Annan förman än polischefen skall anmäla sin åtgärd till polischefen, som har att pröva huruvida åtgärden skall bestå eller ej.

Polischefs beslut, varigenom befattningshavare försatts ur tjänstgöring, skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

17 §.

76. Överskrider befattningshavare sin befogenhet eller åsidosätter han vad honom åligger eller visar han eljest oförstånd eller oskicklighet i tjänsten eller förhåller han sig i sin enskilda vandel på sådant sätt, att aktningen för polistjänsten sättes i fara, må han, där ej fråga är om brott som i 74 mom. sägs, för tjänstefel bestraffas med varning, förlust av löneförmåner i högst en månad eller mistning av tjänsten under högst tre månader.

Har den som begått tjänstefel tidigare undergått bestraffning som nu sägs utan att låta sig därav rätta, eller är tjänstefel av svår beskaffenhet, må han avsättas från tjänsten.

77. Befattningshavare, som lägger hinder i vägen för tjänstens behöriga fullgörande genom att nedlägga arbetet utan att ledighet eller avsked beviljats honom, skall därigenom anses hava gjort sig skyldig till tjänstefel av svår beskaffenhet, därå enligt 76 mom. avsättning kan följa.

78. Har domstol prövat fråga om ämbetsstraff såsom påföljd av brottslig gärning, begången av befattningshavare, må denne icke på grund av samma gärning bestraffas disciplinärt enligt 76 mom.

79. Varning, förlust av löneförmåner under högst sju dagar samt mistning av tjänsten under högst samma tid må åläggas av polischefen.

Angående poliskollegiums befogenhet att ålägga disciplinstraff är stadgat i 12 § lagen om polisväsendet i riket.

80. Har fråga uppkommit, huruvida polisman i sitt förhållande till allmänheten gjort sig skyldig till brott eller sådant tjänstefel som avses i 76 mom., bör utredningen i ärendet icke endast ledas utan även handhas av person som intager en fri och självständig ställning i förhållande till polismannen. I allmänhet bör därför utredningen handhas av polischefen personligen, dock att i stad där polisintendent finnes polischefen må anförtro utredningen åt denne. Har polisman som är anställd inom området för landsfogdens polisverksamhet begått brott eller tjänstefel som nyss sagts, skall landsfogden omedelbart underrättas, och har denne att pröva, huruvida han bör övertaga utredningen.

18 §.

81. I disciplinmål, evad det handlägges av polischefen eller vid sammanträde inför poliskollegium, skall förhör hållas med den befattningshavare som disciplinförfarandet avser, så ock med den som eljest antages kunna lämna upplysning i målet. Befattningshavaren äger såväl under ärendets handläggning inför polischefen som vid sammanträde inför poliskollegium anlita biträde. Till biträde må ej brukas annan än den som enligt rättegångsbalken är behörig till rättegångsombud.

Underlåter befattningshavaren, då han kallats till förhör som i första stycket sägs, att utan giltig orsak inställa sig vid förhöret, må polischefen eller poliskollegium förordna om befattningshavarens hämtande eller ock, utan hinder av hans frånvaro, pröva målet på förhandenvarande skäl.

82. Vid disciplinmål som handlägges av polischefen skall trovärdigt vittne närvara.

Den som inkallats för att upplysningsvis höras i disciplinmål inför polischefen äger åtnjuta ersättning för inställelsen av allmänna medel enligt de grunder som gälla för den som inkallats till förhör under förundersökning i brottmål.

83. Förhandlingen vid poliskollegium skall vara offentlig. Där särskilda skäl äro därtill, må dock poliskollegium förordna, att förhandlingen skall hållas inför stängda dörrar. Poliskollegium äge ock förordna, att vad som förekommit vid förhandling inom stängda dörrar icke får uppenbaras.

På ordförande i poliskollegium ankommer att upprätthålla ordning vid kollegiets sammanträden och att meddela därför nödiga föreskrifter. Han äger utvisa den som stör förhandlingen eller eljest uppträder otillbörligt eller som enligt vad är känt eller må antagas ej fyllt tjuguet år.

84. Inför poliskollegium föres talan om disciplinärt ansvar av vederbörande distriktsåklagare, likväl obetaget för landsfogde eller i Stockholm förste stadsfiskalen att mot befattningshavare som är anställd inom området för hans verksamhet föra sådan talan.

Det åligger ordförande i poliskollegium att i samråd med åklagaren bestämma tid och plats för kollegiets sammanträden. Sammanträde skall hållas å lokal som av länsstyrelsen tillhandahålles, där ej ordföranden finner sammanträdet böra hållas annorstädes och det kan ske utan särskild kostnad.

Begär åklagaren eller den befattningshavare som disciplinförfarandet avser hos ordföranden i poliskollegium eller hos kollegiet att någon måtte inkallas för att upplysningsvis höras i målet, har ordföranden att föranstalta om vederbörandes inkallande.

Har någon enligt beslut av ordföranden i poliskollegium eller poliskollegiet eller på begäran av åklagaren inkallats för att upplysningsvis höras, må poliskollegiet tillerkänna honom ersättning för inställelsen av allmänna medel enligt de grunder som gälla för vittnen i brottmål.

85. Över handläggning av disciplinmål inför polischef och poliskollegium skall föras protokoll, vari jämväl det slutliga beslutet och skälen därför skola antecknas.

I poliskollegium åligger det ordföranden att tillse, att protokollet behörigen upprättas. Då beslut meddelats, skall utskrift därav genom ordförandens försorg tillställas åklagaren.

Har befattningshavare ådömts disciplinstraff utan att han närvarit vid beslutets meddelande, skall polischefen eller, om beslutet meddelats av poliskollegium, dess ordförande ombesörja, att beslutet skyndsamt delgives befattningshavaren.

86. Ordförande i poliskollegium skall före den 1 februari varje år enligt formulär, som fastställles av chefen för inrikesdepartementet, till nämnda departement lämna redogörelse för kollegiets verksamhet under nästföregående kalenderår.

VII. Särskilda bestämmelser.

19 §.

87. I polisdistrikt, där så prövas erforderligt, skall finnas särskild polisinstruktion, upptagande sådana föreskrifter rörande polispersonalens huvudsakliga tjänsteåligganden, som betingas av organisationen av distriktets polisväsen. Sådan instruktion fastställs av länsstyrelsen.

Förslag till instruktionen uppgöres av polischefen, som därvid skall höra, i polisdistrikt där polisnämnd finnes tillsatt denna samt i annat distrikt drätselkammaren, vederbörande kommunalnämnd eller kommunalförbundsdirektionen.

Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om ändring i fastställd polisinstruktion, såvida ändringen ej är av mindre vikt.

Avskrift av fastställd instruktion så ock av däri beslutade ändringar skall tillställas polischefen och myndighet som enligt andra stycket hörts i ärendet. Det åligger polischefen att tillse, att instruktionsföreskrifterna delgivas personal som beröres därav.

Angående ordningen för utfärdande av erforderliga instruktionsföreskrifter i de hänseenden, som avses i första stycket, för polispersonal vid poliskår i polisdistrikt, där statsverket övertagit skyldigheten att sörja för polisverksamhetens upprätthållande, gäller vad därom är särskilt stadgat.

88. Allmänna anvisningar angående tillämpningen av bestämmelserna i detta reglemente meddelas av chefen för inrikesdepartementet.

89. Myndighet, som äger tillsätta extra befattningshavare vid polisväsendet, må meddela den som skall ombesörja i 18 § lagen om polisväsendet i riket omförmäld, på enskild bekostnad anordnad bevakning (*ordningsvakt*) förordnande att utöva den för bevakningens ombesörjande erforderliga polisverksamheten, dock tillkommer det vederbörande polischef att meddela sådant förordnande för ordningsvakt vid offentlig tillställning å landsbygden. Förordnande som nu sagts skall ange verksamhetens art och omfattning samt den som skall utöva förmanskap över ordningsvakten. Förordnande må ej meddelas annan än den som prövas lämplig att utöva sådan polisverksamhet och må när som helst återkallas.

Vad i 7, 9 och 12 §§ föreskrives för polisman skall i tillämpliga delar gälla även för ordningsvakt.

Polismyndighet må ej i annat fall än i första stycket sägs meddela någon förordnande avseende att tillförsäkra honom sådant skydd som enligt strafflagen tillkommer polisman.

90. Över polischefs beslut enligt 74 mom. får klagan ej föras och ej heller över ordförandes i poliskollegium beslut enligt 83 mom.

Mot polischefs beslut i disciplinmål må talan föras hos poliskollegium ge-

nom besvär, som skola hava inkommit till ordföranden i poliskollegium sist å trettionde dagen från den dag klaganden erhöll del av beslutet.

Över polischef's beslut i annat ärende som avses i detta reglemente eller i gällande polisinstruktion må klagan föras hos länsstyrelsen genom besvär inom tid som nu sagts.

Talan över länsstyrelses beslut må fullföljas hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till inrikesdepartementet sist å trettionde dagen från den dag klaganden erhöll del av beslutet. Länsstyrelsens beslut skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

Detta reglemente träder i kraft den 1 januari 1948. Från och med nämnda dag skola polisreglementet för riket den 26 september 1925 (nr 407) samt cirkuläret den 1 juni 1945 (nr 272) till polismyndigheterna i riket om sätet för verkställande av utredning beträffande vissa brott och förseelser av befattningshavare vid polisväsendet upphöra att gälla, dock att 5 § av det äldre polisreglementet skall gälla även efter den 1 januari 1948 intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnar. Polisinstruktioner, vilka fastställts av länsstyrelse med stöd av 15 § i det äldre polisreglementet, skola i sådana hänseenden som avses i 3) och 4) av samma paragraf fortfarande lända till efterrättelse intill dess annorlunda förordnas.

Så snart ske kan efter detta reglementes utfärdande och senast den 31 mars 1948 skall, med iakttagande av reglementets bestämmelser, förslag till polisinstruktion som avses i 87 mom. hava upprättats och av länsstyrelsen fastställts. Intill dess sådan instruktion fastställts, skall i de hänseenden som avses i sagda mom. äldre polisinstruktion fortfarande gälla.

Bestämmelsen i 69 mom. tredje stycket om skyldighet för befattningshavare, som överförts på avgångsstat, att tjänstgöra å annan befattning äger ej tillämpning å befattningshavare, som före den 4 januari 1947 erhållit ständigt förordnande å viss befattning, så länge han innehar samma befattning.

UTREDNINGENS UTTALANDEN

1. Inledning.

Vid utverkandet den 7 juni 1946 av Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredning rörande revision av gällande föreskrifter om polisens allmänna tjänstefunktioner och sättet för deras fullgörande framhöll statsrådet Mossberg, efter att till en början ha erinrat om det av 1939 års polisutredning framlagda förslaget och den kritik detta på olika punkter utsatts för vid remissbehandlingen, att han ansåge det lämpligt, att redan nu — utan avbidan på det slutgiltiga ståndpunktstagande till nämnda förslag som alltså vore under övervägande inom socialdepartementet — inom den nuvarande organisationsramen vidtoges sådana partiella reformer som funnes påkallade och utan olägenhet kunde lösas separat. Såsom en sådan reform betraktade han åvägabringande av ett så långt möjligt friktionsfritt förhållande mellan polisen och allmänheten. Rörande denna fråga anförde han följande.

I ett demokratiskt samhälle är det av fundamental betydelse, att polisens och allmänhetens inställning gentemot varandra baseras på ömsesidigt förtroende. På polisen ankommer den svåra och grannliga uppgiften att tillse att ordning och säkerhet upprätthålles samt att lagar och författningar efterlevas. Härvid är det synnerligen viktigt att polisens oväld icke sättes i tvivelsmål av den enskilde medborgaren. Det är vidare nödvändigt att polismannen, för att kunna tillvinna sig allmänhetens förtroende, själv känner sig som en del av det demokratiska samhälle, vilket till de övriga medborgarnas bästa utrustat honom med de befogenheter som han har att utöva å samtligas vägnar. Ett enda misstag från polismannens sida i dessa hänseenden kan för ett stort antal människor bli bestämmande för deras allmänna inställning under lång tid framåt till polisverksamheten överhuvud.

Grundläggande regler rörande polisens allmänna verksamhet återfinnas i polislagen och polisreglementet. De bestämmelser som här närmast åsyftas av mig ingå emellertid i den av chefen för socialdepartementet den 12 december 1925 jämlikt 15 § polisreglementet fastställda normalinstruktionen för polispersonal. Denna instruktion, som är avsedd att tjäna till ledning vid utarbetande och fastställande av instruktioner för polispersonalen i de olika polisdistrikten, innehåller nämligen bland annat allmänna regler för hur den enskilde polismannen under sin tjänstgöring skall förhålla sig gentemot allmänheten. Dessa regler ha merendels i oförändrat skick influerat i de av länsstyrelserna för de särskilda polisdistrikten fastställda lokala polisinstruktionerna.

I skilda sammanhang ha från olika håll framförts önskemål om att normalinstruktionen måtte omarbetas. För egen del hyser jag också den uppfattningen att instruktionen, främst med hänsyn till vad jag tidigare anförts om min allmänna syn på polispersonalens förhållande till allmänheten, är otidsenlig samt att det sätt, varpå bestäm-

melserna rörande polistjänsten och dess fullgörande, särskilt rapporteringsskyldigheten, utformats, giver anledning till onödiga friktioner mellan ordningsmakten och medborgarna. Jag vill därför förorda, att utredning snarast möjligt verkställas i avsikt att revidera instruktionen i förevarande avseenden.

Utredningens huvudsyfte bör vara dels att klargöra och fastställa polisens allmänna uppgifter och befogenheter, dels att, med beaktande av polismannens ställning såsom en allmänhetens förtroendeman, utforma erforderliga direktiv och vägledande anvisningar angående sättet för polistjänstens fullgörande. Vid utredningen bör särskilt tillses att sådana föreskrifter utrensas ur instruktionen som binda den enskilde polismannen i hans tjänsteutövning på ett sätt, som försvårar ett otvunget och naturligt uppträdande gentemot allmänheten. Polismannen bör erhålla visst utrymme att handla självständigt på grund av eget övervägande om vad skäligheten bjuder. Bland de olika spørsmål som påkalla uppmärksamhet i detta sammanhang må särskilt nämnas polisens hjälpande och förebyggande verksamhet. Denna bör i instruktionen givas en väsentligt mera framträdande plats än vad nu är fallet. Vad särskilt ordningspolisen beträffar synes dennas verksamhet böra mera än vad för närvarande i allmänhet torde vara fallet inriktas på att genom upplysningar och råd söka förekomma överträdelser av olika slag. En fråga som i detta sammanhang anmäler sig är i vilken omfattning polismännen böra vara skyldiga att rapportera iakttagna förseelser. För närvarande föreligger i regel ovillkorlig rapporteringsskyldighet för polismannen. Fullgörandet av denna skyldighet uppfattas ej sällan av allmänheten som kitslighet eller överdrivet tjänstenit och anordningen är uppenbarligen icke ägnad vare sig att öka arbetsglädjen hos polismannen eller att stärka samhörigheten mellan honom och allmänheten. Möjlighet synes därför böra införas för polispersonalen att låta bagatellartade trafik- och andra ordningsförseelser bero vid en erinran eller varning. Vid utformande av regler rörande rapporteringsskyldigheten torde jämväl böra beaktas den möjlighet att eftergiva åtal vid smärre ordningsförseelser o. dyl. som enligt den nya rättegångsbalken kommer att stå åklagarmyndigheterna till buds.

Då en reglering av hithörande spørsmål helst bör göras enhetlig och gälla alla polismän, oavsett deras stationeringsorter, bör undersökas om icke ifrågavarande instruktionsbestämmelser kunna givas i en av Kungl. Maj:t utfärdad, för hela riket gällande instruktion för polispersonalen. En reglering i denna form skulle vara värdefull icke blott för de enskilda polismännen utan också för allmänheten. Den kannedom allmänheten på så sätt kunde erhålla om polisens åligganden och befogenheter komme säkerligen att i sin mån bidra till att utjämna onödiga spänningsförhållanden mellan ordningsmakten och allmänheten.

Avfattningen och uppställningen av ifrågavarande bestämmelser och anvisningar äro självfallet av betydelse. Måhända skulle föreskrifterna i själva instruktionstexten kunna kompletteras av en bredare, kommenterande framställning, som i mera lättillgänglig form behandlade de viktigaste av de spørsmål som sammanhänga med polisens ställning och uppträdande i ett demokratiskt samhälle.

Den nuvarande normalinstruktionen innehåller även bestämmelser rörande en del mera interna tjänsteangelägenheter, såsom om polispersonalens antagande, avsked, tjänstledighet och semester. Dessa spørsmål äga emellertid sådant samband med frågan om polisväsendets omorganisation, att de böra upptagas till prövning först sedan slutgiltig ståndpunkt tagits därtill. Icke heller bör vid nu förevarande utredning upptagas det, visserligen därmed i viss mån sammanhängande, spørsmålet om rekryteringen och utbildningen av polispersonalen.

Efter framställning av statsrådet Mossberg har Kungl. Maj:t den 23 november 1946 uppdragit åt polisinstruktionsutredningen att även överväga

frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet samt att avge det förslag som därav kunde föranledas. I sitt yttrande till statsrådsprotokollet beträffande detta spörsmål anförde han följande.

Under senare tid har i olika sammanhang framhållits angelägenheten av att de anställda beredas bättre insikt i det egna företagens problem samt ökat inflytande på bl. a. frågor, som direkt eller indirekt beröra dem. Frågan om skapande av en dylik personaldemokrati äger stort intresse även för vissa grenar av den statliga och kommunala förvaltningsverksamheten. Icke minst gäller detta beträffande polisväsendet. Åtskilliga organisations- och liknande frågor inom polisväsendet äro av sådan art att deras lösning skulle underlättas om personalens erfarenheter utnyttjades bättre. Uppenbara äro vidare de fördelar som stå att vinna därest den underordnade polispersonalen tillåtes att permanent och direkt stå i kontakt med sina chefer, särskilt beträffande frågor som mera omedelbart beröra personalens intressen. Ett intimt och förtroendefullt samarbete av denna art mellan ledningen och personalen skulle skapa trivsammare arbetsförhållanden och större arbetsglädje samt därigenom höja effektiviteten i arbetet. Givet är att den underordnade personalens medinflytande måste bli i olika avseenden begränsat; några rubbningar i exempelvis befälsrätten kunna sålunda näppeligen ifrågakomma.

Frågan om tillskapande av personaldemokrati inom den offentliga förvaltningsverksamheten äger visst samband med andra aktuella problem. Jag vill härvidlag erinra om att spörsmålet om personaldemokratin i viss mån sammanhänger med frågan om förhandlingsrätten för statliga och kommunala befattningshavare samt att flera framställningar till Kungl. Maj:t om revision av gällande bestämmelser därutinnan föreligga. Vad de kommunalanställda beträffar kan införandet av åtminstone vissa former av personaldemokrati antagas komma att kräva en ändring av kommunallagarna.

Emellertid synes det mig som om, utan avbidan å lösningen av dessa problem, redan nu visst ökat personalinflytande skulle kunna införas inom polisväsendet genom komplettering av de speciellt för detta gällande författnings- och instruktionsföreskrifterna. De sakkunniga, som tillkallats av mig jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 7 juni 1946 för revision av gällande föreskrifter om polisens allmänna tjänstefunktioner m. m. (polisinstruktionsutredningen), torde lämpligen även kunna upptaga detta spörsmål vid sin utredning.

Såsom framgår av direktiven för utredningens tillsättande är utredningens huvuduppgift att verkställa omarbetning av gällande föreskrifter om polisens allmänna tjänsteuppgifter och sättet för deras fullgörande. Under sitt arbete har emellertid utredningen funnit sig böra upptaga till behandling även vissa andra närliggande spörsmål, vilkas lösning syntes direkt eller indirekt äga betydelse när det gäller att åstadkomma ett gott förhållande mellan polisen och allmänheten.

För att erhålla kännedom om utländska förhållanden av intresse för utredningens arbete har utredningen införskaffat upplysningar från Danmark, Finland, Norge, Holland, Island, Schweiz och några av Amerikas förenta stater bl. a. rörande de bestämmelser om polisens ställning samt tjänstefunktioner och sättet för deras fullgörande, som gälla i dessa länder, samt utfärdade tillämpningsanvisningar till ifrågavarande föreskrifter.

Vidare ha vissa av utredningens ledamöter jämte utredningens expert och sekreterare med vederbörligt tillstånd under hösten 1946 företagit en studieresa till England. Under besöket, som omfattade fjorton dagar, studerade

delegationen — förutom det engelska polisväsendets allmänna organisation, uppgifter och arbetsformer — polisens ställning, åligganden och befogenheter, dess sätt att fullgöra sitt arbete samt förhållandet mellan polisen och allmänheten m. m., varjämte överläggningar i hithörande frågor ägde rum med representanter för olika polisorganisationer och grenar av polisväsendet.

Därjämte har ledamoten Fontell, som under hösten 1946 studerat polisväsendet i U. S. A., delgivit utredningen sina intryck från denna resa angående sådana spörsmål som varit av särskilt intresse för utredningens arbete. Ledamoten Thulin har slutligen haft vissa upplysningar att lämna om vad han inhämtat vid en studieresa till Danmark i slutet av år 1946.

2. Allmänna synpunkter på förhållandet mellan polisen och allmänheten.

Polisen är ett av samhällets civila skyddsorgan. Den har att övervaka att allmän ordning och säkerhet upprätthålles samt ingripa mot allt som innebär ett störande av samhällslugnet. På polisen ankommer sålunda bl. a. att tillse att gällande lagar och författningar efterlevas samt medverka till att överträdelse av stadgade straffbud beivras. Då polisens uppgifter äro av grundväsentlig betydelse för samhället, är det av den största vikt att polisen är i stånd att på bästa sätt fullgöra dem. En nödvändig förutsättning härför är emellertid att ett på ömsesidigt förtroende grundat välförhållande råder mellan ordningsmakten och allmänheten. Detta borde i ett demokratiskt samhälle vara något naturligt och självklart. Alltsedan ordningens tryggnad under 1800-talets senare hälft uppdrogs åt särskilda yrkespolisårer ha emellertid förekommit vissa motsättningar mellan polisen och befolkningen, vilka under skilda tider framträtt på olika sätt och med växlande styrka. Först under det senaste kvartseket har, främst till följd av den fortgående samhällsutvecklingen och den stigande folkupplysningen, en påtaglig förbättring inträtt. Men det är ännu lång väg kvar innan vi nått fram till det vänskapliga förhållande som bör råda mellan allmänheten och dess skyddsorgan.

Orsakerna till förekommande spänningsförhållanden mellan polisen och allmänheten äro mångahanda. En mera ingående undersökning av denna fråga skulle givetvis i och för sig vara av stort intresse. En dylik utredning skulle emellertid erbjuda stora svårigheter, då den bl. a. berör problem som höra hemma inom socialpsykologien. Utredningen vill därför begränsa sig till att i korthet redovisa några faktorer som äga mera direkt betydelse för lösningen av utredningsuppgiften.

I viss mån torde motsättningarna mellan polisen och allmänheten bottna i själva den svenska folkmentaliteten. Till svenskens mera karakteristiska särdrag hör hans på uråldriga traditioner grundade krav på personlig

frihet. Åtgärder som innebära en inskränkning i hans självbestämmanderätt underkastar han sig ej sällan motvilligt, även om de stödjas på uttryckliga rättsregler. Denna inställning ger självfallet lätt upphov till friktioner mellan allmänheten och ordningsmaktens representanter, vilka för genomförande av sina uppgifter ytterst nödgas lita till tvång och andra frihetsinskränkande maktmedel. Bland andra specifika drag i det svenska kynnet, som inverka oförmånligt på förhållandet mellan polisen och allmänheten, må nämnas svenskens av konventionella former bundna uppträdande samt hans kritik- och oppositionslusta.

Motsättningarna mellan ordningsmakten och befolkningen kunna emellertid endast till en del ha sin grund i folkkaraktären. De väsentligaste orsakerna torde vara att söka på annat håll. Den misstro varmed polisen under långa tider betraktats inom breda lager av vårt folk leda sålunda sitt ursprung tillbaka till de politiska och sociala striderna före det demokratiska genombrottet. Under denna tid betraktades polisen inom de djupa arbetarleden huvudsakligen såsom ett medel i de härskande klassernas hand att behålla sin maktställning. Till denna uppfattning bidrog i hög grad det sätt varpå polisen användes vid arbetskonflikter, demonstrationer, möten etc. Under det senaste kvartseket har emellertid den allmänna inställningen till ordningsmakten i hög grad förbättrats, och polisen erkännes numera av alla ansvariga medborgare såsom en nödvändig och betydelsefull samhällsinstitution.

Under andra världskriget blev polisen föremål för särskild uppmärksamhet i den offentliga diskussionen. Vissa befattningshavare vid polisväsendet utsattes för misstankar om nationell opålitlighet. En kraftig opinionsbildning uppstod, misstron generaliserades och inom vida kretsar betraktades polisen i gemen med misstänksamhet. Förhållandena gjordes som bekant till föremål för offentlig undersökning, varvid klargjordes att misstankarna endast i ett fåtal fall varit berättigade och att polispersonalen i övrigt var lojal mot samhället och förtjänt av allmänhetens fulla förtroende. Uppenbart är emellertid att den antidemokratiska hållning som ifrågavarande enstaka polismän intogo under denna för vårt lands säkerhet kritiska tid bidrog till att undergräva allmänhetens tillit till ordningsmakten.

En annan företeelse som i sin mån grumlat förhållandet mellan allmänheten och polisen var den särskilda polisorganisation, allmänna säkerhetstjänsten, som under kriget var verksam för förhindrande och uppdragande av spioneri-, förräderi- och sabotagebrott m. m. Framför allt de speciella, omfattande maktbefogenheter varmed säkerhetstjänsten var utrustad blevo mot slutet av kriget i den offentliga diskussionen föremål för kritik, som även ökade misstron mot polisen.

De nu antydda faktorerna torde numera icke ha någon större aktualitet. Motsättningarna mellan polisen och allmänheten synas i stället väsentligen betingas dels av arten av polisens verksamhet, dels och framför allt av det

sätt varpå denna fullgöres. Vad den första frågan angår är det uppenbart att en stor del av de uppgifter som ankomma på polisen till sin natur äro sådana, att de lätt framkalla irritation. Såsom exempel må anföras att ansvällningen av trafiken medfört att många medborgare så gott som dagligen komma i friktion med polisen i dennas egenskap av trafikledande myndighet. Kristidens regleringar av olika slag och de polisiära ingripanden som föranletts därav är ett annat område där den enskilde medborgaren under stundom ansett sig stå i något slags motsatsförhållande till polisen. Av den mångfald lagar och författningar, som reglera våra levnadsförhållanden och begränsa vår handlingsfrihet, äga icke alla direkt stöd i folkets rättsmedvetande. När polispersonalen i enlighet med sin tjänsteplikt ingriper mot överträdelse av dylika bestämmelser, reagerar en del av allmänheten här emot, och kritiken går ej sällan — givetvis med orätt — ut över polisen. På polisen ha också inom de mera socialt betonade områdena lagts vissa särskilda uppgifter vilka, även om de genomföras med den största takt, alltid måste väcka olustkänslor hos de av åtgärderna berörda och deras omgivning. I sådant hänseende må här erinras om att polisen i stor utsträckning anlitas såsom hjälporgan åt andra myndigheter, framför allt i sådana fall då tvång måste användas för att förverkliga givna ålägganden eller meddelade beslut. Polisen har exempelvis att inställa barn och föräldrar inför barnavårdsnämnd samt att verkställa såväl beslut om barns omhändertagande för skyddsuppfostran som vissa andra beslut, som innebära frihetsberövande. Vidare kan nämnas att på landsbygden polispersonalen har att indriva utskylder samt biträda vid utmätning. Att dylika uppgifter, hur nödvändiga och betydelsefulla de än äro ur samhällelig synpunkt, icke äro ägnade att göra polisen populär säger sig självt. De ingripanden som polisen måste göra mot enskilda samhällsmedlemmar medföra även ofta att dessa för längre eller kortare tid bli avogt stämde icke blott mot den polisman som vidtagit åtgärden utan också mot polisen öfverhuvud.

Även om sålunda polisverksamheten ofta är av sådan natur att den ger anledning till irritation, påverkas dock förhållandet mellan polisen och allmänheten än mera av det sätt varpå verksamheten fullgöres. I den diskussion om problemet polisen och allmänheten, som under den senaste tiden förts såväl i tidningspressen som vid offentliga möten, har också denna sida av saken kraftigt understrukits. Den kritik som därvid riktats mot polisens uppträdande går bl. a. ut på att detta icke skulle präglas av den smidighet och otvungenhet och ej heller av den vänlighet och det gemyt som kännetecknade polisen i vissa andra länder, såsom England och Danmark. Polismannen i gemen skulle sakna förmåga att skilja på väsentligt och oväsentligt och lätt bli kitslig mot allmänheten. Han skulle ej sällan bruka kraftigare maktmedel än omständigheterna krävde. Polismannen komme härigenom att framstå mera såsom en brysk övervakare av och befallningsman över övriga medborgare än såsom en samhällets tjänare och förtroendemän.

Uppenbart är att denna kritik mot polismannens uppträdande — i den mån den kan anses befogad — i viss mån faller tillbaka på vissa särdrag i vår nationalkaraktär. Utredningen förbiser ej heller att inom polisen liksom inom andra kårer finnas enstaka tjänstemän som brista i hyfsning. Till övervägande del sammanhånga emellertid de framförda anmärkningarna med andra förhållanden. Bristen på smidighet och otvungenhet torde sålunda liksom den påtalade kitsligheten huvudsakligen betingas därav att våra polismän i betydligt högre grad än sina nordiska och engelska kolleger i sin tjänsteutövning äro bundna av en mångfald detaljföreskrifter som ej ge dem möjlighet att handla självständigt med hänsynstagande till omständigheterna i det särskilda fallet. Bland de instruktionsföreskrifter, som främst bidragit till att framkalla friktioner mellan polisen och allmänheten, må nämnas polismannens skyldighet att för åtal rapportera varje förseelse, oavsett dess svårhetsgrad eller de omständigheter varunder den begåtts. Till följd av denna bestämmelse har polispersonalen ansett sig skyldig att beivra varjehanda bagatellförseelser, även då detta icke betingats av något allmänt intresse. Anmärkningarna angående polisens kitslighet och bristande förmåga att skilja på väsentligt och oväsentligt torde icke minst ha sin grund i ifrågavarande föreskrift. Dess menliga verkningar inskränka sig emellertid ej blott härtill. Den har liksom andra tjänsteföreskrifter som begränsa personalens självverksamhet och självansvar även framkallat missnöje och olust hos personalen, vilket givetvis i sin tur menligt inverkat på dennas uppträdande gentemot allmänheten.

En del av anmärkningarna mot polisens uppträdande torde bottna i förhållanden som sammanhånga med det nuvarande systemet för polispersonalens rekrytering och utbildning. Att detta i olika hänseenden är bristfälligt och i behov av en genomgripande reformering har under den senaste tiden i olika sammanhang understrukits och torde därför ej behöva här närmare utvecklas.

Förhållandet mellan polisen och allmänheten påverkas i högre eller lägre grad jämväl av andra faktorer. Av stor betydelse är att andan inom poliskårerna är god och att ett förtroendefullt förhållande råder mellan befäl och underlydande. Liksom inom andra verksamhetsområden är det inom polisväsendet ledningen som anger tonen. Det är därför av vikt att varje befälsperson äger de rätta chefsegenskaperna och utövar sin befälsrätt på sådant sätt, att han tillvinner sig de underlydandes aktning och förtroende. Att vissa brister härvidlag på sina håll föreligga torde icke kunna bestridas. Anledningen härtill synes i viss mån vara att söka i det sätt varpå rekryteringen och utbildningen av befälspersonalen för närvarande är anordnad. En annan bidragande orsak torde vara att erforderliga föreskrifter saknas om de skyldigheter som åligger befälet i förhållande till de underlydande.

Av stor vikt för relationerna mellan polisen och allmänheten är vidare att

polispersonalens tjänstgöringsförhållanden äro ordnade på ett tillfredsställande sätt och att personalens arbete röner rättvis uppskattning från de anslagsbeviljande myndigheternas sida. Annars kan lätt uppstå misstämning och olust, vilket återverkar menligt på personalens tjänstutövning. Trots den förbättrade ställning, som polispersonalen erhållit under de senaste årtiondena, återstår ännu mycket att göra innan hithörande spörsmål fått en sådan lösning, som denna yrkeskår skäligen kan göra anspråk på.

Spänningsförhållandena mellan allmänheten och dess ordningsmakt torde i viss mån även ha sin grund i vissa av de brister som vidlåda den nuvarande polisorganisationen. Av betydelse härvidlag torde vara — förutom de brister som sammanhånga med gällande ordning för polisens rekrytering och utbildning — att vi sakna en central polisinspektion med uppgift bland annat att uppmärksamma sådana företeelser inom polisväsendet som influera på förhållandet till befolkningen.

Uppenbart är att motsättningarna mellan polisen och allmänheten icke enbart bero på polisen eller det sätt varpå de enskilda polismännen fullgöra sin verksamhet. I icke ringa grad ligger skulden hos allmänheten. Visserligen har, såsom tidigare nämnts, dess inställning till ordningsmakten under senare tid undergått en påtaglig förändring till det bättre, men befogade anmärkningar kunna dock alltjämt i olika hänseenden riktas mot allmänheten. Vad som främst kan läggas denna till last är att den icke visar den rätta förståelsen för polismannens arbete och icke är fullt lojal mot polisen. Allmänheten är överhuvud icke tillräckligt positivt inställd till denna sin egen skydds- och hjälporganisation.

Slutligen må framhållas den stora betydelse som tidningspressen har för det föreliggande spörsmålet. Den hållning pressen intar till förhållanden som angå polisen och dess verksamhet påverkar i hög grad den allmänna opinionen. Även om våra tidningar i stort sett kunna anses motsvara de fordringar som från denna synpunkt böra ställas på dem, ha några beklagliga undantagsfall förekommit, då vederbörande icke i tillräcklig grad beaktat sitt ansvar härvidlag.

Av vad som anförts torde framgå att en rad olika åtgärder erfordras för lösning av det föreliggande problemet. Klart är emellertid att man icke enbart genom vissa konkreta åtgärder kan förbättra förhållandet mellan polisen och allmänheten. Resultatet måste nämligen i hög grad bli beroende av att båda parterna besjålas av vilja till ömsesidig samverkan och förståelse.

Av de förut angivna spörsmålen kommer frågan om polispersonalens rekrytering och utbildning att snart göras till föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Spörsmålet om inrättande av en central polisinspektion överbäges av särskild utredningsman, och vissa andra frågor rörande polisorganisationen äro föremål för omprövning inom socialdepartementet. Med hänsyn härtill saknar utredningen anledning att närmare ingå på dessa spörsmål.

Vad beträffar de övriga frågor som beröra polisens verksamhet är det enligt de meddelade direktiven utredningens huvuduppgift att verkställa revision av de föreskrifter som reglera polisens allmänna tjänstefunktioner och sättet för deras fullgörande. Detta spörsmål upptages därför först till behandling. Utredningen vill därvid till en början med några ord beröra de synpunkter som härvidlag anläggas i en del främmande länder.

3. Polisens ställning i vissa främmande länder.

Såsom inledningsvis omnämnts har utredningen införskaffat de föreskrifter rörande polisens uppgifter och sättet för deras fullgörande, som gälla i Danmark, Finland, Norge, Holland, Island, Schweiz, England och några av Amerikas förenta stater, samt utfärdade tillämpningsanvisningar till dessa bestämmelser. Med hänsyn till de skiftande förhållandena i ifrågavarande länder förete berörda tjänsteföreskrifter sinsemellan ganska stora olikheter både i materiellt och formellt hänseende.

Vad särskilt angår polisens förhållande till allmänheten har detta spörsmål ägnats stor uppmärksamhet i Danmark, Norge och England samt i en del städer och stater i U. S. A. I *Danmark*, där i motsats till i Norge ej finns någon för samtliga polistjänstemän gemensam polisinstruktion, har sålunda till ledning för polispersonalen utgivits dels en instruktiv broschyr »Kort Vejledning i Polititjeneste», i första hand avsedd för nyanställda polismän vid Köpenhamns poliskår, dels en praktisk lärobok, »Politikundskab», vari även polisens ställning i samhället och uppträdande i förhållande till allmänheten ingående behandlas. Detta avsnitt i boken inledes med följande grundsynpunkter.

Enhver Samfundsgruppe er afhængig af sine Omgivelser, og denne almindelige Regel gælder ogsaa Politiet, der kun kan gennemføre sine Opgaver, som de skal gennemføres, naar man paa alle Omraader har et trygt og naturligt Samarbejde med Befolkningen.

Politiets Forhold til Befolkningen, som det er blevet fastlagt gennem den historiske Udvikling og i Overensstemmelse med Love og Vedtægter, er ikke et Kommandoforhold, men en gennemført Ligeberettigelse. Politimanden er baade personligt og i sin Tjenesteudførelse en almindelig Borger, der kun har særlige Rettigheder i det Omfang, det er nødvendigt for Udførelsen af Politiets betydningsfulde Tjeneste. Politiet er Samfundets stærke og rolige Hænder — aldrig dets Herre.

Liknande grundsatser återfinnas i den *norska* polisinstruktionen. Sålunda framhålls bl. a. att polisen visserligen har att övervaka efterlevnaden av gällande lagar och andra författningar men att den icke är satt att råda över medborgarna eller att föreskriva regler för deras verksamhet eller inbördes samvaro samt att varje polisman bör betrakta sig som allmänhetens tjänare och alla laglydiga medborgares beskyddare och vägledare.

I såväl Danmark som Norge inskräpes vidare vikten av att polismännen i sitt förhållande till allmänheten uppträda hövligt och hänsynsfullt samt på allt sätt bistå allmänheten, när den är i behov av polisens hjälp.

I den nyssnämnda danska vägledningen i polistjänsten anföres sålunda härutinnan bl. a. följande.

Politimanden skal være præget af Høflighed, Hjælpsomhed og Selvbeherskelse. Politimanden skal dog ikke være underdanig i sin Optræden over for Folk, han henvender sig til, eller som henvender sig til ham, hans Holding kan derved let blive lattersækkende; men han skal være høflig og taktfuld, og navnlig bør Høfligheden være præget af *Ensartethed overfor alle* — altsaa uden Personsanseelse. Kortfattet i Taleform, uden dog at være »affejende», er en Dyd, særlig hvis Politimanden lægger sig efter at lade sine Ord, sin Tale have et venligt Anstrøg og fremfor alt undgaar enhver Brydskhed og Kommandotone.

Forholdet mellem Politiet og Befolkningen er ofte bestemt, ikke saa meget af det, Politiet foretager sig, som af Maaden det gøres paa. Dette maa enhver Polititjenestemand lægge sig paa Sinde. Han maa ikke opfatte en Overtrædelse, som om det var en personlig Fornærmelse mod ham; det er ikke ham, men Loven, der er bleven krænk.

Hjælpsomhed og Høflighed koster saa lidt, men gavner saa meget. Høflighed er ikke blot de Ord, der anvendes, men nok saa meget den Maade, hvorpaa de siges; man kan fornærme en Mand i de høfligste Udtryk, og paa den anden Side kan man sige meget til en Mand, hvis man gør det paa en elskværdig Maade. Et Smil kan ofte gøre bedre Virkning end et strengt og histert Ansigt. *Lidt Venlighed gør godt, navnlig fra Politiets Side*, som jo desværre fra gammel Tid altfor ofte har skullet spille Rollen som Bussemand. Der tænkes bl. a. her paa de mange sørgelige Situationer, hvor Politiet kommer til Stede i Hjemmene ved Dødsfald; dér kan en forstaaende Menneskelighed fra Politiets Side bevirke, at Byrden maaske lettes lidt, og i alt Fald ikke gøres tungere.

Mangfoldige Gange faar Politiet Anmodninger om at yde Assistance i Forhold, som man ikke har Ret til at blande sig i, og hvor der altsaa maa svares Nej. Det gælder da om at svare Nej paa den rigtige Maade. Svares der: »Det kan Politiet ikke blande sig i», er Svaret maaske formelt rigtigt, men det giver samtidig Udtryk for en Uvillighed, der kan virke stødende. Svares der derimod beklagende og venligt: »Det har Politiet ikke Lov til at blande sig i», er Resultatet det samme; men Forespørgeren har faaet et bedre Indtryk.

At Politiet selvfølgelig skal vise den samme Velopdragenhed som andre ordentlige Mennesker, anföres kun for Fuldstændighedens Skyld. Det maa saaledes aldrig ske, at en Politimand ekspederer Publikum med Cigar eller Pibe i Munden. Sidder man paa Stationen og skriver paa noget, der ikke kan afbrydes, vil en lille, undskyldende Bemærkning til den indtrædende faa enhver Ventetid til at glide ned.

Polititjenestemanden kan opøve sig selv til altid at holde den rette Form. Han behøver blot en Gang imellem, rent tankemæssigt, at skifte om paa Personerne, d. v. s. stille sig selv paa den anden Parts Plads, og den følelsesmæssige Indskydelse, han derved vil opnaa, vil være ham en god Lære.

Politimanden bør helst afholde sig fra under sin Patrouilletjeneste, uden Nødvendighed, at tage sin Notitsbog frem. Selv om Politimanden har nok saa ædle Motiver til i ledige Øjeblikke at foretage en saadan Handling — maaske for paa et eller andet Omraade blot at friske sin Hukommelse, maa det ikke gerne blive en Vane. Han kan nemlig godt derved blive udsat for nedsættende Omtale, fordi mange tror, at han ikke har andet i Tankerne end just at finde en Lejlighed til at »notere» Folk.

Även i Schweiz innehålla de tjänsteföreskrifter som där gälla för polis-kårerna i de olika kantonerna bestämmelser av liknande innebörd.

I England har man tidigt på olika sätt uppmärksammat betydelsen av ett gott förhållande mellan polisen och allmänheten. Den brittiske polisman-

nens ställning och uppgifter i samhället belysas i en upplysningsskrift, *The Citizens' Friend*, på följande sätt.

Den brittiske polismannen är unik. Historiskt är han endast en vanlig medborgare som å de andra medborgarnas vägnar fullgör de skyldigheter som åvila dem alla, nämligen att i gemenskapens intresse upprätthålla lag och ordning. Den brittiske polismannen är därför inte en tjänsteman som är satt att mästra de andra utan han är en av befolkningen, representerande denna, en välkänd och respekterad ortsbo som i allo delar befolkningens liv och intressen. Han är betrodd med vissa maktmedel som de andra inte ha, men han använder dessa maktmedel för alla goda medborgares räkning. Framgången i hela det brittiska polissystemet beror på att polisen respekteras av allmänheten och erhåller dess stöd och hjälp. Den brittiske polismannen är en del av den brittiska lösningen på problemet hur man skall förena ordning med frihet.

Såväl i polisskolorna som i utfärdade tjänsteföreskrifter inskärpes att den engelske polismannen endast är en vanlig medborgare som har att sörja för de övriga medborgarnas trygghet. En nödvändig förutsättning för att polisens arbete skall lyckas är — framhålles det — att ett på ömsesidigt förtroende grundat förhållande råder mellan de enskilda polismännen och allmänheten. Polismannen skall städse beakta, att han är samhällets tjänare; han måste alltid uppträda vänligt och hänsynsfullt. Karakteristiskt är att såväl de preventiva som de hjälpande funktionerna intaga en mycket framträdande plats i den engelske polismannens verksamhet. Det betonas sålunda att det är långt viktigare att förebygga än att rapportera och beivra kränkningar av samhällsfriden. Vidare understrykes vikten av att polismännen genom råd och anvisningar samt direkta hjälphandlingar bistå allmänheten så snart den är i behov av polisens stöd.

I de polisinstruktioner, som under de senaste åren utfärdats för polispersonalen vid vissa av de olika poliskåren i *U. S. A.*, inskärpes likaledes i allmänhet att varje polisman skall uppträda på ett sådant sätt, att han tillvinner sig allmänhetens aktning, förtroende och vänskap, samt att han även eljest skall medverka till att skapa och vidmakthålla goda relationer till allmänheten. För sistnämnda ändamål har bl. a. vid polisväsendet i New York och San Francisco inrättats en särskild avdelning, *Public Relations Bureau*, med uppgift att upprätthålla kontakt med allmänheten.

Beträffande de riktlinjer efter vilka polisen i staten New York arbetar må följande uttalanden av chefen för denna organisation här anföras.

Redan från början betonade grundläggaren av polisorganisationen i staten New York och tillika dess förste chef, vilken tidigare bl. a. varit läkare, att polismannens och läkarens arbetsuppgifter äro så lika att samma principer böra gälla för dem. Skador, sjukdomar, olyckshändelser, lagöverträdelser etc. kunna inträffa vid vilken tidpunkt som helst under dygnet, och varken läkaren eller polismannen har därför någon regelbunden arbetstid utan skall vara beredd att när som helst ingripa. Både polismannens och läkarens anseende beror på det sätt varpå de utföra sitt arbete. Av vikt är därför att poliskåren är till verklig nytta för allmänheten.

I många fall då allmänheten behöver upplysningar eller annan hjälp vänder den sig i första hand till polisen utan att aktge på huruvida den är skyldig att ingripa eller ej.

Detta medför att polismannen måste äga en stor fond av praktiska kunskaper. Hans uppgift är icke endast att gripa brottslingar utan han skall oupphörligt på olika sätt bistå allmänheten när den behöver hans hjälp. Polismannen skall liksom läkaren betraktas som allmänhetens vän och hjälpare.

I motsats till de detaljerade instruktionsföreskrifter, som regelmässigt synas förekomma i U. S. A., äro de engelska bestämmelserna rörande polis-männens tjänsteåligganden och sättet för deras fullgörande mycket allmänt hållna. De inskränka sig till vissa vägledande normer, vilkas syfte och innebörd varje polisman noga göres underkunnig om bl. a. i polisskolorna. Det överlämnas åt den enskilde polismannen att med ledning av dessa allmänna handlingsmönster bedöma hur han bör uppträda och lösa föreliggande uppgifter. Det anses att alltför utförliga instruktionsföreskrifter icke blott hindra polismannen vid fullgörandet av hans plikter utan också i viss mån kan verka som ett incitament för honom att till det yttersta utnyttja de befogenheter som enligt dessa föreskrifter tillkomma honom i stället för att beakta omständigheterna i det särskilda fallet.

4. Gällande tjänsteföreskrifter för polispersonalen.

Som bekant utgör vår polisorganisation icke någon enhetlig institution. Ledningen av polisverksamheten i de olika polisdistrikten handhaves sålunda i en del distrikt av i kommunens tjänst anställda befattningshavare (polismästare, polisintendenter och stadsfiskaler), medan i andra distrikt chefskapet utövas av statstjänstemän (landsfiskaler). Den egentliga polispersonalen, vartill enligt den inom polisväsendet i allmänhet tillämpade terminologien brukas räknas polistjänstemän av högst kommissaries tjänstegrad, är kommunalanställd, med undantag av de tjänstebiträden hos landsfiskalerna som åtnjuta polismans skydd och befogenhet samt polispersonalen vid den statliga poliskåren i Boden.

På grund av den heterogena uppbyggnaden av personalorganisationen vid polisväsendet finnas ej heller några generella, för alla befattningshavare gällande föreskrifter rörande deras allmänna tjänsteåligganden eller sättet för deras fullgörande. För de statliga befattningshavarna liksom för de i kommunernas tjänst anställda cheftjänstemännen gälla sålunda i dessa hänseenden särskilda instruktioner eller andra föreskrifter. Ej heller för den egentliga polispersonalen äro hithörande spörsmål reglerade på ett enhetligt sätt.

Vissa grundläggande regler rörande de allmänna uppgifter som tillkomma de kommunalanställda polismännen samt sättet för deras fullgörande äro dock givna dels i lagen om polisväsendet i riket den 6 juni 1925 (PL), dels i polisreglementet för riket den 26 september 1925 (PR). I 1 § 2 mom. PL utsäges att polisens uppgift är att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, verkställa spaning och annan undersökning angående brott samt att full-

göra den verksamhet i övrigt som på grund av särskilda stadganden eller hävdvunnet bruk ankommer på polisen. Polisverksamheten på landsbygden omfattar därjämte biträde vid åtgärd i utsökningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning. I 8—13 §§ PR meddelas vissa föreskrifter om polispersonalens allmänna tjänsteplikter. Sålunda stadgas bl. a. skyldighet för polismän att med nit och drift fullgöra sina åligganden, att visa förman hörsamhet samt att såväl i som utom tjänsten förhålla sig så att icke aktningen för polistjänsten sättes i fara.

Närmare bestämmelser angående hithörande spörsmål äro emellertid givna i den av chefen för socialdepartementet den 12 december 1925 jämlikt 15 § PR fastställda normalinstruktionen för polispersonal (NI). Ehuru denna instruktion, såsom redan framgår av dess rubrik, icke är en omedelbart gällande författning utan endast avsedd att tjäna till vägledning vid utarbetande och fastställande av instruktioner för polispersonalen i de olika polisdistrikten, ha dock dess regler merendels i oförändrat skick influtit i de av länsstyrelserna för de särskilda polisdistrikten fastställda lokala polisinstruktionerna och gälla därför för polisen i gemen. NI innehåller dels vissa allmänna tjänsteföreskrifter gällande för alla polismän inom polisdistrikten, oavsett deras tjänstegrader och stationeringsorter, dels särskilda bestämmelser avsedda för de olika slag av befattningshavare som kunna finnas anställda i de särskilda distrikten. Bestämmelser meddelas sålunda för kommissarier, överkonstaplar, inspektionskonstaplar, kriminalpolismän och fjärdingsmän samt för polissystrar. Därjämte innehåller instruktionen vissa allmänna föreskrifter rörande ordningen å polisstationerna (vaktkontoren) och de handlingar som skola föras där samt om förmenskap och befälsförhållanden. Bestämmelser meddelas vidare om kompetensvillkor för olika polistjänster samt om ordningen för personalens antagande, avsked, tjänstledighet och semester.

En mera ingående redogörelse för innehållet i NI torde ej vara av behovet påkallad. För sådana föreskrifter rörande polispersonalens tjänsteförhållanden som äro av särskild betydelse för utredningsuppdraget redogöres emellertid i andra sammanhang.

5. Riktlinjer för en revision av gällande tjänsteföreskrifter för polispersonalen.

Om man skall komma till rätta med spörsmålet att förbättra relationerna mellan polisen och allmänheten är det nödvändigt, att de för polispersonalen nu gällande instruktionsföreskrifterna göras till föremål för en grundlig översyn. Uppenbart är nämligen att dessa föreskrifter i såväl materiellt som formellt avseende lida av brister som menligt inverka på förhållandet mellan polisen och befolkningen i övrigt.

Mot instruktionsföreskrifternas avfattning i vad avser polisens allmänna

uppgifter kan främst den kritiken riktas, att polisens förebyggande och hjälpande funktioner icke framhävts tillräckligt. Av vikt är nämligen att det betonas att polisens verksamhet i första hand bör inriktas på att förebygga brott och andra kränkningar av samhällslugnet samt att hjälpa allmänheten till rätta genom upplysning, vägledning och på annat sätt. En intensifiering av dessa tjänstegrenar bör icke endast gälla ordningspolisen; även kriminalpolisens förebyggande verksamhet kan lämpligen göras mera framträdande än vad nu i allmänhet är fallet.

Vad angår de brister i gällande tjänsteföreskrifter som mera hänföra sig till detaljerna i sättet för polisuppgifternas fullgörande må till en början understrykas, att den enskilde polismannen nu i alldeles för ringa utsträckning gives möjlighet att självständigt bedöma hur föreliggande tjänsteuppgifter böra lösas. Bestämmanderätten och ansvaret äro så gott som helt koncentrerade hos polisbefälet, och den enskilde polismannens huvudsakliga uppgift är att anteckna och till befälet rapportera vad han uppmärksammar under tjänstgöringen. Även om en dylik begränsning i polismännens självverksamhet kan ha varit motiverad vid den tid då normalinstruktionen utfärdades, ha dock under de tjugo år instruktionen ägt tillämpning polismännens kvalifikationer över lag undergått en sådan påtaglig förbättring, att det nuvarande systemet måste anses otidsenligt. Att detta system, vilket är särskilt framträdande inom de större städernas poliskårer med deras mera hierarkiskt uppbyggda organisation, medför olägenheter i olika hänseenden är uppenbart. Tjänsten blir ointressant och enformig, och personalens allmänna trivsel och arbetsglädje minskas, vilket i sin tur lätt ger anledning till friktioner i förhållandet till allmänheten och återverkar menligt på arbetseffektiviteten.

Vad som i särskild grad givit anledning till irritationer mellan polisen och allmänheten är, såsom i det föregående framhållits, det sätt, varpå polismannens skyldighet att till åtal rapportera överträdelser av gällande lagar och andra författningar utformats i nuvarande instruktionsföreskrifter. Enligt dessa åligger det honom att rapportera »allt varom han i tjänsten får kännedom av beskaffenhet att föranleda åtal». Genom denna ovillkorliga rapporteringskyldighet är polismannen pliktig att anmäla jämväl varje handa småförseelser och detta även då de kunna vara ursäktliga. I allmänhetens ögon framstår rapporterandet av dylika bagatellförseelser såsom ett onödigt slöseri både med tid, krafter och pengar. Självklart är att systemet även bland polismännen är impopulärt. En bidragande orsak till den ovilja, som gällande rapportföreskrifter sålunda framkallat hos såväl allmänheten som polispersonalen, har varit det sätt varpå dessa på sina håll tillämpats i praktiken. Den omfattning, i vilken rapporteringskyldigheten fullgjorts, har nämligen ibland av polisbefälet betraktats såsom en viktig faktor vid bedömandet av de underlydandes duglighet och intresse för tjänsten, vilket givit upphov till att inom somliga poliskårer en verklig

rapportjakt bedrivits. Under senare tid synes emellertid detta osunda system allmer ha försvunnit.

För att polismannen skall beredas utrymme till självständigt handlande böra sådana instruktionsföreskrifter som nu binda polismannens tjänstutövning i största möjliga utsträckning utmönstras. Någon detaljreglering av hithörande spörsmål bör överhuvud ej ifrågakomma utan man synes i stället så långt möjligt böra begränsa sig till att fastställa vissa vägledande normer för polismannens handlande samt överlämna till hans eget omdöme att med ledning därav avgöra hur han i det särskilda fallet bör bete sig.

Av stor betydelse är även att de tvångsmedel som stå till polismannens förfogande handhavas på ett riktigt och omdömesgillt sätt. Vissa allmänna regler rörande polisens maktbefogenheter äro givna i NI. Även om dessa i stort sett få anses väl avvägda, böra de dock på några punkter underkastas en revision i såväl materiellt som formellt hänseende. I samband därmed torde även bestämmelserna om polisens beväpning böra uppmärksammas.

Bristerna i gällande tjänsteföreskrifter hänföra sig icke enbart till polispersonalens åligganden och uppträdande. Även i andra hänseenden är en revision av NI av behovet påkallad. Detta gäller bland annat frågan om förhållandet mellan befäl och underlydande. Även om en lycklig lösning av detta spörsmål ytterst betingas av parternas goda vilja till ömsesidig samverkan och förståelse, är det dock klart att även det sätt varpå frågan regleras i tjänsteföreskrifterna måste spela en icke oväsentlig roll. Det är fördenskull av vikt att de anspråk, vilka i detta hänseende böra ställas på befälet och de underlydande, någorlunda noggrant angivas i tjänsteföreskrifterna. Vidare bör den tvekan som i praktiken på sina håll yppats om polischefskapets allmänna innebörd och omfattning undanröjas. Polischefens personalvårdande uppgifter böra även klargöras. Dessa böra avse icke endast personalens arbetsförhållanden och andra med själva tjänstgöringen sammanhängande frågor utan även personalens fritidsproblem. Till dessa frågor anknyter sig jämväl ett annat spörsmål, som utredningen enligt meddelade direktiv har att överväga, nämligen frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet.

Av det anförda framgår att den ifrågasatta omarbetningen av gällande tjänsteföreskrifter för polispersonalen måste bli ganska genomgripande. Med hänsyn härtill synes NI böra ersättas med en helt ny författning. Såsom tidigare nämnts är denna instruktion icke någon omedelbart gällande författning utan endast avsedd att tjäna såsom ledning vid utarbetande av lokala polisinstruktioner för de olika polisdistrikten. Med hänsyn till arten av de spörsmål, vilka enligt vad förut nämnts böra regleras i den nya författningen, bör emellertid denna förlänas enhetlig karaktär och gälla alla polis-tjänstemän oavsett deras tjänsteställning och anställningsort.

Bestämmelser rörande polispersonalens verksamhet meddelas icke blott i NI. Även PR innehåller såsom i annat sammanhang påpekats en del före-

skrifter därom. I detta regleras emellertid även ett flertal andra spörsmål, som mer eller mindre beröra polispersonalens allmänna tjänsteförhållanden. Sålunda innehåller PR föreskrifter om chefskapet över polispersonalen, polis-männens tjänsteställning, vissa allmänna kompetensvillkor för den lägre personalen, tillkallande av polisförstärkning, skyldighet för polisman som har att ombesörja indrivningsverksamhet att ställa uppbordeborgen för i tjänsten omhändertagna medel, den disciplinära bestraffningsrätten över polispersonalen och vissa därmed sammanhängande spörsmål, tillsättande av speciella polisfunktionärer (ordningsvakter) samt om klagorätt över polischefs och andra polisorgans beslut. Polisreglementet kan därför i viss mån sägas utgöra en motsvarighet till de allmänna tjänstereglementen och tjänsteinstruktioner som gälla för personalen vid vissa statliga institutioner och verk, såsom försvarsväsendet, kommunikationsverken m. fl.

Med hänsyn till nu berörda omständigheter uppkommer spörsmålet hur förhållandet mellan PR och de nya instruktionsföreskrifterna lämpligen bör lösas. Härvidlag synas närmast två alternativ erbjuda sig. Antingen kunna de nya instruktionsföreskrifterna inarbetas i PR och detta omarbetas till ett allmänt tjänstereglemente för polispersonalen eller också kunna de upptagas i en särskild allmän polisinstruktion och PR bibehållas men undergå sådana ändringar, som finnas erforderliga för en rationell lösning av instruktionsfrågan.

Vid övervägande av spörsmålet har utredningen funnit det förra alternativet vara att föredraga. Genom denna lösning vinnes att bestämmelserna icke splittras på olika aktstycken utan att i en och samma författning erhålles upplysning om de grundläggande reglerna angående polisens allmänna verksamhet. Detta måste anses fördelaktigt såväl för polispersonalen och vederbörande myndigheter som för allmänheten.

Utredningen förordar alltså, att den nya författningen gives formen av ett allmänt tjänstereglemente, i vilket gällande polisreglemente bör bilda huvudstommen. Såsom tidigare omnämnts innehåller PR även vissa allmänna kompetensföreskrifter för den lägre polispersonalen. Dessa bestämmelser äro enligt utredningens mening av sådan art, att det kan synas tveksamt om de höra hemma i ett allmänt tjänstereglemente. Med hänsyn härtill och då frågan om ändrade kompetensvillkor för polispersonalen kommer att övervägas vid den förut omnämnda utredningen om polisens rekrytering och utbildning, synas de nuvarande kompetensvillkoren icke böra överföras till det nya reglementet utan torde det äldre reglementet i den delen fortfarande tillsvida böra bibehållas i kraft. I övrigt synas nuvarande PR:s bestämmelser, givetvis efter erforderlig överarbetning, kunna utan några större olägenheter ur systematisk eller annan synpunkt överföras till den nya författningen. Självklart kan tvekan råda i vad mån vissa av dem ha sin naturliga plats där. Detta gäller exempelvis beträffande bestämmelserna om polispersonalens tjänsteställning (2 och 3 §§) och tillkallande av polisförstärkning (6 och

7 §§). Då emellertid dessa bestämmelser icke lämpligen kunna överflyttas till någon annan författning, synes någon annan lösning ej stå till buds än att intaga dem i det nya polisreglementet.

Såsom i de för utredningen meddelade direktiven understrukits är utformningen av den föreslagna författningen av stor betydelse. Av särskild vikt är att bestämmelserna bli såvitt möjligt lättlästa. Ej minst gäller detta föreskrifterna angående polispersonalens uppgifter och uppträdande. För tillgodoseende av nämnda synpunkter erbjuda sig olika utvägar. En lösning är att låta de viktigaste bestämmelserna åtföljas av kommenterande anvisningar, vilka skulle kunna meddelas antingen i omedelbar anslutning till författningstexten eller också i ett sammanhang efter författningen. En annan utväg är att ge anvisningarna formen av en praktisk, instruktiv handbok rörande polisens verksamhet och uppträdande.

Enligt utredningens mening tala övervägande skäl för den senare lösningen. Om det förra alternativet följes, skulle själva författningen bli mindre överskådlig. Klarläggande anvisningar erfordras nämligen beträffande åtskilliga av bestämmelserna och på många punkter måste anvisningarna, om de skola tjäna sitt syfte, bli ganska omfattande. Utredningen förordar därför att genom inrikesdepartementets försorg utarbetas en särskild handledning för polispersonalen, vilken kostnadsfritt bör tillställas alla polismän ävensom vederbörande myndigheter. Beträffande handbokens närmare innehåll synes den lämpligen böra uppställas så att den även kan användas såsom lärobok vid undervisningen i polisskolorna. I detta sammanhang vill utredningen understryka att sådana centrala frågor som polisens ställning, uppgifter och befogenheter i det demokratiska samhället, förhållandet mellan polisen och allmänheten m. fl., böra tilldelas betydligt större utrymme i undervisningsschemat än vad nu är fallet.

I likhet med nu gällande allmänna tjänsteföreskrifter för polispersonalen synes det nya tjänstereglementet böra utfärdas i administrativ ordning.

I enlighet med de anförda allmänna synpunkterna har utredningen upprättat förslag till tjänstereglemente för polisväsendet (polisreglemente).

Innan utredningen övergår till att redogöra för förslaget särskilda bestämmelser, torde lämpligen böra något mera ingående behandlas ett par spörsmål, som påkallat särskild uppmärksamhet, nämligen polismans rapporteringsskyldighet, personaldemokrati och personalvård samt åtgärder för popularisering av polisens arbete.

6. Rapporteringsskyldigheten.

Ett av de mera centrala spörsmål, som vid en revision av gällande tjänsteföreskrifter för polispersonalen påkalla uppmärksamhet, är såsom tidigare påpekats polismans skyldighet att till åtal rapportera överträdelse av utfärdade påbud. De grundläggande bestämmelserna härom äro givna i 66

och 79 §§ NI. Enligt dessa, vilka merendels i oförändrat skick influerats i de lokala polisinstruktionerna, åligger det polisman att till sin förman rapportera allt varom han i tjänsten får kännedom av beskaffenhet att föranleda åtal. Enligt gällande föreskrifter är alltså polisman regelmässigt pliktig att rapportera varje brott och förseelse utan hänsyn till dess art eller omständigheterna vid dess begående. Det sätt varpå rapporteringsskyldigheten sålunda utformats sammanhänger i viss mån med de principer som gälla i fråga om åklagarmyndigheternas skyldighet att beivra begångna brott och förseelser. Innan utredningen närmare ingår på den föreliggande frågan, torde det därför vara nödvändigt att redogöra för dessa regler.

Legalitets- och opportunitetsprinciperna. Ett grundläggande drag i vår rättsordning har av ålder varit att samhällets ingripande mot brott eller förseelser skett genom åtal vid domstol. Åtalsrätt tillkommer åklagare och målsägande. Beträffande åklagaren har hos oss rått den s. k. *legalitetsprincipen*, enligt vilken skyldighet att väcka åtal inträder så snart mot den misstänkte föreliggande sådana skäl, att de kunna antagas leda till hans fällande. I motsats till denna princip står den s. k. *opportunitetsprincipen*, som innebär att åklagaren, ehuru dylika skäl äro för handen, skall äga pröva åtalets lämplighet ur det allmännas synpunkt och, om han på grund av omständigheterna i det särskilda fallet finner att straffets utkrävande ej är påkallat av något allmänt intresse, besluta att åtal för brottet (förseelsen) ej skall äga rum.

Under förarbetena till nya rättegångsbalken (RB) diskuterades vilkendera av nämnda principer som borde upptagas såsom allmän grundsats i vår rätt. *Processkommissionen* fann starka betänkligheter möta mot att införa opportunitetsprincipen. Otvivelaktigt förefunnes ett visst behov att i speciella fall avvika från en strikt tillämpning av ett straffbud men allvarsamma betänkligheter mötte mot att giva åklagaren befogenhet att underlåta åtal. Betänkligheterna ökades i den mån brottet vore av svårare beskaffenhet. Det material, på vilket åklagarna hade att grunda sitt avgörande, vore ofta icke av beskaffenhet att utgöra en fullt tillfredsställande grund för frågans bedömning. Vidare framhölls att det kunde vara föremål för tvekan, huruvida åklagarna vore vuxna den allvarliga och krävande uppgift som opportunitetsprincipen innebar samt att tillämpningen av denna princip kunde befaras bli ojämn, så att i väsentligen likartade fall åtal emellanåt anställdes och emellanåt underlåtes. Med hänsyn till nu antydda betänkligheter ansåg sig processkommissionen icke böra föreslå opportunitetsprincipens införande.

Processlagberedningen anslöt sig i sitt förslag till rättegångsbalk (SOU 1938: 44 sid. 256 f.) i stort sett till processkommissionens ståndpunkt. Beredningen framhöll därvid att införande av en diskretionär rätt för åklagare att underlåta åtal, då en gärning enligt strafflagen vore belagd med straff, säkerligen icke stode i överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen och lätt skulle kunna leda till missbruk. I beredningens förslag till ny RB bibehölls därför legalitetsprincipen.

Även Kungl. Maj:t och riksdagen anslöto sig till processlagberedningens ståndpunkt. Den allmänna regeln om legalitetsprincipen återfinnes i nya RB 20 kap. 6 §, där det heter att åklagare skall tala å brott, som hör under allmänt åtal. Skyldigheten att åtala inträder först då åklagaren på objektiva grunder kan motse den misstänktes fällande. Om gärningen förövat av minderårig, som ännu icke uppnått straffmyndighetsåldern, eller om brottet är preskriberat, skall givetvis åtal ej äga rum.

Åtalseftergift enligt nya rättegångsbalken. Ehuru legalitetsprincipen sålunda bibehållits i vår rätt såsom allmän regel i fråga om åklagares skyldighet att beivra brott och förseelser, har dock genom antagande av nya RB i viss utsträckning avsteg gjorts därifrån i det åklagaren i särskilda fall medgivits en diskretionär rätt att underlåta åtal. Enligt nya RB 20 kap. 7 § må nämligen allmänt åtal av åklagaren eftergivnas — förutom i vissa fall av brottskonkurrens — om å brottet icke kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Finnas tillräckliga skäl för eftergift ej längre föreligga, må den återkallas. Närmare föreskrifter om eftergift av åtal skola meddelas av Konungen. Dessa tillämpningsföreskrifter äro för närvarande under utarbetande inom processreformbyrån.

Rörande motiven till ifrågavarande bestämmelser i nya RB må följande uttalanden av *processlagberedningen* i dess förslag till rättegångsbalk (SOU 1938: 44 sid. 257 f.) anföras.

Syftet med det nya institutet är att skapa möjlighet att eftergiva åtal vid ringare brott, särskilt vid smärre förseelser mot ordningsbestämmelser o. dyl. Då beträffande brott av nu antydda slag stundom föreligga omständigheter, som komma brottet att framstå såsom ursäktligt, kan ett undantagslöst beivrande av varje sådant brott ej anses betingat av straffrättskipningens ändamål. Åklagaren har därför ansetts böra äga att eftergiva åtal, om det är uppenbart att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Ofta kan emellertid ett allmänt intresse kräva, att åtal anställas med hänsyn såväl till brottets art och straffets syfte som till omständigheterna vid dess begående, t. ex. vid brott mot taxeringsförordningen eller då en person ånyo gör sig skyldig till samma förseelse eller om flera personer överträda samma ordningsföreskrift.

Förutsättning för eftergift är naturligen, att sådana omständigheter föreligga, att den misstänkte är skyldig till brottet. Det ligger i sakens natur, att eftergift i allmänhet icke bör förekomma i annat fall än då han erkänt brottet. Ej heller bör eftergift ske, om den misstänkte motsätter sig detta. Målsägandens samtycke utgör icke något villkor för att åtal skall kunna eftergivnas. Tydligt är emellertid, att en viss betydelse måste tillmätas målsägandens ställning till frågan liksom ock den misstänktes beredvillighet att ersätta målsäganden den genom brottet uppkomna skadan. Att målsäganden motsätter sig eftergift kan i många fall innebära ett starkt skäl mot att åtalet eftergives. Enligt 20: 8 i beredningens förslag utgör åklagarens beslut om eftergift icke hinder för målsäganden att åtala brottet. Att eftergift beslutats bör enligt beredningen ej heller utgöra hinder mot att allmänt åtal för brottet sedermera anställas. Beslutet bör även kunna återkallas, om på grund av nya omständigheter tillräckliga skäl för eftergift ej längre finnas föreligga, t. ex. om den misstänkte gör sig skyldig till nytt brott. Eftergift av åtal skall beslutas av den åklagare som har att åtala brottet. Denna regel leder till att eftergift vid bötesstraff i allmänhet kommer att beslutas av distriktsåklagare.

Dennes beslut om eftergift bör dock för vinnande av nödig kontroll anmälas till landsfogden, som även bör underställas tveksamma fall. Bestämmelser härom liksom ock övriga föreskrifter, som kunna erfordras i fråga om det nya institutet, böra meddelas i administrativ ordning.

I sitt utlåtande (nr 2) till 1942 års riksdag över Kungl. Maj:ts proposition med förslag till rättegångsbalk uttalade *första särskilda utskottet* viss tvekan, huruvida det kunde vara lämpligt att i den omfattning som förslaget innebure möjliggöra åtalseftergift vid förseelser, som kunde medföra böter. Utskottet räknade emellertid med att de administrativa föreskrifter som skulle utfärdas komme att erhålla ett sådant innehåll, att erforderlig kontroll över institutets handhavande vunnes och missbruk undvekes.

Speciella bestämmelser om åtalseftergift. Bestämmelser om åtalseftergift ha även meddelats i *vissa lagar om särskilda behandlingsformer*. När någon som ådömts tvångsuppfostran misstänkes att ha före slutlig utskrivning begått brott, tillkommer det överåklagaren att avgöra huruvida allmänt åtal lämpligen bör ske. Liknande bestämmelser finnas för dem som ådömts ungdomsfängelse eller intagits på skyddshem eller alkoholistanstalt. Dessa stadganden skola gälla även efter det nya RB trätt i kraft.

Vidare ha särskilda regler om *åtalseftergift beträffande vissa underåriga* införts genom lag den 19 maj 1944. Syftet med denna lag är framför allt att skapa möjlighet att ersätta åtal och straff med annan för den unges tillrättaförande mera lämpad reaktion. Enligt nämnda lag må allmänt åtal eftergivvas, därest brottet begåtts av någon som därvid ej fyllt aderton år. Eftergift kan äga rum, dels om den underårige omhändertages för skyddsuppfostran eller blir föremål för annan därmed jämförlig åtgärd eller utan dylik åtgärd erhåller särskild tillsyn eller lämplig sysselsättning samt det med skäl kan antagas att han skall avhålla sig från att ånyo begå brott, dels om brottet är ringa och det uppenbarligen skett av okynne eller förhastande. Åtal skall dock väckas, om det finnes påkallat med hänsyn till den allmänna laglydnaden eller eljest ur allmän synpunkt. Befogenhet att pröva frågan om åtal och eftergift därav skall i regel tillkomma överåklagaren. Genom ikraftträdandet av nya RB med dess allmänna medgivande till åtalseftergift minskas tillämpningsområdet för 1944 års lag i motsvarande mån.

Instruktionerna för stadsfiskalerna i Stockholm samt för polismästarna i Göteborg, Malmö och Gävle innehålla även vissa föreskrifter om åtalseftergift. I förstnämnda instruktion föreskrives sålunda, att i fråga om förseelse av ringa beskaffenhet, som begåtts av annan än underårig, må förste stadsfiskalen, där förseelsen icke innebär överträdelse av bestämmelser, som blivit av Kungl. Maj:t med riksdagen meddelade, och enskild person icke blivit därigenom förnärmad, besluta att saken skall förfalla eller bero vid varning. Före den 1 oktober 1944 tillkom denna behörighet polismästaren. Liknande regler finnas i instruktionerna för polismästarna i Göteborg, Malmö och Gävle. Dessa skilja sig i sak endast så tillvida från de för Stockholm gäl-

lande, att åtalseftergiften icke är begränsad till överträdelse av straffbud som utfärdats av Kungl. Maj:t i administrativ ordning utan gäller ringare förseelser överhuvud. Denna rätt för vissa åklagar- och polismyndigheter till åtals eftergivande avses skola bringas att upphöra i och med ikraftträdandet av nya RB.

Varningssystemen i Stockholm, Göteborg och Malmö. I Stockholm, Göteborg och Malmö ha utbildats särskilda system, enligt vilka beträffande vissa slag av förseelser varning meddelas i stället för att åtal anställas. I Gävle, där såsom nyss nämnts polismyndigheten också äger eftergiva åtal, praktiseras däremot icke något dylikt system. Enligt vad som inhämtats från polismästaren i denna stad meddelas varning av polisen mycket sparsamt i samband med förhör. Mindre förseelser, som bero på missförstånd eller förbiseende, rapporteras icke av polispersonalen utan stanna vid en upplysning eller anmaning till den felande.

Varningssystemen förete sinsemellan vissa olikheter. Detta gäller icke blott de slag av förseelser som kunna bero vid varning och de allmänna förutsättningarna för varnings meddelande utan också behörigheten att meddela sådan samt det formella förfarandet. Medan sålunda tillämpningsområdet för varningsförfarandet i Göteborg huvudsakligen är begränsat till överträdelse av motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan samt lokala trafikföreskrifter, kan i Stockholm och Malmö varning meddelas även för förseelser mot ordningsstadgan för rikets städer och med stöd därav utfärdade lokala ordningsföreskrifter samt för enklare överträdelse av vissa andra för tryggande av allmän ordning och säkerhet på administrativ väg utfärdade författningar. I Malmö omfattar varningssystemet därjämte en del mera bagatellartade förseelser mot bestämmelser som utfärdats av Kungl. Maj:t med riksdagen. Varning kan sålunda ifrågakomma beträffande vissa i strafflagen upptagna brott mot allmän ordning, såsom fylleri, oljud och annat förargelseväckande beteende, vidare beträffande en del smärre överträdelse av butikstängningslagen samt förordningarna angående pilsnerdricka och alkoholfria drycker.

Beträffande de allmänna förutsättningarna för varnings meddelande gäller i Stockholm att varning ej kan ifrågakomma, om den felande uppträder olämpligt mot polismannen, och ej heller om förseelsen bestrides. Varning meddelas ej, om vederbörande inom de senaste två åren dömts eller varnats för samma eller liknande förseelse. Varning är i regel också utesluten, där den felandes förfarande innefattar två eller flera överträdelse. I fråga om utrustningsfel å fordon — cykel saknar ringklocka, reflexanordning eller lykta etc. — anställs ej åtal, därest felet inom föreskriven tid avhjälpes. Liknande regler synas även tillämpas i Göteborg och Malmö. I Malmö kan varning för fylleri — förstagångsförseelse — endast ifrågakomma, om förseelsen begåtts av i staden hemmahörande person. Beträffande överträdelse av de för vissa gator i staden gällande trafikföreskrif-

terna är däremot befogenheten att meddela varning begränsad till sådana fall, där förseelsen begåtts av den som ej är bosatt i Malmö och han saknat kännedom om föreskrifterna. Överhuvud uppställes där merendels den förutsättningen, att den felande kan åberopa godtagbar ursäkt för förseelsen. För minderårig kan varning endast ifrågakomma vid förseelse av sådan art, att den ej bör behandlas av barnavårdsnämnden.

Behörighet att meddela varning tillkommer i Stockholm förste stadsfiskalen och i Malmö polismästaren. I dessa städer förekomma endast skriftliga varningar. I Göteborg, där varningarna huvudsakligen meddelas muntligen, tillkommer däremot befogenheten de enskilda polismännen. Skriftliga varningar — sådana förekomma enligt uppgift i mycket ringa utsträckning, högst ett tiotal om året — meddelas emellertid av polismästaren.

Jämväl vad angår förfarandet vid varnings meddelande tillämpas en annan ordning i *Stockholm och Malmö* än i Göteborg. I de båda förstnämnda städerna rapportera polismännen i vanlig ordning iakttagna förseelser till vaktområdet, varifrån skriftlig rapport i saken avlätes, i Stockholm till åklagarmyndigheten och i Malmö till polismästaren, som prövar om den felande skall slippa undan med varning eller åtalas. Varning, vilken såsom förut nämnts i Stockholm och Malmö alltid meddelas skriftligen, utfärdas enligt särskild blankett, som tillställs den varnade med posten; i Malmö delges dock beslut om varning som avser minderårig denne i hemmet i målsmans närvaro. Över varnade personer föras särskilda varningsregister (kartotek), vilka användas såsom informationskälla vid prövningen. Såsom redan omnämnts anses det nämligen icke tillräckligt med varning, om den felande inom viss tid varnats eller dömts för förseelse av samma eller liknande art.

I *Göteborg* praktiseras i stort sett följande förfarande i fråga om de muntliga varningarna. Person som begått förseelse av beskaffenhet att kunna bero vid varning — såsom tidigare nämnts meddelas varning huvudsakligen i fråga om trafikförseelser — meddelas sådan av den polisman som konstaterat överträdelsen, varvid tillkännagives att varningen meddelas under förutsättning att den felande icke tidigare straffats eller varnats. Meddelade varningar rapporteras dagligen av polismännen till vaktområdet. Med ledning av polismännens på gatan upptagna anteckningar om de ifrågavarande förseelserna utskrivs i distrikten dag för dag å stencilerade blanketter uppgifter över personer som sålunda rapporterats för trafikförseelser. Uppgiftsblanketterna insändas dagligen till trafikavdelningen, där ett centralt varningskartotek föres. Efter det å blanketten antecknats huruvida den felande förut förekommer i varningskartoteket såsom dömd eller varnad för trafikförseelse eller annan förseelse eller ej, återställs blanketten till vaktområdet. Framgår av den återställda blanketten att trafikanten tidigare dömts eller varnats uppsattes rapport, eljest icke.

Strafföreläggande. Ett annat institut, som genom nya RB:s antagande införlivats med vår rätt och som påkallar uppmärksamhet i detta sammanhang, är strafföreläggande (48 kap.). Det innebär att åklagaren i stället för att draga den felande inför rätta själv kan förelägga honom det straff som åklagaren anser brottet böra förskylla. Ett av den felande godkänt och i vissa fall av rätten fastställt strafföreläggande har samma verkan som en lagakrafttäggande dom. Syftet med det nya institutet är att undanröja de olägenheter för domstolarna, åklagarna och den enskilde, som äro förenade med det nuvarande sättet för handläggning av mål rörande bagatellförseelser, samt beträffande sådana förseelser införa ett förfarande, som i fråga om snabbhet, enkelhet och kostnader tillgodoser rimliga anspråk.

Strafföreläggande kan endast förekomma beträffande brott, varå allenast böter kunna följa. Det får dock ej användas när så kallade normerade böter kunna ifrågakomma. Beträffande brott, varå dagsböter kunna följa, får strafföreläggande ej avse flera dagsböter än tjugo. Det nya institutets tillämpningsområde har därigenom begränsats till de egentliga ordningsförseelserna. Då strafföreläggande ej ansetts böra komma i fråga, med mindre det kan antagas, att den felande vid godkännande av föreläggande förstår innebörden därav, har stadgats, att strafföreläggande ej får användas, om den misstänkte är under aderton år. Sådant föreläggande får ej heller tillämpas, om anledning förekommer att målsägande finnes.

Strafföreläggande skall utfärdas skriftligen. Även godkännande av föreläggande skall ske skriftligen och skall innehålla en uttrycklig förklaring, att den misstänkte erkänner gärningen och underkastar sig straff och påföljd (förverkande eller dylikt) som förelagts. Om godkännande avser böter omedelbart i pengar till högre belopp än 100 kronor, skall åklagaren underställa föreläggandet rättens prövning. Vägrar den misstänkte att godkänna föreläggande, beivras saken i vanlig ordning genom åtals anställande. Någon skyldighet för åklagaren att använda strafföreläggande föreligger givetvis ej; han har att i varje fall pröva, huruvida föreläggande skall tillämpas eller saken hänskjutas till rätten.

Utländsk rätt. Även i en del främmande länder äger polisen låta vissa förseelser bero vid en varning eller ett påpekande för den felande.

Enligt i *Danmark* allmänt tillämpad praxis kan sålunda polisman låta smärre överträdelser bero vid en muntlig varning eller ett påpekande, om förseelsen finnes ha sin grund i ursäktligt förbiseende eller annat ursäktligt förhållande. Alla andra brott och förseelser är han däremot skyldig att förbeivrande rapportera till sin förman. Några generella föreskrifter om varningsförfarandet finnas emellertid icke. Särskilda regler saknas därför också om de slag av förseelser, beträffande vilka varning kan ifrågakomma. Man har huvudsakligen överlämnat till polismännen att själva avgöra detta. Allmänt gäller emellertid, att sådana brott, som det ankommer på statsadvokaterna att åtala, eller alltså praktiskt taget alla brott inom strafflagens om-

råde, är polisman skyldig att i vanlig ordning rapportera. Varningssystemet tillämpas därför i stort sett endast beträffande överträdelse av lokala ordnings- och trafikföreskrifter (Politivedtægter).

I den tidigare omnämnda danska broschyren »Kort Vejledning i Polititjeneste» behandlas även rapporteringsfrågan, varvid bl. a. följande synpunkter anföras.

Det er ikke overfor alle Smaaovertrædelser nødvendigt altid at indgive Rapport til videre Paatale. Her maa Politimanden ofte handle ud fra rene Fornuftssynpunkter. Han maa skelne mellem almenfarlige og ufarlige Overtrædelser, skønne, om der er Tale om Trods eller Uvidenhed, om andre er forulempet ved Overtrædelser, eller om Overtrædelser er af nærmast formel Natur.

Der skal som Basis for enhver Rapport om Politiforseelser ligge en vis Følelse af, at Paatale er nødvendig til Opretholdelse af god Orden og Respekt for Lovgivningen. *Rene Smaatterier bør der ikke skrives Rapport om.* Noget andet er, hvis man for at udrydde en vis Art af Smaaovertrædelser for en Tid maa foretage en Razzia mod disse bestemte Smaating. Men i saa Fald vil der som Regel i Forvejen udgaa en særlig Instruction fra Ledelsen.

I mange Tilfælde vil en blot og bar Tilrettevisning være nok, men Tonarten skal selvfølgelig være rigtig. Betjenten maa ikke skænde paa Folk, som om de var uartige Børn, ej heller maa han optræde, som om Forseelsen var en personlig Fornærmelse, rettet mod ham selv.

I mangfoldige Tilfælde vil *en Rapport være ilde anbragt, naar vedkommende sigtede har Grund til at føle sig forurettet;* Forurettelse er aldrig Politiets Opgave, og selv om muligvis en saadan Rapport kan fremmes til Dom, vil det være klogere at undlade en saadan Sag, der kun skaber Had til Politiet. Enhver Sigtet skal i sit Indre have den Fornemmelse, at han kan takke sig selv for sin Bøde; han maa ikke tro, at han kun er skrevet, for at Betjenten kan faa en Rapport til. *Enhver Form for Rapportjageri er af det onde,* men dette er ikke det samme som, at Betjenten ikke skal skrive Rapporter. Den ligegyldige Politimand er lige saa uheldig som den smaalige.

Förutom detta muntliga varningssystem tillämpas i Köpenhamn även ett skriftligt sådant. Om en förseelse är av ringa art eller framstår såsom ursäktlig, kan nämligen vederbörande polismyndighet (Förste Politiinspektorat) låta saken bero vid en skriftlig varning till den felande, vilken tillställs ett s. k. Advarselkort, där han göres uppmärksam på sin förseelse men meddelas att man med hänsyn till de föreliggande omständigheterna funnit sig kunna låta saken bero vid en varning under förväntan att han icke ånyo gör sig skyldig till liknande förseelse. Erfarenheterna av detta skriftliga varningsförfarande betecknas såsom synnerligen goda. Enligt uttalande i den förut omnämnda danska läroboken »Politikundskab» har nämligen praktiskt taget ingen enda av dem som erhållit dylika varningar ånyo gjort sig skyldig till någon förseelse.

Även i Schweiz förekommer ett liknande varningssystem. Några för hela förbundsstaten gällande generella föreskrifter rörande denna fråga finnas dock icke. De särskilda tjänsteföreskrifter som gälla för poliskåren i de olika kantonerna innehålla dock vanligtvis även bestämmelser om polisens befogenhet att låta vissa överträdelse bero vid varning. Dessa förete sins

emellan vissa olikheter. Belysande är emellertid vad som gäller för *kantonen Bern*.

Enligt tjänsteföreskrifterna för polispersonalen vid de olika polisorganisationerna i nämnda kanton äger polisman i fråga om mycket obetydliga förseelser — huvudsakligen överträdelse av lokala ordnings- och trafikföreskrifter — låta bero vid ett påpekande eller muntlig varning för den felande. Någon registrering av dylika fall sker ej. Vid sidan av detta varningsförfarande tillämpas vid poliskårerna i vissa städer även ett skriftligt varningssystem, varvid emellertid förseelserna registreras. Om den varnade ånyo gör sig skyldig till liknande förseelse, blir han i vederbörlig ordning rapporterad och åtalad. I staden Bern förekommer exempelvis ett sådant skriftligt varningsförfarande beträffande sådana enkla förseelser mot gällande parkeringsföreskrifter och andra trafikföreskrifter, som begås av förare av motorfordon.

Huvudsyftet med nu nämnda varningssystem anges vara att man vill betona att polisens uppgift icke endast är att beivra lagöverträdelse utan även att genom påpekanden, rättelser och förmaningar söka fostra allmänheten till att iakttaga gällande föreskrifter. Erfarenheterna av de tillämpade systemen betecknas såsom goda, varvid särskilt understrykes att de bidra till att undanröja den irritation som rapportandet av bagatellartade förseelser lätt skapar hos allmänheten.

I *England* äro särskilda varningsbestämmelser meddelade för polisen i London och trakten däromkring. Enligt dessa äga polismännen låta vissa slag av trafikförseelser bero vid en muntlig varning; skriftliga varningar förekomma icke. Varningsförfarandet är begränsat till sådana i gällande tjänsteföreskrifter för polisen särskilt uppräknade förseelser, som anses obetydliga eller bagatellartade. Såsom exempel på dylika förseelser må nämnas framförande av fordon utan föreskriven belysning, under förutsättning att felet på polismannens tillsägelse genast rättas, nedstänkta och smutsiga igenkänningsmärken eller reflexanordningar under samma förutsättning, underlåtenhet att hålla till vänster eller iakttaga andra körbestämmelser, mindre svåra fall av trafikhindrande körning, cyklande å gångbana, gående över gata eller väg i strid mot gällande trafikregler etc. Varningen meddelas omedelbart å stället. Huruvida varning skall meddelas eller förseelsen i vanlig ordning rapporteras till åtal är överlämnat till den enskilde polismanens eget bedömande, men det inskärpes att alla förseelser som icke äro att betrakta såsom obetydliga skola rapporteras; huruvida åtal skall anställas avgöres av polisbefälet. När varning meddelas, får den felande ej utfrågas om namn, adress, körkort etc., utan skall endast i polismannens anteckningsbok — olika slag av rapportfickböcker, handböcker o. d. tryckas centralt och tillhandahållas polismännen — göras en kortfattad anteckning om tidpunkten och platsen för förseelsens begående, fordonets nummer och förseelsens art. I bestämmelserna påpekas vidare, att polisen bör undvika att

göra dessa anteckningar i den varnades närvaro, varvid man bl. a. avser att förhindra att varningsförfarandet väcker onödig uppmärksamhet och irritation. Alla varningar skola rapporteras till vederbörande polisstation, vilket vanligtvis sker på det sätt, att polismannen efter tjänstgöringstidens slut inlämnar sin anteckningsbok på stationen, där den granskas av tjänstgörande befäl, som i boken gör en anteckning om granskningen.

Såsom särskilda förhållningsregler framhålles, att polisman vid meddelande av varning alltid är skyldig att iakttaga ett korrekt och hövligt uppträdande, varvid inskärpes att han aldrig får glömma, att han är allmänhetens tjänare. Därjämte påpekas, att den omständigheten att någon uppträder olämpligt mot polismannen icke får förleda honom till att rapportera en förseelse, som han eljest ej skulle ha anmält.

Rätt att meddela varning i fall som nu antytts tillkommer såväl konstuplarna vid ordningspolisen som de särskilda motorpatruller, vilka övervaka trafiken å gatorna och de allmänna vägarna. Dessa motorpatruller, vilka äro utrustade med bilar och motorcyklar, ha till speciell uppgift att inom dem tilldelade distrikt utöva tillsyn över att bilar och andra motorfordon äro i trafikentligt skick (s. k. flygande besiktning) samt att övriga trafikföreskrifter efterlevas. Trafikpatrullernas verksamhet går emellertid liksom ordningspolisens trafikkontroll i första hand ut på att förebygga trafikolyckshändelser, genom råd, anvisningar och rättelser hjälpa trafikanterna till rätta och uppfostra dem till att iakttaga trafiksäkerhetens fordringar. Ur de särskilda instruktionsbestämmelser som gälla för motorpatrullernas verksamhet må här följande föreskrifter citeras.

De flesta människor mottaga råd förnuftigt, om det gives artigt och om de förstå, att vederbörande kan sin sak. Det kan endast behövas ett tecken till en förare för att antyda att hans hastighet är för hög eller att han skall hålla sig på sin sida av vägen. I andra fall kan trafikpatrullen stanna en förare, en cyklist eller en fotgängare och hövligt meddela honom vad den iakttagit och varför den anser, att vederbörande gjort sig skyldig till ett farligt eller oförståndigt förfarande. Om det är nödvändigt att använda en allvarligare ton och meddela en formell varning, skall varje sådan varning kortfattat antecknas i anteckningsboken.

Vid inskridande mot överträdelse och ovarsamhet i allmänhet på vägarna är kändedom om gällande vägtrafikbestämmelser (the Highway Code) viktig. Ett exemplar därav skall av patrullen medföras, och patrullen skall kunna den mer eller mindre utantill för att vid behov kunna citera bestämmelserna. Det är naturligtvis lättare att övertyga någon om att hans handlingssätt var felaktigt, om man kan påvisa för honom, att han förfarit i strid mot en viss trafikbestämmelse, än om man endast ger uttryck åt sin personliga uppfattning.

Slutligen må nämnas att även i U. S. A. polistjänstemännen i allmänhet äro berättigade att låta bagatellartade trafik- eller andra ordningsförseelser bero vid en muntlig varning eller ett påpekande för den felande.

En motsvarighet till systemet med s t r a f f ö r l ä g g a n d e har åtminstone före kriget funnits i bl. a. Tyskland och Österrike. I en del polisdistrikt

ägde sålunda polisen för vissa mindre allvarliga trafikförseelser förelägga den felande bötesstraff till lägre belopp, som denne, därest han godkände straffet, omedelbart kunde erlægga och varigenom förseelsen var utagerad.

Utredningen. Såsom tidigare i olika sammanhang framhållits utgör den nuvarande utformningen av polispersonalens rapporteringsskyldighet ett av irritationsmomenten i förhållandet mellan polisen och allmänheten. Anledningarna härtill äro flera. Genom den polisutredning och det domstolsförfarande vartill polisens beivrande av varjehanda bagatellartade trafik- och andra ordningsförseelser regelmässigt leder åsamkas de felande — förutom böter — besvär, obehag och kostnader. I betraktande av förseelsernas obetydlighet framstår detta i allmänhetens ögon såsom ett onödigt slöseri med tid, krafter och pengar, både för de enskilda och det allmänna. I stor utsträckning går kritiken ut över de enskilda polismännen, som anses sakna förmåga att skilja mellan väsentligt och oväsentligt, vara osmidiga, kitsliga och överdrivet nitiska.

Olägenheterna av den ovillkorliga rapporteringsskyldigheten inskränka sig emellertid icke endast härtill. Den lämnar föga eller intet utrymme åt polismännens självständiga bedömande och kan lätt bidra till att minska arbetsglädjen och intresset för tjänsten. Utvecklingen har också gått i den riktningen att polisen även i distrikt, där uttryckliga bestämmelser därom saknas, i praktiken alltmer uraktlåter att till åtal rapportera bagatellartade ordningsförseelser och i stället endast erinrar den felande om att han överträtt en viss bestämmelse; understundom, såsom t. ex. om någon färdas på cykel som saknar ringklocka, förbindes påpekandet med en anmaning att snarast möjligt eller före viss angiven tid avhjälpa felet. Den omfattning, i vilken detta oreglerade system praktiseras, varierar självfallet avsevärt i de olika polisdistrikten. Det torde dock i allmänhet endast vara mera obetydliga förseelser mot vägtrafikstadgan, motorfordonsförordningen, ordningsstadgan för rikets städer och lokala ordningsstadgor, som i enlighet härmed ej bli beivrade.

Med hänsyn till de olägenheter i olika hänseenden, som sålunda äro förenade med den nuvarande utformningen av polisens rapporteringsskyldighet, är det angeläget att denna uppmjukas. Väl är det att förvänta att tillämpningen från och med den 1 januari 1948 av de i nya RB givna instituten åtalseftergift och strafföreläggande kommer att för allmänheten te sig som en avsevärd förenkling på området. Införande av en uttrycklig befogenhet för polispersonalen att låta bagatellartade ordningsförseelser bero vid ett påpekande för den felande måste emellertid anses ingå såsom ett viktigt led i strävandena att utvidga polisens förebyggande verksamhet och torde därför vara ett av de bästa medlen att hos allmänheten skapa förståelse för polisen. Dessutom är det önskvärt, att de nu praktiserade, delvis ganska olikartade systemen bli avlösta av en så långt möjligt enhetlig författningsmässig reglering.

I samband med den redogörelse för nya RB:s regler om åtalseftergift, som lämnats i det föregående, har omnämnts att den befogenhet att låta lindrigare förseelser förfalla eller bero vid en varning, som enligt gällande instruktioner tillkommer bl. a. polismästarna i storstäderna, avses skola upphöra i och med ikraftträdandet av nya RB och ersättas med denna balks generella föreskrifter om åtals eftergivande. Detta innebär givetvis ej att efter sagda tidpunkt hinder skulle möta mot en ändamålsenlig reglering av frågan om polisens rapporteringsskyldighet. Möjligheterna att jämka gällande regler härvidlag äro emellertid av andra skäl begränsade.

Att utfärdade lagar och författningar efterlevas och att de som bryta mot dem bestraffas är en av huvudförutsättningarna för rättsordningens vidmakthållande. Övervakandet härav ankommer väsentligen på polisorganen, i första hand de enskilda polismännen. Den aktivitet dessa utveckla med avseende å rapporterandet av konstaterade överträdelser blir därför av stor betydelse för den allmänna laglydnaden. I fråga om brott som höra under allmänt åtal — och till dem hänföras som bekant det övervägande antalet lagöverträdelser — är det i övervägande grad genom polisens rapporter som åklagarmyndigheterna erhålla kännedom om brotten och bli i tillfälle att inskrida med åtal. En begränsning av polisens rapporteringsskyldighet medför därför i realiteten att möjligheten att bestraffa sådana lagöverträdelser i motsvarande grad inskränkes. Vad nu sagts rörande polisrapporternas betydelse såsom informationskälla för åklagarmyndigheterna i vad avser åtal gäller också beträffande de nya instituten åtalseftergift och strafföreläggande. Ju mera rapporteringsskyldigheten inskränkes, desto mindre blir området för tillämpningen av dessa institut.

En annan omständighet, som manar till försiktighet då det gäller att medgiva polisen en allmän författningsmässig rätt att underlåta rapportering av förseelser, är att för polisen — likaväl som i fråga om åklagarens skyldighet att åtala brott — av ålder hos oss ansetts böra gälla den s. k. legalitetsprincipen. Från denna princip, vars iakttagande bl. a. avser att utgöra en garanti mot godtycke och mannamån, har väl vad åklagarmakten beträffar gjorts det förut omnämnda undantaget i fråga om bötesbrotten. Att märka är emellertid att förutsättningarna för åklagarna att bedöma dylika frågor i viss mån äro andra än för de enskilda polismän som, i enlighet med vad nedan föreslås, skola äga underlåta rapportering. Uppstode den misstanken att polisen vid utövandet av rapporteftergiften låte ovidkommande personliga hänsyn spela in, skulle detta vara synnerligen olyckligt just med hänsyn till betydelsen av att polisen äger allmänhetens fulla förtroende.

Av vad som anförts torde framgå att en inskränkning i polisens rapporteringsskyldighet endast är möjlig i begränsad omfattning och måste vidtagas med varsamhet.

Vid en reform av ifrågavarande slag är det, såsom tidigare påpekats, önskvärt att så långt ske kan ett enhetligt system åvägbringas. Även här-

vidlag äro möjligheterna begränsade. Detta sammanhänger i främsta rummet med att kravet på att olika lagar och författningar efterlevas icke framträder med samma styrka på alla orter utan i hög grad är beroende av lokala förhållanden. Särskilt gäller detta i fråga om sådana för alla delar av riket gemensamma författningsbestämmelser, som gå ut på att främja allmän ordning och säkerhet. Att t. ex. vägtrafikstadgans föreskrift om att cykel under färd i mörker skall vara försedd med tänd lykta noggrant iakttages är sålunda ur trafiksäkerhetssynpunkt icke lika viktigt på en gata som är fullt upplyst som på en landsväg vilken ligger i mörker. Vikten av att rättsordningen upprätthålles är även så tillvida underkastad förändring, att det från tid till annan kan vara nödvändigt att t. ex. genom särskilda övervakningsåtgärder söka få till stånd en noggrannare efterlevnad av vissa ordningsföreskrifter, som allmänheten visar benägenhet att eftersätta.

Av det sagda följer att man beträffande sådana stadganden som ha mera omedelbar betydelse för den allmänna ordningen måste i betydande mån överlämna till de lokala polismyndigheter, som ha ansvaret för ordningen å respektive orter, att bestämma icke blott i vilken utsträckning utan också under vilka förutsättningar rapportering kan efterges av begångna överträdelser av sådana bestämmelser. En författningmässig reglering av det föreliggande spörsmålet måste fördenskull begränsas till ett fastställande av vissa *allmänna* regler rörande polismans befogenhet att underlåta rapport av iakttagna förseelser, medan utformandet av erforderliga detaljföreskrifter för handhavandet av denna befogenhet får överlämnas åt polischeferna.

Efter dessa allmänna synpunkter övergår utredningen till att närmare behandla de riktlinjer, efter vilka en uppmjukning av polisens rapporteringskyldighet bör ske.

Såsom huvudregel bör liksom hittills gälla, att polisman skall vara skyldig att rapportera alla brott och förseelser som höra under allmänt åtal. Härifrån bör dock det undantaget gälla, att polismannen skall äga möjlighet att underlåta rapportering, då fråga är om ringare förseelser, nämligen sådana på vilka ej kan följa svårare straff än böter. Befogenheten att efterge rapport skulle därigenom erhålla samma yttersta ram som den vilken gäller för den generella åtalseftergiften i nya RB och den speciella åtalseftergift som nu tillkommer förste stadsfiskalen i Stockholm och polismyndigheterna i vissa städer. I detta sammanhang må erinras om att befogenheten för förste stadsfiskalen i Stockholm är inskränkt till förseelser som icke innebära överträdelse av bestämmelser som blivit av Kungl. Maj:t med riksdagen meddelade. Uteslutna från åtalseftergift äro sålunda ett stort antal med endast bötesstraff belagda förseelser, såsom t. ex. fylleri och förargelseväckande beteende, överträdelser av vissa föreskrifter i butikstängningslagen, förordningarna angående alkoholfria drycker och pilsnerdricka etc. Då emellertid dylika förseelser icke kunna anses vara mera svårartade än vissa relativt obetydliga överträdelser av bestämmelser meddelade av Kungl.

Maj:t ensam samt även beträffande förstnämnda slag av förseelser ej sällan föreligga omständigheter som komma dem att framstå såsom ursäktliga, anser utredningen, att befogenheten att underlåta rapport i princip bör omfatta även dylika förseelser. En del exempel på de vanligaste av de förseelser, som polisman sålunda — under omständigheter som komma att nedan närmare beröras — skulle vara behörig att underlåta rapportera, lämnas i ett senare sammanhang (sid. 57).

Befogenheten att efterge rapport torde böra begränsas till sådana fall, där enskilds intresse icke blivit förnärligt genom förseelsen. Har t. ex. en begången trafikförseelse orsakat kollision eller annan trafikolycka varå skada följt å person eller egendom, bör således saken i vanlig ordning rapporteras. Vidare bör befogenheten i fråga icke utsträckas till andra fall än sådana, där förseelsen framstår såsom ursäktlig och lagföring icke är påkallad ur allmän synpunkt.

Vad i övrigt angår de närmare förutsättningarna för utövandet av polis-mans ifrågavarande befogenhet ligger det i sakens natur, att rapporteftergift icke kan förekomma i annat fall än då vederbörande vidgår förseelsen; bestrider han att hans förfarande innefattar någon lagöverträdelse eller gör han andra invändningar, bör saken i vanlig ordning göras till föremål för polisundersökning och rapport. Ej heller synes rapporteftergift böra ifrågakomma, om den felande uppträder olämpligt mot polismannen. Givetvis bör eftergift ej äga rum, om den felande till äventyrs skulle motsätta sig detta. Likaså bör rapport i vanlig ordning avgivas, om den felande upprepar en tidigare begången förseelse eller gör sig skyldig till en liknande överträdelse eller om hans förfarande innefattar ett flertal, visserligen var för sig obetydliga, förseelser av olika slag eller ett brott av sådan svårhetsgrad att det ej kan bli föremål för rapporteftergift och därjämte en mindre förseelse.

Beträffande det polisiära eftergiftsinstitutets tekniska handläggning uppkommer spørsmålet i vilken form rapporteftergiften bör ske. Bör polismannen inskränka sig till att göra den felande uppmärksam på att han överträtt en viss ordningsföreskrift eller bör han förbinda sitt påpekande därom med en »varning» eller en »erinran» till den felande att framdeles vinnlägga sig om att noggrant iakttaga gällande föreskrifter? Med denna fråga sammanhänger nära en annan, nämligen huruvida eftergiften bör ske i muntlig eller skriftlig form.

Vad den förstnämnda frågan angår, innebär varning enligt gängse språkbruk en tillrättavisning, som ligger bestraffningen nära. Även om den som gjort sig skyldig till en överträdelse av det slag varom här är fråga i vissa fall kan förtjäna en dylik admonition och denna kan ha en viss psykologisk verkan för den allmänna laglydnaden, synes det mindre lämpligt att rapporteftergiften gives en sådan form. Polisens uppgift bör nämligen, såsom i ett tidigare avsnitt framhållits, i främsta rummet vara att hjälpa och vägleda allmänheten samt förebygga ordningsstörande händelser men icke att

uppträda såsom tuktomästare gentemot allmänheten. Ett varningssystem skulle därför, om det mera allmänt genomfördes, säkerligen snarare komma att öka än minska anledningarna till irritation mellan polisen och allmänheten. Delgivning av åklagarens beslut om åtalseftergift enligt nya RB torde endast komma att innebära ett konstaterande av fakta och alltså icke utgöra någon varning. Det synes även på grund härav kunna ifrågasättas om det är lämpligt att det polisiära eftergiftsinstitutet, vilket i regel kommer att innebära en mindre kvalificerad prövning än åtalseftergiften, skall förbindas med varning.

Utredningen har vid övervägande av frågan funnit, att polismannen i allmänhet bör begränsa sig till att göra den felande uppmärksam på att han överträtt ett visst straffbud men att förseelsen den gången icke kommer att rapporteras. I vissa fall, såsom när det gäller överträdelser som begåtts av underåriga, kan det dock vara lämpligt att rapporteftergiften delges den felande i form av en erinran att iakttaga gällande föreskrifter, alltså en tillrättavisning. Består förseelsen i ett utrustningsfel — cykeln saknar t. ex. ringklocka — kan det vara lämpligt att polismannens påpekande om förseelsen förbindes med en anmaning till den felande att inom viss tid avhjälpa felet och eventuellt därjämte uppvisa det kompletterade fordonet på polisstationen.

Av vad nu sagts torde framgå att det icke är möjligt att i förevarande avseende fastställa generella, för alla fall bindande regler utan att man i stor utsträckning måste överlämna åt de enskilda polismännen att efter förseelsens beskaffenhet och omständigheterna i övrigt själva avgöra i vilken form rapporteftergift i varje särskilt fall bör meddelas. I den mån så påkallas av särskilda lokala förhållanden böra polischeferna lämna anvisningar härutinnan.

Om rapporteftergiften regelmässigt endast erhåller formen av ett påpekande, ligger det självfallet närmast till hands att den icke lämnas skriftligen utan endast genom en muntlig tillsägelse. Ett sådant förfaringsätt är såväl enklare i praktiken som mindre ägnat att leda till irritation. Till stöd för ett skriftligt delgivningssystem — detta skulle kunna genomföras antingen genom att polismannen på stället tillställde den felande ett formulär eller genom att, efter anmälan av polismannen till vederbörande förman (vaktdistrikt), formulärskrivelser centralt utsändes till de felande — kan visserligen anföras att det skulle skapa större reda och ordning samt vara ur allmänpreventiv synpunkt mera verkningsfullt. Dessa fördelar torde dock knappast uppväga de nackdelar som ett skriftligt system komme att medföra. Om den skriftliga delgivningsformen bleve obligatorisk, bortföle nämligen i själva verket en stor del av vinsten med eftergiftsinstitutet. Man måste också antaga att åtskilliga av dem som gjort sig skyldiga till sådana förseelser varom här är fråga skulle — särskilt om förseelserna registrerades i avsikt att åtkomma dem som gjorde sig skyldiga till återfall — uppge finge-

rade namn och bostadsadresser; i de städer, där varningsförfarande nu tillämpas, förekommer det nämligen enligt vad utredningen inhämtat i stor utsträckning att de felande lämna falska uppgifter i dessa avseenden. Till förebyggande härav bleve det nödvändigt att företaga särskild kontroll — ingående förhör med den felande och i vissa fall även annan utredning — över lämnade identitetsuppgifter.

På grund av nu berörda förhållanden anser utredningen, att delgivningen regelmässigt bör ske i form av muntliga tillsägelser eller erinringar, lämnade av vederbörande enskilde polisman. I vissa undantagsfall, såsom då den felande icke är tillstädes vid polismannens konstaterande av en felparkering eller annan liknande förseelse, kan det dock av praktiska skäl vara påkallat att delgivningen sker skriftligen; i sådana fall kan det exempelvis vara lämpligt att den felande genom ett meddelande å det felparkerade fordonet göres uppmärksam på överträdelsen.

I det föregående har icke berörts frågan om polismannen skall anmäla rapporteftergifterna till vederbörande förman (vaktdistrikt) för registrering av de begångna förseelserna och namnen på de felande. För en dylik registrering, vilken i så fall borde verkställas centralt av de lokala polisledningarna, talar att man därigenom skulle äga möjlighet att förhindra att en person upprepade gånger undginge att bli rapporterad för förseelser av enahanda eller liknande slag, begångna inom vederbörande lokala räjong. En dylik registrering skulle givetvis kunna anordnas vare sig rapporteftergiften erhöles formen av ett påpekande eller en varning och vare sig den lämnades skriftligen eller muntligen. Under förutsättning att en registrering vore genomförd, skulle även den möjligheten stå öppen att rapporteftergiften meddelades under förbehåll av att den felande ej tidigare förbrutit sig på samma eller liknande sätt.

Åtskilliga nackdelar äro emellertid förbundna med ett registreringsförfarande av ifrågavarande slag. Uppläggandet och förandet av särskilda register i alla distrikt skulle medföra icke blott besvär utan även kostnader för det allmänna. Även om — såsom fallet för närvarande är i Göteborg — endast tämligen summariska uppgifter om de felandes namn och adress samt förseelsens art ävensom tiden och platsen för densamma i och för sig krävas för registerföringen, kan införskaffandet av dessa uppgifter — vilket måste ske genom förhör med den felande eller på annat sätt — draga med sig en hel del arbete och vålla åtskillig irritation. Att märka är även att, såsom förut antytts, förhandenvaron av en dylik registrering och de påföljder vartill den vid återfall skulle kunna giva upphov, komme att åtminstone i viss utsträckning nödvändiggöra kontroll av lämnade identitetsuppgifter.

Med hänsyn till det sagda och då behov av en registrering i förevarande syfte huvudsakligen torde föreligga i de större städerna, där polispersonalen icke kan känna till befolkningen lika väl som i mindre orter och på landsbygden, har utredningen funnit, att ett dylikt registreringssystem i allmän-

het icke bör införas i de olika distrikten. Då såsom förut sagts polischefen har att i mån av behov lämna anvisningar angående tillämpningen av eftergiftsinstitutet, föreligger emellertid icke något hinder för att polischefen i någon storstad eller annan ort bestämmer, att för orten eller visst område av denna skall, fortlöpande eller under visst begränsat tidsskede, verkställas registrering av visst eller vissa slag av förseelser. Med hänsyn till de olägenheter, som äro förenade även med ett på dylikt sätt begränsat registrerings-system, bör givetvis denna möjlighet utnyttjas endast då det påkallas av ett betydande intresse.

Utredningen tänker härvid särskilt på sådana förseelser som bestå i ovarsamt framförande av motorfordon o. dyl. En fortlöpande kontroll över dessa förseelser är med hänsyn till deras farlighet av den största vikt. Emellertid vill utredningen framhålla att kontrollen, med mindre olägenhet än den som är förbunden med det förutnämnda registreringsystemet, torde kunna genomföras på det sättet att polismannen antecknar förseelsen på den felandes körkort. Ett liknande förfarande tillämpas i England av underrätterna, som på vederbörandes körkort anteckna sådana förseelser vartill denne gjort sig skyldig i samband med framförande av motorfordon. För genomförande av nyssnämnda uppslag erfordras att i gällande formulär till körkort beredes utrymme för dylika anteckningar. Att uteslutande för ifrågasvarande ändamål fastställa nya sådana formulär synes ej böra ske. Frågan om nya körkort är emellertid enligt vad utredningen inhämtat aktuell även ur andra synpunkter. Spörsmålet överväges sålunda av 1944 års trafikförfattningssakkunniga och 1945 års trafiksäkerhetskommitté. Då dessa inom den närmaste tiden torde komma att framlägga sina förslag, torde med införande av det av utredningen här ifrågasatta kontrollsystemet lämpligen böra tills vidare anstå.

Även om en anmälan av polismannen till vederbörande förman av rapporteftergifterna sålunda som regel icke synes påkallad för att erhålla en registrering av de felande, torde det vara nödvändigt att, åtminstone under den första tiden för tillämpningen av eftergiftssystemet, polismännen anmäla antalet och arten av de förseelser, som de underlåtit att rapportera. Därigenom erhålles bl. a. en statistisk belysning av frågan som är ägnad att främja en enhetlig tillämpning av det nya institutet. Eftersom varken felandes namn och bostadsadress eller några detaljuppgifter i övrigt skulle behöva uppgivas, torde besväret med denna anmälningskyldighet ej vara alltför stort.

De grundläggande föreskrifterna rörande rapporteringsskyldigheten ha upptagits i 39 mom. i förslaget till det nya polisreglementet. Till främjande av att tillämpningen av det nya eftergiftsinstitutet blir så enhetlig som möjligt böra, centralt för hela riket, utfärdas vägledande normer för institutets tillämpning och kontrollen över dess handhavande. Utfärdandet av dessa anvisningar torde böra ankomma på chefen för inrikesdepartementet. Lämp-

ligt synes också vara att landsfogdarna, bland annat i samband med sina inspektioner hos polischeferna, utöva viss kontroll över institutet och lämna erforderlig vägledning rörande dess tillämpning. Motsvarande uppgift bör, såvitt avser statspolisen, tillkomma statspolisintendenten. Därest en central inspektionsmyndighet inrättas för polisväsendet i riket, torde denna även böra ägna uppmärksamhet åt här förevarande spörsmål.

I tillämpningsanvisningarna böra bl. a. angivas de allmänna förutsättningar vilka enligt vad i det föregående anförts böra gälla i fråga om befogetheten att efterge rapport. Beträffande sättet för rapporteftergiftens meddelande bör i anslutning till vad härutinnan ovan anförts ett antal typfall analyseras. I anvisningarna böra vidare uppräknas de vanligaste slag av förseelser, beträffande vilka rapporteftergift *under de angivna betingelserna* kan tänkas ifrågakomma. Såsom exempel på dylika överträdelse må här nämnas följande:

Trafikförseelser.

Bilister och andra motorfordonsförare:

- olaga parkering av fordon;
- mindre ovarsamhet vid körning;
- färd i strid mot gällande hastighetsbestämmelser;
- färd mot körriktning eller å förbjuden väg (gata);
- olaga omkörning;
- underlåtenhet att ge stopptecken, ange kursförändring eller fälla ned körriktningsskyltar;
- underlåtenhet att iakttaga bestämmelserna om förkörsrätt;
- stannande av fordon å olaga plats eller utan tänd belysningsanordning;
- framförande av fordon under mörker utan tänd lykta;
- bristfälliga, smutsiga eller dolda registreringskyltar eller andra utrustningsfel (19 § samt 26—31 §§ vägtrafikstadgan);
- överlast; för många passagerare å förarsätet;
- för högt hjultryck å lastbil; för lång eller bred last;
- motorbullen, fri avloppsgas å motorcykel;
- underlåten anmälan om adressförändring.

Cyklister:

- olaga parkering;
- mindre ovarsamhet vid körning;
- färd mot körriktning eller å förbjuden gata (väg);
- cykling till höger om spårvagn eller till vänster därom under spårvagnspassagerarnas på- och avstigning;
- olaga omkörning;
- underlåtenhet att ge stopptecken eller ange kursförändring;
- underlåtenhet att iakttaga bestämmelserna om förkörsrätt;

framförande av cykel under mörker utan tänd lykta eller reflexanordning;
 avsaknad av ringklocka;
 felande eller bristfällig namnskylt eller ordningsnummer;
 cykling av två på enmanscykel;
 för lång eller bred last;
 underlåtenhet att hålla någon hand på styrstången; båda fötterna på pedaler
 dalerna;
 omcykling av stillastående eller i gång varande körfil;
 cykling på körbana, då särskild cykelbana finnes; på gångbana; över
 gångbana (mellan gård och gata eller omvänt);
 cykling efter annat fordon såsom dragande.

Gående:

mindre ovarsamhet vid gående.

A n d r a f ö r s e e l s e r .

Oljud och annat förargelseväckande beteende (SL 11: 15, nya SL 11: 10);
 fylleri (SL 18: 15, nya SL 11: 9);
 försummad gaturenhållning, snöskottning eller sandning (§ 14 ordnings-
 stadgan);
 olaga affischering, reklam o. d. (lokala ordningsföreskrifter);
 olaga piskning eller skakning av mattor, sängkläder o. d. (lokala ordnings-
 föreskrifter);
 bollsparkning, kälkbacksåkning o. d. på gata eller annan allmän plats
 (lokala ordningsföreskrifter);
 badning eller camping å förbjuden plats (§ 11 ordningsstadgan och lokala
 ordningsföreskrifter);
 löslöpande hund (§ 5 ordningsstadgan);
 hunds förörening på gångbana eller annan allmän plats (lokala ordnings-
 föreskrifter);
 avsaknad å hund av uppgift om ägarens namn eller skattemärke;
 överträdelse av förbud för barn att idka viss försäljning (lagen 9/4 1926);
 sanitär olägenhet genom oljud (8 § 9 mom. och 43 § 8 mom. hälsovårds-
 stadgan);
 öppethållande av butik eller försäljning i strid mot butikstängningslagen
 eller med stöd av denna utfärdad föreskrift.

Beträffande fylleri torde rapporteftergift endast böra förekomma i spe-
 ciella undantagsfall. Som regel synas nämligen alla egentliga fylleriförseelser
 böra i vanlig ordning rapporteras. Ibland kunna emellertid omständigheterna
 vara sådana att rapport bör kunna uraktlåtas. Om exempelvis en person icke
 är mera spritpåverkad än att han kan taga vara på sig själv och förhåller
 sig lugn samt villigt åtlyder polismans tillsägelse att bege sig hem, synes så-

lunda skäl för rapporteftergift kunna föreligga. Redan nu torde för övrigt dylika fall i allmänhet ej rapporteras.

Jämväl vad angår förseelserna oljud och förargelseväckande beteende torde rapporteftergift endast undantagsvis böra förekomma. I lindrigare fall, där den felande omedelbart på polismans tillsägelse upphör med sitt ordningsstörande beteende, bör dock rapport kunna uraktlåtas.

Förutsättningen för att rapporteftergift i de ovan anförda exemplen skall kunna meddelas är, såsom tidigare påpekats och ånyo här understrykes, bl. a. att förseelsen uppenbarligen framstår såsom *ursäktlig* och dess *beivrande ej påkallas ur allmän synpunkt*.

I anslutning till de ovan nämnda allmänna anvisningarna bör det, såsom förut framhållits, ankomma på polischeferna att, envar för sitt distrikt, lämna de ytterligare föreskrifter angående handhavandet av rapporteftergiftsinstitutet, som kunna påkallas av de lokala förhållandena.

7. Personaldemokrati.

Såsom tidigare omnämnts ingår i utredningens uppdrag även att överväga frågan om ökat personalinflytande inom polisväsendet. Enligt de meddelade direktiven skulle detta inflytande närmast avse dels organisations- och liknande frågor av sådan art, att deras lösning skulle underlättas om personalens erfarenheter utnyttjades bättre, dels sådana frågor, som mera omedelbart beröra personalens intressen.

Såsom i direktiven också påpekats, äger detta spörsmål visst samband med frågan om förhandlingsrätten för statliga och kommunala befattningshavare. Enligt lagstiftningen därom har nämligen polispersonalen redan nu medinflytande på olika frågor rörande polisväsendet. Innan utredningen närmare ingår på det spörsmål, som förelagts utredningen, torde det därför vara lämpligt att en kortfattad redogörelse lämnas för förhandlingsrättens innebörd och omfattning.

Den kommunala förhandlingsrätten, vilken i detta sammanhang är av största intresse, är reglerad i lagen den 17 maj 1940 (nr 331). Förhandlingsrätten innebär rätt för tjänstemannaförening att påkalla förhandling med vederbörande kommun angående frågor som beröra tjänstemännens »allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor ävensom tillämpningen av sådana villkor». Mot denna rätt svarar en skyldighet för kommunen att ingå i sådana förhandlingar. Lagen stadgar vidare skyldighet för kommunal myndighet — varmed förstås kommuns beslutande, förvaltande eller verkställande organ — att innan myndigheten avger förslag till eller fastställer nya eller ändrade anställnings-, arbets- eller avlöningsvillkor av principiell eller eljest allmän betydelse, bereda de i förhållande till kommunen förhandlingsberättigade föreningar som frågan kan anses röra tillfälle att

taga kännedom om föreliggande utkast till villkoren. Beträffande förhandlingsrättens omfattning inbegripa enligt motiven »allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsvillkor» frågor rörande rekrytering och utbildning av personalen, allmänna befodringsprinciper, indragning och utökning av tjänster, befattningshavarnas avlöning, pensionering och semester samt tjänstevillkor ävensom arbetstid och andra tjänstgöringsförhållanden samt för dem grundläggande bestämmelser. Förhandlingsrätten omfattar jämväl s. k. tekniska frågor, d. v. s. hur ett visst arbete skall ordnas med hänsyn till tekniska hjälpmedel. Vidare gäller förhandlingsrätten tillämpnings- och tolkningsfrågor.

I vad mån polispersonalen enligt lagen äger förhandlingsrätt med polischef rörande sådana frågor om personalens allmänna anställnings- och arbetsvillkor, som tillhöra dennes kompetensområde, kan vara tveksamt. Lagstiftarens intentioner härvidlag framgå ej fullt klart av de tillgängliga förarbetena till lagen. Ej heller läser spörsmålet ha varit föremål för prövning i rättspraxis. Enligt inhämtade upplysningar ha hittills förhandlingar med polischef endast förekommit i enstaka fall.

Förhandlingsrätt medgives av socialstyrelsen efter ansökan. Sådan rätt har beviljats olika polissammanslutningar, däribland svenska polisförbundet, som är en rikssammanslutning för bl. a. kommunalanställda polismän av högst kommissaries tjänstegrad.

Motsvarande förhandlingsrätt tillkommer enligt kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 292) statsanställda befattningshavare vid polisväsendet, såsom polispersonalen vid poliskåren i Boden, landsfiskaler, landsfiskalsassistenter och andra till landsfiskalsorganisationen hörande befattningshavare med polismans befogenhet, i förhållande till vederbörande statliga myndigheter. Förhandlingsrätt jämlikt sistnämnda författning beviljas av Kungl. Maj:t, och sådan rätt har tillerkänts bl. a. svenska polisförbundet såvitt avser polispersonalen i Boden.

Frågan om att bereda de anställda ökad insikt i det egna företagens problem samt ökat inflytande på frågor som direkt eller indirekt beröra deras intressen har under den senaste tiden erhållit allt större aktualitet. Vid en del företag ha sålunda — bl. a. i anslutning till det mellan arbetsmarknadens riksorganisationer 1946 träffade avtalet om företagsnämnder — inrättats särskilda samarbetsorgan mellan företagsledningen och personalen, medan vid andra företag förberedelser pågå till åtgärder i liknande riktning. Spörsmålet om införande av dylik personaldemokrati är emellertid av stor betydelse även för vissa grenar av den offentliga förvaltningsverksamheten. Ej minst gäller detta beträffande polisväsendet. Visserligen äger, såsom framgår av det föregående, polispersonalen redan nu enligt den kommunala och statliga förhandlingsrätten medinflytande på olika polisfrågor, men denna förhandlingsrätt tjänar i väsentlig mån ett annat syfte än det som ett

samarbete mellan de lokala polisedningarna och underlydande personal skulle ha ett tillgodose. De fördelar som ett dylikt samarbete skulle medföra äro påtagliga. Till en början skulle man härigenom bättre kunna tillgodogöra sig de praktiska erfarenheter som polispersonalen vid de olika polis-kårerna äger rörande polisverksamhetens olika områden, vilket skulle kunna bidra till rationalisering och effektivisering av polisarbetet. Ett vidgat personalinflytande ökar vidare personalens intresse för tjänsten. Ett intimt och förtroendefullt samarbete mellan polischeferna och underordnad personal skulle därjämte stärka samhörigheten dem emellan och bidra till att undanröja anledningar till missförhållanden och missförstånd. Självklart är också att ett ökat medinflytande från polispersonalens sida på sådana frågor som beröra personalens egna intressen är ägnat att skapa trivsammare arbetsförhållanden och större arbetsglädje.

På nu angivna skäl anser utredningen det vara en angelägenhet av stor vikt att polispersonalen erhåller möjlighet att överlägga med polischeferna. Redan nu förekommer emellertid enligt vad utredningen har sig bekant vid en del poliskårer överläggningar mellan polisedningen och polispersonalen i olika polisfrågor. Vid sådant förhållande kan måhända ifrågasättas i vad mån en författningsmässig reglering av spörsmålet är av behovet påkallad och om ej i stället, åtminstone tills vidare, en fortsatt fri utveckling är att föredraga. Enligt utredningens åsikt tala likväl övervägande skäl för att vissa föreskrifter nu meddelas, om ock av tämligen generell natur. Regleringen bör nämligen icke göras så detaljerad att den kommer att binda den naturliga utvecklingen.

Samarbetet torde, på sätt i direktiven för utredningen anförts, böra omfatta två huvudgrupper av frågor, nämligen dels sådana, vilkas lösning skulle främjas genom ett tillvaratagande av personalens erfarenheter och synpunkter, dels sådana, som mera direkt beröra personalens egna intressen. Till den förra gruppen torde i första hand höra sådana spörsmål rörande polisväsendets organisation och polisarbetets planläggning vilka ankomma på den lokala polisedningen. Hit kunna exempelvis höra frågor om inrättande av nya polistjänster, införande av nya viktigare tekniska hjälpmedel, omläggning av bevakningsområden, uppförande av polisstationer eller ändring av dylika, vidare frågor rörande principerna för personalens tjänstgöring, fördelning av arbetet mellan polismännen samt fastställande av tjänstgöringstider för personalen (turlistor o. d.). Självfallet böra personalens erfarenheter och synpunkter tillvaratagas även vid planläggning av enstaka polisåtgärder av större omfattning eller av svårare beskaffenhet. Däremot bör givetvis den underlydande personalen icke tilläggas något inflytande på den befälsmyndighet som tillkommer polisedningen.

Såsom i ett senare avsnitt av betänkandet närmare utvecklas föreslår utredningen en rad olika åtgärder i syfte att förbättra allmänhetens inställning till polisväsendet och polisverksamheten. Även beträffande dessa

frågor torde det vara till fördel att polischeferna samråda med polispersonalen.

Den andra huvudgruppen av samarbetsfrågor avser sådana frågor, som vanligtvis brukas sammanfattas under begreppet personalvård, d. v. s. spörsmål som direkt eller indirekt äro av betydelse för polispersonalens trivsel och arbetsglädje. Hit böra hänföras icke endast åtgärder som beröra förhållandena i allmänhet på arbetsplatsen utan också åtgärder som äro ägnade att bereda personalen andlig och kroppslig rekreation under fritiden.

Med hänsyn till den stora betydelse som den personalvårdande verksamheten äger ur social synpunkt och för arbetseffektiviteten har förevarande spörsmål även i vårt land under den senaste tiden alltmer uppmärksammats inom såväl enskild som allmän tjänst. Inom polisväsendet har emellertid trivselproblemet hittills ägnats föga intresse. Detta är enligt utredningens mening anmärkningsvärt, då personalvården just inom detta område måste ha en alldeles särskild uppgift att fylla. Polisarbetet är nämligen mer påfrestande än de flesta andra yrken, både psykiskt och fysiskt, och ställer stora krav på sina utövare. Det är därför enligt utredningens åsikt angeläget att allt som kan göras för att rationalisera och eljest underlätta polisens arbete och höja arbetstrevnaden samt bereda personalen vila och avkoppling tillvaratages. Att en förutseende omtanke och en god omvårdnad om polispersonalen även återverkar gynnsamt på dess förhållande till allmänheten torde vara uppenbart.

På grund av det anförda och då personalvården måste betraktas som en tjänsteangelägenhet som i första hand bör ankomma på polisledningen, har utredningen bland de tjänsteplikter som böra åvila polischeferna även upptagit den personalvårdande verksamheten. Med hänsyn till den omedelbara betydelse som trivselproblemet äger för personalen framstår det såsom naturligt att personalen även i dessa frågor får tillfälle att framlägga sina synpunkter.

Till sådana spörsmål som äro av stort intresse ur personalens synpunkt höra även rekryteringen och utbildningen av personalen samt befodringsfrågor. Inom vissa statliga verk med större personalkårer ha särskilda föranstaltningar vidtagits för att bereda personalen tillfälle att mera omedelbart och permanent framföra sina synpunkter i sådana frågor. Inom statens järnvägar och postverket finnas sålunda för detta ändamål s. k. förordsfullmäktige, vilka väljas av vederbörande tjänstemannagrupper. Enligt 1939 års polisutrednings förslag skulle en liknande institution, benämnd personalfullmäktige, även inrättas inom polisorganisationen. Angelägenheten av att polispersonalen tillerkännes medinflytande jämväl beträffande dessa frågor har från olika håll understrukits i samband med nu förevarande utredning.

Enligt utredningens mening måste det anses både lämpligt och berättigat att polispersonalen beredes möjlighet att tillvarataga sina intressen även rö-

rande rekryterings-, utbildnings- och befodringsfrågor. Då emellertid detta spörsmål kommer att övervägas i samband med den tillärnade omprövnin- gen av frågan om polisens rekrytering och utbildning, har utredningen an- sett sig icke böra i vidare mån ingå på spörsmålet.

Beträffande arten av personalens medinflytande synes detta endast böra bli av rådgivande natur; någon beslutanderätt bör således icke tillkomma personalen. Därest syftet med samarbetet mellan polisledningen och perso- nalen skall kunna förverkligas i önskvärd omfattning, torde detta i viss utsträckning böra göras obligatoriskt. En dylik överläggningsrätt för personalen torde dock böra begränsas endast till frågor av större vikt. Infö- rande av en ovillkorlig rätt för personalen att få överlägga i alla frågor som angå polisväsendets organisation och polispersonalens trivsel oavsett deras betydelse skulle, utan motsvarande nytta, bli alltför betungande för polis- ledningen, särskilt vid de större poliskårerna. Möjlighet bör dock stå perso- nalen öppen att få framföra sina synpunkter även på frågor som icke om- fattas av den obligatoriska överläggningsrätten.

Beträffande frågor som ingå i den obligatoriska överläggningsrätten kan det inträffa att visst ärende är så brådskande, att polischefen ej hinner att taga kontakt med personalen. I dylikt fall bör han, så snart omständighe- terna medge, underrätta personalrepresentationen om frågan för eventuell efterföljande överläggning. Klart är emellertid att polischefen endast av verk- ligt tvingande skäl får eftersätta skyldigheten att överlägga med personalen före frågans avgörande.

Rörande formerna för samarbetet är det angeläget att dessa bli så enkla och smidiga som möjligt. Lämpligast torde vara att överlämna till veder- börande personalorganisationer att i varje särskilt fall avgöra hur represen- tationen vid överläggningarna skall utövas. Att tillskapa särskilda perma- nenta samarbetsorgan, bestående av representanter för de olika personal- intressena inom de särskilda poliskårerna, skulle innebära ett alltför om- ständligt och tungrott system. Frågan om vem eller vilka som skola före- träda personalen vid överläggningarna bör alltså enligt utredningens me- ning vara en intern föreningsangelägenhet, varöver personalorganisationerna själva skola äga bestämma. Då överläggningsämnen i allmänhet äro av lo- kal natur, torde avgörandet regelmässigt böra ankomma på de lokala polis- föreningarna. Sådana finnas dels för de större städernas poliskårer, dels för länen eller delar därav. I dessa lokalföreningar, vilka i allmänhet äro anslutna till riksorganisationen svenska polisförbundet, äger den övervä- gande delen av polispersonalen medlemskap. Att icke alla polismän, som be- röras av de frågor överläggningarna kunna omfatta, äro medlemmar i ve- derbörande personalorganisationer torde emellertid icke ha någon större be- tydelse, eftersom frågorna regelmässigt icke beröra enskilda polismän per- sonligen utan personalen överhuvud. Givetvis behöver personalrepresentan- ten icke ovillkorligen tillhöra lokalföreningen utan äger denna även låta före-

träda sig av en utomstående person, exempelvis någon av riksförbundets förhandlingsvana ombudsmän. Vid poliskårerna i de större städerna, där överläggningar förutsättas kunna förekomma mera regelbundet särskilt beträffande tjänstgörings- och andra frågor som angå personalens intressen, torde det vara önskvärt att personalorganisationerna utse särskilda representanter att mera permanent stå i kontakt med polischeferna. Vid dessa poliskårer kan det vara lämpligt att överläggningarna med de olika personalgrupperna äga rum å vissa bestämda tider.

Någon särskild form för överläggningarna bör icke föreskrivas utan det bör överlämnas till parterna att själva ordna denna fråga. I allmänhet torde emellertid förhandlingarna böra ske i muntlig form; i brådskande fall eller i ärenden av mindre vikt bör samarbetet även kunna äga rum telefonledes. Hinder bör givetvis icke möta att personalen skriftligen framlägger sina synpunkter, där så finnes lämpligt. I vad mån protokoll skall föras över överläggningarna bör även överlämnas till parternas avgörande; behov av protokollföring torde emellertid endast undantagsvis föreligga.

I ärenden av betydelse för polispersonalens ekonomiska eller tjänstgöringsförhållanden eller dylikt, beträffande vilka landsfogden såsom länspolischef har att avge yttrande eller eljest taga befattning, plägar personalen ej sällan genom representanter för av frågan berörda personalgrupper söka kontakt med landsfogden och till honom framföra sina synpunkter. Någon närmare reglering av dessa överläggningar synes emellertid icke av behovet påkallad utan de böra liksom hittills ske på överenskommelsens väg.

De bestämmelser, som utredningen funnit erforderliga för genomförande av den form av personaldemokrati vid polisväsendet utredningen sålunda förordar, ha upptagits i 17 mom. i det nya polisreglementet.

Genom den föreslagna regleringen skulle polispersonalen erhålla rätt att överlägga med polischeferna i ärenden som ankomma på deras handläggning. De skäl, som utredningen funnit tala härför, torde i viss mån även kunna motivera att polisdistriktens befattningshavare tillerkännas liknande möjlighet att göra sig gällande jämväl i förhållande till de kommunala organen rörande vissa av de polisfrågor som tillhöra polisdistriktens kompetensområde. Enligt utredningens mening skulle nämligen ett utnyttjande av polisledningens och den underordnade polispersonalens fackkunskap och erfarenheter vara av icke ringa värde vid de betydelsefulla avgöranden kommunerna ha att träffa rörande polisväsendets organisation och ekonomiska förvaltning. Inom andra områden av den offentliga förvaltningsverksamheten har man också på olika sätt tillgodosett förvaltningsorganens behov av erforderlig fackkunskap vid handläggningen av på dem ankommande ärenden. I vissa fall har man sålunda redan vid de kommunala organens sammansättning säkrat sig om representanter för expertisen, medan man i andra fall stadgat rätt eller skyldighet för fackkunskapen att del-

taga i organens överläggningar. Sålunda kan exempelvis nämnas, att i barnavårdsnämnd skola ingå representanter för prästerskapet, läkarkåren och folkskoleväsendet, och i städernas hälsovårdsnämnder äro vederbörande polischef och tjänsteläkare självskrivna ledamöter. Enligt fattigvårdslagen äro kyrkoherden och stads- respektive provinsialläkaren berättigade att deltaga i fattigvårdsstyrelsens förhandlingar. Samma rätt tillkommer förste provinsialläkaren beträffande hälsovårdsnämnds samt provinsialläkare beträffande barnavårdsnämnds sammanträden. Enligt byggnadsstadgan äro stadsarkitekt, stadsingenjör och mättingsman pliktiga samt länsarkitekten, förste provinsialläkaren, provinsial- eller stadsläkaren, civilförsvarschefen och brandchefen berättigade att närvara vid byggnadsnämndens sammanträden och äga deltaga i dess överläggningar.

Inom polisväsendet finnas däremot icke några motsvarande föreskrifter. I PL stadgas tvärtom förbud för polischef eller honom underställd befattningshavare vid polisväsendet att vara ledamot eller suppleant i polisenämnd.¹ Hinder torde däremot icke möta att exempelvis polischefen kallas att inställa sig vid polisenämndens sammanträden för att där lämna önskade upplysningar. I dylikt fall synes han icke böra förvägras att få sin mening antecknad i protokollet.

Frågan om införande av personalinflytande gentemot kommunerna är emellertid av intresse icke endast för polisväsendet utan även för andra grenar av den kommunala förvaltningsverksamheten, och hithörande spörsmål torde därför lämpligen böra lösas i ett sammanhang. Lösningen torde även förutsätta ändring av kommunallagarna. Med hänsyn härtill och då utredningens uppdrag enligt de meddelade direktiven är begränsat till sådana former av personaldemokrati som kunna tillgodoses genom komplettering av de speciellt för polisväsendet gällande författnings- och instruktionsföreskrifterna, har utredningen icke ansett sig böra framlägga något förslag på denna punkt.

Beträffande förbudet för polischef och underordnad polispersonal att tillhöra polisenämnd förhåller det sig däremot annorlunda. Enligt PL 13 § kan polisenämnd endast förekomma i kommun som bildar eget polisdistrikt; skyldighet att tillsätta sådan nämnd föreligger ej utan inrättandet därav är beroende av vederbörande kommuns beslut. Polisenämnds huvudsakliga uppgift är att handha den kommunala finansförvaltningen rörande polisväsendet. Enligt PL tillkommer det polisenämnd att upprätta förslag dels till löne-, omkostnads- och i förekommande fall pensionsstat för polisväsendet i polisdistriktet, dels till erforderliga ändringar i dess polisorganisation, att förvalta till polisväsendet anslagna medel och för polisväsendet använda fastigheter och annan egendom samt att till vederbörande myndigheter avge yttranden och göra framställning i frågor av mera allmän betydelse för polis-

¹ För Stockholms stads polisenämnd gälla särskilda bestämmelser; något hinder för polismästaren eller annan vid stadens polisväsen anställd polisman att tillhöra nämnden stadgas ej.

väsendet. Kommun äger emellertid bestämma, att polisenämnd skall utöva endast viss eller vissa av de angivna funktionerna. På polisenämnd ankommer vidare att avge yttrande i en del tillsättningsärenden. Polisenämnder ha huvudsakligen tillsatts i de större städerna, där behovet av dylika specialorgan varit särskilt framträdande.

Uppenbart är att förbudet för polisdistriktens befattningshavare att tillhöra polisenämnd icke överensstämmer med de krav på vidgat personalinflytande som, på sätt ovan omnämnts, under den senaste tiden alltmer gjort sig gällande inom olika områden av samhällslivet. Förbudet motiverades vid dess tillkomst med att bl. a. då det gällde löne- och övriga anslagsfrågor såväl polischef som annan befattningshavare vid polisväsendet lätteligen måste komma att åtminstone uppfattas såsom representant mera för egna och kårens intressen än för vederbörande samhälles. Enligt utredningens åsikt kan man emellertid icke befara att ärendena ej skulle handläggas opartiskt eller objektivt, därest medlem av polisdistrikts poliskår skulle äga säte i polisenämnden. Utredningen utgår därvid ifrån att det måste betraktas såsom självklart att ingen ledamot får deltaga i avgörandet av exempelvis frågan om storleken av hans egen lön eller av annat ärende, vari han äger ett väsentligt intresse som kan vara stridande mot kommunens. Diskvalifikationsgrunder av det tidigare berörda slaget gälla för övrigt ej beträffande ledamotskap i andra liknande kommunala berednings- och förvaltningsorgan. I kommun där polisenämnd ej finnes inrättad utövas nämndens befogenheter av drätselkammaren respektive kommunalnämnden, och beträffande ledamotskap i dessa organ har icke uppställts något hinder speciellt för befattningshavare vid polisdistrikts polisväsen, utan gälla härvidlag endast de allmänna diskvalifikationsgrunderna i 13 § lagen om kommunalstyrelse i stad och 47 § lagen om kommunalstyrelse på landet. I vad mån polischef, annan än distriktsåklagare och kommunalborgmästare, eller underordnad polisman är valbar till ledamot i drätselkammare respektive kommunalnämnd beror sålunda på i vad mån förbudet att tillhöra nämnda organ för tjänsteman eller betjänt, som är anställd vid kommunens drätsel eller annat dess förvaltande verk och är redovisningsskyldig för sin befattning, är tillämpligt på ifrågavarande polistjänstemän. Enligt den tolkning berörda stadgande erhållit i rättspraxis synes hinder icke föreligga för polisman att vara ledamot i drätselkammare. Däremot har fjärdingsman på landsbygden jämlikt nämnda diskvalifikationsgrund ansetts obehörig att vara ledamot av kommunalnämnd.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden föreslår utredningen, att det i 13 § PL stadgade hindret för polischef eller någon som under polischef har anställning vid polisväsendet att vara ledamot eller suppleant i polisenämnd måtte undanröjas.

8. Personalvård.

Av vad i nästföregående avsnitt anförts framgår, att det är av stor vikt att den personalvårdande verksamheten ägnas särskild uppmärksamhet från polischefernas och de anslagsbeviljande myndigheternas sida. Allt som är ägnat att bidra till att öka polispersonalens trivsel och arbetsglädje bör tillvaratagas.

I vissa främmande länder har förevarande spörsmål tidigt uppmärksamats och olika åtgärder ha vidtagits i sådant syfte. I England har man sålunda, framför allt vid poliskårerna i de större städerna, på olika sätt sört för polismännens såväl materiella som andliga välfärd samt tillgodosett deras behov av avkoppling från polisarbetet. Vid de större polisstationerna finnes exempelvis särskild mäss, där polismännen för en billig penning få äta, vidare bibliotek och läsrum, sällskapsrum, biljard m. m. Särskilt väl har man sört för de ogifta polismännen. För dem ha i de större polisdistrikten uppförts särskilda byggnader, där de till billigt pris få äta och bo i hemtrevliga, ljusa rum med tillgång till alla nutida bekvämligheter, bibliotek, sällskapsrum m. m. Vidare har varje polisman, även polischefen, fri läkar- och sjukvård — särskilda polisläkare äro anställda i varje polisdistrikt — och i ett par av Londons större polisdistrikt finnas speciellt för polispersonalen avsedda moderna sjukhus med konvalescenthem, tandklinik m. m. För landsbygdens polispersonal ha i en del distrikt uppförts särskilda tjänstebostäder av utmärkt standard. Stor betydelse i nu förevarande hänseende tillägges de konferenser, som av högsta polisledningen (Home Office) årligen anordnas för representanter för alla tjänstegrads-kategorier vid landets olika poliskårer. Vid dessa konferenser, vilka även anses ha bidragit till att skapa ett förtroendefullt och kamratligt förhållande mellan befäl och underlydande, diskuteras frågor av betydelse icke endast för polisens effektivitet utan också för personalens trivsel.

Vad angår de personalvårdande åtgärder som böra vidtagas i vårt land må till en början understrykas att tjänstelokalerna skola vara ändamålsenliga, sunda och trivsamma. Ej minst viktigt är att de olika arbetsplatserna i tjänsterummen i största möjliga utsträckning ha nöjaktig tillgång till dagsljus samt att även den artificiella belysningen är fullgod. Av stor betydelse för den personliga trevnaden är vidare att möbler och andra kontorsinventarier motsvara skäligen anspråk på ändamålsenlighet och finnas i erforderlig omfattning. Vad nu sagts gäller också i fråga om tillgången till skrivmaskiner och andra praktiska hjälpmedel.

Påtagliga brister i nu berörda hänseenden föreligga på åtskilliga polisstationer. Detta torde väsentligen bero på den sparsamhet som de kommunala myndigheterna ej sällan ådagalägga vid prövningen av framställningar

i hithörande frågor. Att en alltför snäv begränsning av dylika utgifter i längden måste betecknas som missriktad sparsamhet är emellertid uppenbart.

Särskilt under de senare åren synas kommunerna alltmer ha gått in för att så långt möjligt hålla polisutgifterna nere. Detta torde i väsentlig mån sammanhånga med det av 1939 års polisutredning framlagda förslaget till polisväsendets förstatligande och den reglering av de ekonomiska förhållandena mellan staten och kommunerna som utredningen föreslagit. Enligt förslaget skulle bl. a. kommunerna under en tid av tio år efter förstatligandet utgiva kontanta bidrag till staten med belopp, så bestämda att de ungefärligen motsvarade kommunernas utgifter för polis- och åklagarväsendet vid tidpunkten för förstatligandet; efter de tio årens utgång skulle bidragsplikten successivt avskrivs under en period av tjugo år. Med anledning härav må erinras om vad statsrådet Mossberg på denna punkt anfört vid utverkandet av Kungl. Maj:ts tillstånd att tillsätta polisinstruktionsutredningen. Han framhöll därvid bl. a., att han, därest de fortsatta övervägandena skulle leda till att polisväsendet i riket ansåges böra helt eller delvis förstatligas, komme att förorda att en kommun, som efter det att 1939 års polisutrednings förslag framlades förbättrade sitt polisväsende, *icke* skall påföras den därav föranledda kostnadsökningen vid uppörelsen med statsverket.

Av stor betydelse är givetvis också att arbetsförhållandena i hygieniskt avseende äro tillfredsställande. En god arbetshygien inverkar förmånligt på personalens hälsotillstånd och trivseln å arbetsplatsen och därmed också på arbetsprestationen. En elementär fordran är härvidlag att polispersonalen i likhet med andra jämförliga personalgrupper har tillgång till tjänliga tvättutrymmen, rengöringsmedel och handdukar i erforderlig omfattning samt att toalettanordningarna äro tillfredsställande. Åtminstone vid de större poliskårerna bör även finnas plats för ombyte, förvaring och torkning av arbetskläder samt duschrum. Ett annat önskemål är att utrymme finnes för intagande av måltid med möjlighet att koka kaffe, te o. dyl. De kommunala myndigheterna böra visa sig förstående för betydelsen även av dessa anordningar.

Att tjänstgöringsförhållandena äro ordnade på ett rationellt och tillfredsställande sätt spelar självfallet också stor roll för polispersonalens trivsel och arbetsglädje. Av särskild vikt är att arbetet så långt ske kan ordnas så, att personalen icke löper risk att bli överansträngd. I främsta rummet gäller det härvid för polisleddningen att tillse, att den dagliga tjänstgöringen uppdelas i lämpliga perioder samt att den personalen tillförsäkrade semestern årligen kan fullt uttagas och förläggas till ur rekreationssynpunkt lämplig tidpunkt. Även om detta icke låter sig göra i alla distrikt utan att personalstyrkan utökas, torde dock även inom gällande organisationsram vissa förbättringar kunna ernås genom en mera omsorgsfull och rationell planläggning av arbetet.

En fullt tillfredsställande lösning av frågan om polispersonalens arbetstid

kan givetvis ej vinnas enbart genom rationalisering av själva arbetet. Här för fordras i främsta rummet att en laglig reglering av polispersonalens arbetstid genomföres. Till denna fråga återkommer utredningen i ett senare sammanhang.

Ett annat spörsmål som är av betydelse i förevarande sammanhang är att personalen beredes största möjliga omväxling i arbetet. Detta gäller särskilt ordningspolisens arbete. Härvidlag bör i första hand eftersträvas att ej samma polismän under allt för lång tid fullgöra uteslutande patrulleringstjänst utan att de såsom omväxling beredes annat arbete. Vidare synes den numera särskilt i städerna vanliga linjepatrulleringen, som ju allmänt anses särskilt påfrestande, i största möjliga utsträckning böra utbytas mot s. k. traktbevakning. Vid några av de större städernas poliskårer har man också övergått till ett dylikt bevakningssystem och erfarenheterna härav synas vara goda. Med hänsyn till de olika slag av arbetsuppgifter som ingå i ordningspolisens verksamhet bör det icke vara omöjligt för befälet att göra konstapelns tjänst mera stimulerande.

I detta sammanhang vill utredningen även understryka, att befälets inspekterande verksamhet mindre bör avse att kontrollera de underlydande utan mera inriktas på att lämna dem råd och annan vägledning.

Av viss betydelse i förevarande hänseende är även att polismän som fullgöra patrulleringstjänst i den mån så finnes lämpligt själva få skriva rapporter om sådana enklare förseelser som de under sin tjänstgöring konstatera. I allmänhet torde detta system redan nu praktiseras. Vid poliskårerna i några av de största städerna uppsättas emellertid alla polisrapporter, även beträffande bagatellförseelser, av överkonstaplar och särskilda utredningsmän, medan den patrullerande konstapeln endast har att till vederbörande förman anmäla sina iakttagelser.

Såsom förut framhållits bör den personalvårdande verksamheten icke endast taga sikte på sådana åtgärder, som hänföra sig till förhållanden rörande själva tjänstgöringen; den bör även gå ut på att bereda personalen lämplig rekreation och avkoppling under fritiden. De åtgärder som härvidlag närmast ifrågakomma böra enligt utredningens mening främst inriktas på att stimulera intresset hos personalen för sådan fritidsverksamhet, som innebär en andlig eller kroppslig avkoppling från det dagliga arbetet men samtidigt är till gagn för detta. I enlighet härmed böra polischeferna i samråd med vederbörande personalorganisationer bl. a. verka för, att studiecirklar i aktuella samhälls- och andra frågor bildas bland personalen, att föreläsningar i dylika frågor anordnas samt att personalen har tillgång till fack- och annan litteratur. Vidare bör polismännens intresse för idrott, gymnastik, skytte och annan sport i största möjliga utsträckning stödjas.

Den personalvårdande verksamheten är förenad med vissa utgifter. Dessa böra liksom andra poliskostnader bäras av kommunerna. Med hänsyn till den stora betydelse som ifrågavarande verksamhet äger ej minst för arbets-

effektiviteten, vill utredningen framhålla angelägenheten av att de kommunala myndigheterna välvilligt behandla de framställningar i förevarande syfte som kunna komma att göras av polischeferna. I vilken omfattning personalvårdande åtgärder av de antydda slagen böra vidtagas beror självfallet på förhållandena i de olika polisdistrikten. Ju större poliskåren är, desto mera angeläget är det i allmänhet att dylika åtgärder vidtagas.

9. Åtgärder för popularisering av polisens arbete m. m.

Att förhållandet mellan polisen och allmänheten icke är sådant det borde vara beror, såsom tidigare framhållits, icke uteslutande på polisen eller det sätt varpå de enskilda polismännen fullgöra sin tjänst. I icke ringa mån ligger skulden hos allmänheten. Vad som främst kan läggas allmänheten till last är att medborgarna icke alltid visa den rätta förståelsen för polisens svåra och grannliga arbete eller är tillräckligt lojal mot denna sin egen skydds- och hjälpkår. Uppenbart torde också vara att, även om under de senaste årtiondena en påtaglig förbättring härvidlag kunnat spåras, polisen dock ännu ej omfattas med det intresse eller rönner den uppskattning från det allmännas sida som bör komma denna betydelsefulla samhällsinstitution till del. Överhuvud nödgas man tyvärr konstatera, att allmänhetens och i viss mån även samhällets inställning till polisen och dess verksamhet icke är tillräckligt positiv.

Orsaken till den negativa inställning som allmänheten intager till polisen torde väsentligen vara att söka i bristande kännedom om de uppgifter som nutilldags ankomma på ordningsmakten och deras samhälleliga betydelse. Frågan är med andra ord i övervägande grad ett upplysningsspörsmål. För att hos de breda lagren av befolkningen skapa större intresse och förståelse för förevarande gren av samhällsverksamheten erfordras i första hand att kunskap sprides om de olika uppgifter som fullgöras av polisen för rättsordningens vidmakthållande, icke minst den skyddsverksamhet som utövas för att trygga medborgarna till person och egendom. Vidare bör upplysning meddelas om den mångfald andra betydelsefulla uppgifter av skilda slag som ankomma å polisen. Av intresse för allmänheten skulle säkerligen också vara en redogörelse för polisens allmänna organisation, arbetsformer, tekniska hjälpmedel m. m.

Beträffande frågan, hur upplysning i nu berörda hänseenden lämpligen bör förmedlas till allmänheten, må nämnas, att man i vissa andra länder utgivit *särskilda publikationer*, vari motsvarande spørsmål på ett populärt och lättillgängligt sätt behandlas. Sålunda har man, såsom i annat sammanhang redan antytts, för några år sedan i England utgivit en dylik propagandaskrift, *The Citizens' Friend*. Liknande skrifter ha utgivits i Danmark, särskilt behandlande trafikproblemen och trafikpolisens verksamhet. Hos oss har poliskammaren i Göteborg för ett par år sedan utgivit en orienterande

broschyr, »Göteborgspolisen, Din polis». I denna, vilken utdelats till samtliga hushåll i staden, behandlas icke endast poliskårens uppgifter och organisation utan lämnas också råd och upplysningar till allmänheten om hur den snabbast kan komma i kontakt med polisen och vad från allmänhetens sida kan göras för att förhindra eller försvåra egendoms- och andra brott. Värmlands läns polistekniska förening har i dagarna utgivit en kombinerad upplysnings- och minnesskrift, syftande till ökad samverkan mellan polisen och allmänheten.

Enligt utredningens mening synes det lämpligt, att den av utredningen förordade informationsverksamheten sker på liknande sätt. En publikation i ämnet bör utarbetas och på lämpligt sätt spridas bland allmänheten. Broschyren torde böra utges genom inrikesdepartementets försorg. Propagandaskriften synes även böra behandla andra spörsmål, ägnade att stimulera allmänhetens intresse för polisen och dess verksamhet. Vidare bör broschyren innehålla anvisningar och råd om vad allmänheten har att iakttaga för att skyndsamt kunna komma i förbindelse med polisen, för att själv skydda sig mot stöld och andra vanliga brott, m. m. I broschyren bör även understrykas vikten av att allmänheten icke endast lojalt rättar sig efter polis- mans tillsägelser och föreskrifter utan också biträder polisen, då den kan behöva allmänhetens hjälp. Till denna fråga återkommer utredningen i specialmotiveringen till förslaget till nytt polisreglemente, mom. 3 och 4.

Upplysningsverksamheten bör icke begränsas endast till den vuxna delen av befolkningen. Tilliten till polisen bör liksom känslan av samhörighet med ordningsmakten grundläggas och utvecklas även hos det uppväxande släktet, ju tidigare desto bättre. Detta bör vara en uppgift för föräldrarna och skolan. Föräldrarna böra tidigt lära barnen att polisen är deras vän och beskyddare, till vilken de alltid med trygghet kunna vända sig. Den tiden borde för länge sedan vara förbi, då föräldrarna i sina uppfostringsmetoder använde begreppet polisen för att skrämja barnen. På motsvarande sätt böra barnen i skolan få lära sig att bli förtroagna med polisen och dess uppgifter, varvid det synes vara till fördel om polismän, som äro lämpliga härför, medverka såsom undervisare. På de högre skolstadierna, där undervisning meddelas i samhällskunskap, bör denna givetvis även omfatta polisverksamheten. I de läroböcker, som nu användas vid skölnundervisningen i samhällskunskap, behandlas emellertid ej denna samhällsinstitution, vilket måste betecknas såsom en allvarlig brist. Övervägas bör om icke en särskild upplysnings- och propagandaskrift angående polisverksamheten borde utgivas, lämpad för barn och ungdom.

Klart är att upplysningsverksamheten, om syftet skall kunna nås, även måste bedrivas på annat sätt och i andra former än de förut nämnda. Av betydelse är sålunda att allmänheten i största möjliga utsträckning fortlöpande hålles underkunnig om vad polisen uträttar till samhällets och de enskilda medborgarnas väl.

Det bästa medlet för denna underrättelseverksamhet är otvivelaktigt *pressen*. En viktig förutsättning härför är emellertid, att ett förtroendefullt samarbete äger rum mellan polismyndigheterna och pressens representanter. Med hänsyn till de meningsskiljaktigheter som på sina håll uppstått mellan polisen och pressen rörande frågan i vilken utsträckning polisen bör tillhandagå tidningarna med upplysningar angående polisens verksamhet, särskilt brottmålsutredningar, vill utredningen — utan att närmare gå in på detta intrikata spörsmål — dock framhålla, att pressen måste anses ha ett berättigat intresse att hålla allmänheten underkunnig om polisens arbete samt att en alltför långtgående förtegenhet från polisens sida mera kan skada än gagna polisverksamheten. Klart är nämligen att, om tidningarnas reporters på egen hand införskaffa uppgifter i saken, det lätt kan inträffa att oriktiga meddelanden lämnas allmänheten. Vidare är ju polisen i sin verksamhet i stor utsträckning beroende av pressens medverkan i olika hänseenden. Av vikt är det fördenskull, att polismyndigheterna själva informera pressen om sådant som allmänheten kan ha ett berättigat intresse att få veta. För detta ändamål förtjänar det måhända övervägas om icke särskilda pressombudsmän böra anställas vid de större poliskårerna. Det förda resonemanget vilar givetvis på den förutsättningen att pressen å sin sida vinnlägger sig om full lojalitet i samarbetet med polisen.

Betydelsefulla hjälpmedel när det gäller att hålla allmänheten underkunnig om polisens verksamhet liksom för att stärka relationerna mellan befolkningen och ordningsmakten äro vidare *radion* och *filmen*. I utlandet, särskilt i Förenta Staterna, utnyttjas såväl radion som filmen flitigt av polisen i dessa syften. I åtskilliga städer i U. S. A. utsändas sålunda regelbundet särskilda radioprogram, belysande olika sidor av polisens arbete, varvid även råd och upplysningar lämnas allmänheten bl. a. om vad den bör iakttaga för att skydda sig och sin egendom. Dessa program, vid vilka ofta även polisens musikkårer och sångkörer medverka, ha merendels formen av trevliga, underhållande sketcher. På samma sätt söker man genom lämpliga filmer intressera allmänheten för självskydd och göra propaganda för samarbete mellan allmänheten och polisen.

Enligt utredningens åsikt är det önskvärt, att liknande radioprogram anordnas hos oss. En »polisens halvtimma» var eller varannan månad skulle säkerligen, om programmet göres stimulerande och underhållande, vara av stort värde. Instruktiva och trevliga kortfilmer böra även inspelas rörande olika grenar av polisens verksamhetsområde, varvid vikten av samarbete mellan allmänheten och polisen bör understrykas. Dessa filmer böra visas för allmänheten i samband med de vanliga biografprogrammen.

Särskilt intresse att erhålla kännedom om polisens verksamhet ha givetvis kommunerna, ej minst med hänsyn till att de ha att helt eller huvudsakligen bestrida kostnaderna för polisväsendet. Redan nu avge polismästarna vid ett par av de större städernas poliskårer *årsberättelser* över sin verksamhet till

de kommunala myndigheterna, varvid orienterande upplysningar lämnas om polisväsendets organisation, numerär, tekniska hjälpmedel, arbetsmetoder m. m. samt om vad polisen under året utträttat till medborgarnas och samhällets väl. Därest dylika berättelser mera allmänt avgåves och betydelsefullare avsnitt därav publicerades i pressen, skulle detta säkerligen också bidra till att öka icke blott vederbörande myndigheters utan även allmänhetens intresse för polisens verksamhet. Det synes därför böra övervägas, huruvida ej en allmän skyldighet för polischef att avge sådana årsberättelser borde införas. I de mindre distrikten torde det dock vara tillfyllest om de ifrågasatta redogörelserna lämnas vartannat eller vart tredje år.

Förklaringen till den bristande samhörigheten mellan allmänheten och polisen torde även vara att söka däri, att polisen hittills i viss mån undvikit närmare kontakt med befolkningen i övrigt. Det är hög tid att denna isolering brytes och att polismännen i största möjliga utsträckning *deltaga i det offentliga livet*. En förutsättning härför är att polispersonalens tjänstgöringsförhållanden ordnas så, att personalen får tid härtill. Om det förslag som utredningen i ett senare sammanhang kommer att framlägga om begränsning av polispersonalens arbetstid vinner beaktande, komma emellertid polismännen att i betydligt större utsträckning än hittills erhålla regelbunden fritid, varigenom det möjliggöres för dem att i likhet med andra yrkesgrupper göra sina insatser i samhällslivet.

Såväl polischeferna och annat befäl som den lägre polispersonalen böra alltså i största möjliga mån aktivt intressera sig för folkrörelserna och deras mångskiftande föreningsliv. Genom att polismännen aktivt deltaga i arbetet på de sociala och kulturella områdena komma de, på ett helt annat sätt än som är möjligt i tjänsten, i kontakt med olika grupper av befolkningen och förvärva härigenom en även för polisarbetet värdefull kännedom om samhällslivet och dess struktur samt de problem som den fortskridande samhällsutvecklingen ger upphov till. Ett deltagande i det offentliga livet är även ur den synpunkten betydelsefullt för polismannen som det stärker hans allmänna samhällssolidaritet och motverkar den ensidighet som lätt kan följa med polisarbetet, icke minst i de större poliskårerna där arbetet är mer eller mindre specialiserat.

En ytterligare fördel med polismännens deltagande i föreningsarbetet vore om de därvid även kunde sprida kännedom om polisens ställning och uppgifter i vårt samhälle och betydelsen av samverkan mellan polisen och andra samhällsorgan.

Erfarenheterna från den tid, då det civila luftskyddet byggdes upp och då polismän av olika grader i stor utsträckning medverkade såsom *föredragshållare och instruktörer* vid möten och kurser för allmänheten, tala för att även denna väg bör beträdas för att skapa bättre kontakt mellan allmänheten och polisen. Inom de olika poliskårerna finnas säkerligen åtskilliga polismän som skulle kunna bli utmärkta föredragshållare i såväl polisiära

som andra samhällsfrågor och vilka skulle kunna ställa sig till förfogande för föredrag i föreningar, skolor etc.

Av särskild vikt är, såsom tidigare framhållits, att polisen upprätthåller kontakt med ungdomen och hos den söker skapa en positiv inställning till ordningsmakten och dess verksamhet. Med hänsyn härtill är det angeläget, att polismännen även intressera sig för ungdomsorganisationerna och icke minst för sådan verksamhet, som har till syfte att främja ungdomens behov av sund förströelse och lämplig sysselsättning under fritiden. Lämpligt är att polismän, som ha särskilda förutsättningar härför, ställa sig till förfogande såsom ledare och instruktörer för dylik fritidsverksamhet.

Även de sammanslutningar som finnas inom polisens egna led ha en stor uppgift att fylla när det gäller att stärka samhörigheten mellan polisen och allmänheten. Det sagda har avseende icke endast på de olika personalorganisationerna (föreningarna Sveriges landsfogdar och polismästare, landsfiskals- och stadsfiskalsföreningarna, svenska polisförbundet m. fl. och till dem anknutna lokalföreningar) utan även på de polistekniska föreningarna, polisens bildningsorganisationer, nykterhets-, gymnastik-, idrotts- och skytteföreningar samt musik- och sångföreningar. De kunna på olika sätt bidra till att stimulera allmänhetens intresse för polisens verksamhet. Sålunda kunna organisationerna själva eller i samverkan med folkrörelserna anordna *möten och andra sammankomster* för allmänheten med intressanta och aktuella program. Med hänsyn till angelägenheten av att god kontakt upprätthålles med ungdomen böra programmen göras sådana, att de även kunna locka de unga. Det torde även vara lämpligt att emellanåt anordna särskilda sammankomster uteslutande för ungdom; detta kan givetvis också ske i samarbete med organisationer som arbeta med ungdomsfrågor.

Vad särskilt angår *polisens idrotts- och skytteföreningar* anordna dessa redan nu tävlingar som stå öppna för andra motsvarande organisationer. Likaledes ge de *musikkårer och sångkörer*, som finnas vid en del av de större städernas poliskårer, konserter för allmänheten och medverka vid möten o. d. som anordnas av andra sammanslutningar. På grund av den stora betydelse denna verksamhet har såsom propagandamedel är det angeläget att den stödes, bl. a. genom att erforderlig ledighet beviljas för träning, repetitioner etc. Vid det tidigare omnämnda studiebesöket i England framhölls från flera håll, att en av huvudorsakerna till polisens popularitet låg i det förhållandet att en icke ringa del av polismännen voro mycket goda sportsmän.

I det förslag till nytt polisreglemente som utredningen framlagt har polisens *förebyggande verksamhet* accentuerats. Att denna viktiga gren av polisverksamheten blir betydligt mera framträdande än vad nu är fallet är angeläget även när det gäller att stärka polisens goodwill hos allmänheten.

För närvarande går polisens preventiva verksamhet huvudsakligen ut på att i särskilda fall söka förebygga brott och andra kränkningar av samhälls-

friden. Även om en på detta sätt begränsad skyddsverksamhet har en stor uppgift att fylla, kan den dock icke anses motsvara de krav, som böra ställas på polisens förevarande funktion. Polisens förebyggande verksamhet bör fördenskull i olika hänseenden intensifieras och utsträckas till åtgärder av mera generell karaktär.

Sålunda böra polismyndigheterna medverka till att allmänheten erhåller kännedom om innehållet i de lagar, författningar och andra föreskrifter, som beröra den allmänna ordningen. Medborgarna böra även upplysas om vikten av att dessa bestämmelser, vilka i deras eget intresse utfärdats av samhällets beslutande organ, noga efterlevas samt att det är varje ansvarskännande medborgares skyldighet att ådagalägga lojalitet mot dem som anförtrots den ingalunda lätta uppgiften att vaka över att föreskrifterna iakttagas.

Med hänsyn till den roll som trafiken spelar i det moderna samhället är det särskilt angeläget, att polisen aktivt bidrager till att höja den allmänna trafikulturen. Härvid böra polismyndigheterna i samarbete med vederbörande statliga och kommunala myndigheter samt sådana organisationer, som speciellt syssla med trafiksäkerhetens problem, genom föredrag, kurser, demonstrationer etc. sprida kunskap om gällande trafikregler och deras tillämpning samt hos allmänheten skapa förståelse för vikten av att dessa noga efterlevas.

Av särskild vikt är att barn och ungdom lära sig iakttaga gällande trafikbestämmelser. För detta ändamål medverka sedan flera år tillbaka vid poliskårerna i de större städerna särskilt utbildade polismän såsom lärare och instruktörer vid skolorna. Även statspolisen har under senaste tid i stor utsträckning bedrivit trafikundervisning i skolorna på landsbygden i olika delar av landet. Med hänsyn till den stora betydelse som ifrågavarande undervisningsverksamhet äger ej minst för trafiksäkerhetens höjande är det angeläget att den sker regelbundet och utsträcker till att omfatta alla skolor och andra läroanstalter.

Av största betydelse är vidare att polisen aktivt medverkar i den omfattande verksamhet som från samhällets sida utövas i syfte att undanröja sådana missförhållanden, som erfarenhetsmässigt ge upphov till brott och annan asocialitet. Med hänsyn till den rika fond av erfarenhet som polisen i sitt dagliga arbete förvärvar om hithörande ting synes den här kunna göra icke obetydliga insatser. Ur denna synpunkt är det närmast ägnat att förvåna att polisen icke inlemmats i det system av skyddsorgan som uppbyggts på det sociala området eller att samhället icke på annat sätt tillvaratagit den tillgång som polisen härvidlag representerar.

I vissa främmande länder, särskilt U. S. A., har polisens preventiva verksamhet tidigt inriktats på att bekämpa brottsligheten, framför allt ungdomsbrottsligheten.

Vid polisorganisationen i New York finnes sålunda sedan lång tid tillbaka

en särskild hjälpbyrå för ungdom (The Juvenile Aid Bureau) med uppgift att söka åstadkomma den rätta behandlingen av minderåriga som gjort sig skyldiga till brott eller förseelser, att söka utröna och undanröja sådana förhållanden i samhällsmiljön som medföra brottslighet, att inrätta särskilda organ för brottsförebyggande verksamhet samt att befordra en bättre inställning, från ungdomens sida gentemot samhället och lagens övervakande organ samt från samhällets sida gentemot dess behandling av ungdomsbrottsligheten. Chefskapet över byrån tillkommer en av de biträdande cheferna för poliskåren. Vid byrån, som har sitt huvudkontor i stadens poliscentral, äro anställda ett femtiotal polismän samt därjämte frivilliga medarbetare. Under byrån lyda särskilda filialkontor i stadens olika delar. Varje filialkontor förestås av en polislöjtnant, och personalen utgöres av såväl manliga som kvinnliga polistjänstemän samt av frivilliga krafter. Filialkontoren ligga i omedelbar närhet av polisstationerna.

All uniformerad polispersonal är skyldig att biträda byrån. Varje polisman har registerkort, varå antecknas den pojke eller flicka under 21 år, som gjort sig skyldig till brott eller förseelse eller misstänkes härför, ävensom sådan ungdom som ofta är ute om nätterna, går omkring och tigger etc. Kortet översändes till det filialkontor, inom vars område vederbörande är bosatt, och där verkställes närmare undersökning i saken. Om råd och anvisningar till den felande och hans föräldrar kunna antagas tillfyllest för hans tillrättaförande, nöjer man sig därmed. Erfordras mera ingående social behandling, föranstaltar byrån därom i samverkan med andra socialvårdande institutioner. Sådan ungdom, som behöver strängare övervakning, omhändertages av hjälpbyråns sociala sektion, vars personal består av män och kvinnor med särskild utbildning och praktiska erfarenheter inom socialvården.

Hjälphyråns verksamhet har med åren undergått en betydande utveckling. 1945 behandlade byrån omkring 30 000 fall av brott och förseelser, vartill pojkar och flickor upp till 21 år gjort sig skyldiga. Av dessa blevo endast elva föremål för åtal, medan alla övriga behandlades genom olika slag av sociala åtgärder.

Vad angår formerna för den medverkan som polisen i vårt land bör lämna vid bekämpande av brottsligheten och andra asociala företeelser synes polisen främst böra inrikta sig på att upprätthålla fortlöpande kontakt med sådana myndigheter och organisationer, som huvudsakligen arbeta med dessa frågor, och hålla dem underkunniga om alla sådana förhållanden av betydelse för deras verksamhet varom polisen under sitt arbete erhåller kännedom. Av särskild vikt är givetvis att dylikt samarbete äger rum med de institutioner och organisationer som äro verksamma inom barn- och ungdomsvården. Med hänsyn till angelägenheten av att polismyndigheterna överhuvud i största möjliga utsträckning samarbeta med myndigheter och organisationer med socialvårdande uppgifter har utredningen, såsom fram-

går av det följande, ansett sig böra föreslå en allmän skyldighet för polis-
cheferna till sådan samverkan.

Klart är att, om bästa resultat skall kunna utvinnas av den samhälleliga
skyddsverksamheten mot brottslighet och andra former av asocialitet, även
de i denna verksamhet engagerade socialorganen böra uppehålla en mot-
svarande fortlöpande kontakt med polismyndigheterna. För närvarande
synes man emellertid kunna spåra en viss obenägenhet hos de socialvård-
dande myndigheterna att söka samarbete med polisen i andra fall än då
polisorganen enligt gällande föreskrifter ha att biträda dem. Förklaringen
härtill torde, liksom till den negativa inställning allmänheten intager till
polisen, väsentligen vara att söka i bristande kännedom om polisens nutida
uppgifter och deras samhälleliga betydelse. Det är emellertid hög tid att
denna förlegade uppfattning försvinner och att polisen erkännes såsom en
social institution med uppgifter av lika samhällsgagnande karaktär som
andra grenar av den offentliga verksamheten. Så länge samhällets egna
organ icke ha rätt inställning till polisen, kan man icke gärna räkna med
att allmänheten skall intaga en mera positiv hållning.

I syfte att främja samarbetet mellan polismyndigheterna och socialvårds-
organen torde det förtjäna övervägas, huruvida ej till poliskårerna i de större
städerna borde knytas särskilda socialvårdstjänstemän. Dylika socialkura-
torer, till vilka härför lämpliga polismän synas böra utbildas, skulle även
ur andra synpunkter innebära en värdefull tillgång för poliskårerna i nämnda
städer. Sålunda skulle de kunna fylla betydelsefulla uppgifter vid hand-
läggningen av de skiftande frågor av mera utpräglat social natur som an-
komma på polisen, såsom beträffande barn och ungdom som beträdas med
brottslighet eller annan asocialitet, alkoholister, lösdrivare, sinnessjuka,
hemlösa och andra personer som söka hjälp hos polisen, vidare fattigvårds-
och barnavårdsfrågor, fall av hustrumisshandel och familjetvister, m. m.
Vidare skulle dessa socialvårdstjänstemän kunna tillhandagå allmänheten
med råd och upplysningar i olika sociala frågor.

I detta sammanhang vill utredningen framhålla vikten av att polisen över-
huvud så långt ske kan biträder allmänheten med upplysningar, råd och
annan hjälp. På landsbygden är man sedan gammalt van vid att betrakta
såväl landsfiskalen som fjärdingsmannen såsom en klockarfar som man med
förtroende kan vända sig till icke endast i rena tjänstesaker utan även när
man i varjehanda rätts- eller samhällsfrågor behöver upplysning och råd. På
motsvarande sätt bör det vara i städerna. Även här bör eftersträvas att bi-
bringa allmänheten känslan av att polisen är befolkningens rätta hjälpare,
som man med trygghet kan vända sig till icke endast i polissaker utan även i
andra medborgerliga angelägenheter. En ingalunda oviktig uppgift som poli-
sen härvidlag skulle kunna fylla — polisen fullgör den för övrigt redan nu på
sina håll i viss mån — är att tillhandagå allmänheten med upplysning om
vilka statliga och kommunala organ som handlägga olika förvaltningsären-

den. För detta ändamål bör emellertid ämnet samhällskunskap intaga en betydligt mera framträdande plats i polisundervisningen än vad nu är fallet samt polismännen genom självstudier och genom att delta i föreningslivet utöka sin kännedom om de olika samhällsliga institutionerna. För att tillhandagå allmänheten med dylik upplysning synas måhända vid poliskårerna i de större städerna särskilda, därför lämpliga polismän böra utses. En dylik utvidgad hjälpverksamhet från polisens sida torde i icke ringa mån bidra till att undanröja den aversion som allmänheten nutilldags i ganska stor utsträckning har mot att besöka polisstationerna eller eljest söka kontakt med polisen. Överhuvud bör eftersträvas att polisen tilldelas även andra uppgifter än de i inskränkt mening polisiära. Så har, till fromma för polisens goodwill hos allmänheten, skett i andra länder. I England och U. S. A. har polisen sålunda bl. a. även att ombestyrta utryckningar med sjukambulanser samt att i övrigt lämna den första hjälpen vid inträffande olycks- och sjukdomsfall. Det sätt varpå polisen fullgjorde dessa och andra luftskyddsuppgifter i samband med bombningarna under kriget av London och andra engelska städer innebar en ytterligare förstärkning av »Bobbies» popularitet och prestige.

Det synes självklart att allmänheten, när den vänder sig till polisen, skall bemötas hövligt, förekommande och hänsynsfullt. Så sker dock icke alltid. Viktigt är också att allmänheten betjänas så snabbt som möjligt. Allmänheten bör vidare så smidigt och bekvämt som möjligt kunna komma i förbindelse med polisen, när brott eller annat inträffat som kräver polisens ingripande. Av betydelse är jämväl att anmälnings- och förhörssrum som äro avsedda för allmänheten äro så tilltalande och trivsamma som möjligt. Överhuvud bör polisen vinnlägga sig om samma service som en god affärsman ådagalägger gentemot sina kunder. Se härom vidare nedan sid. 100.

Realiserandet av de förslag och rekommendationer som i det föregående framförts kräver såväl statens som kommunernas stöd.

Finansieringen av den upplysnings- och propagandaverksamhet som utredningen förordat bör ankomma på statsverket. Kommunernas medverkan påkallas huvudsakligen när det gäller att förverkliga de förslag utredningen framfört i syfte att utvidga polisens förebyggande verksamhet samt allmänna hjälpverksamhet. Om ifrågavarande verksamhet skall kunna bedrivas i önskvärd omfattning, torde nämligen polispersonalen vid de större poliskårerna böra i viss utsträckning utökas. Utredningen får fördenskull framhålla angelägenheten av att kommunerna välvilligt medverka vid realiserandet av de förslag, som polischeferna i nu berört syfte kunna komma att väcka.

Förutom de förslag och rekommendationer som utredningen framfört för att stärka relationerna mellan allmänheten och polisen kunna givetvis även andra åtgärder övervägas. Nya uppslag kunna tid efter annan fram-

komma. Med hänsyn härtill synes det böra uppdragas åt något centralt organ att särskilt uppmärksamma förevarande spørsmål och följa utvecklingen. Om en central polisinspektion inrättas, torde förevarande uppgift lämpligen böra anförtros åt denna institution.

10. Speciell motivering till förslaget till tjänstereglemente för polisväsendet (polisreglemente).

I. Inledande bestämmelser.

1 §.

I 1 och 2 mom. behandlas *polisens allmänna uppgift*. Begreppet polis användes här kollektivt för att beteckna såväl själva polisinstitutionen som de befattningshavare som äro anställda vid denna institution. Polisens uppgift har i 1 mom. angivits i huvudsaklig överensstämmelse med PL:s definition å polisverksamhet i 1 § 2 mom. Enligt detta lagrum omfattar på landsbygden polisverksamheten även biträde vid åtgärd i utskökningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter och vid annan handräckning. Att vid angivande av polisens uppgift särskilt nämna denna speciella gren av polisens verksamhet har emellertid utredningen ej ansett påkallat eller stå i överensstämmelse med polisreglementets allmänna syfte. Såsom framhållits i det föregående, åsyftas att skapa ett allmänt tjänstereglemente för polisväsendet, gällande för alla polismän, oavsett tjänstgöringsområden och tjänstefunktioner. I enlighet härmed ha ej heller i reglementet upptagits sådana bestämmelser, som betingas av den speciella polisorganisation som kan förekomma i en del polisdistrikt. De särskilda föreskrifter, som kunna erfordras i anledning härav, förutsättas skola meddelas i lokala polisinstruktioner. I dessa avses sålunda skola angivas de viktigaste av de särskilda åligganden, som åvila de förmän och övriga polismän med speciella uppgifter som skola finnas anställda enligt fastställda organisationsplaner. De lokala polisinstruktionerna behandlas närmare nedan under 87 mom.

De uppgifter, som enligt 1 och 2 mom. i utredningens förslag skola ankomma på polisen, avses skola närmare kommenteras i den polishandbok som bör utarbetas. Till belysning av innebörden i ifrågavarande bestämmelser må dock här anföras följande.

Polisens uppgift enligt 1 mom. omfattar vad som plägar benämnas egentlig polisverksamhet till skillnad från den exekutionsbiträdesverksamhet, som på sätt redan omnämnts enligt polislagens terminologi vad landsbygden beträffar ingår i polisverksamheten.

Upprätthållande av allmän ordning och säkerhet innefattar vad som i allmänhet plägar sammanfattas under begreppen *ord-*

nings- och kriminalpolisverksamhet. Någon fastare gräns mellan dessa båda huvudgrenar av den egentliga polisverksamheten kan dock ej dragas; båda bidra i sin mån till att säkerställa såväl ordningen som säkerheten. Uppdelningen är därför främst en arbetsfördelningsfråga, som är av betydelse vid de poliskårer, där såväl ordnings- som kriminalpolis finnes inrättad. Huvudsakligen med ledning av den fördelning av arbetet mellan ordnings- och kriminalpolisavdelningarna, som i allmänhet genomförts vid nyssnämnda poliskårer, har i förslaget IV kapitel angivits de huvuduppgifter som böra ankomma på ordningspolisen respektive kriminalpolisen; de viktigaste av de uppgifter i övrigt som skola åvila avdelningarna förutsättas skola regleras i de lokala polisinstruktionerna.

Såsom närmare framgår av bestämmelserna i nämnda kapitel är *ordningspolisens* huvuduppgift att säkerställa friden och tryggheten i samhället. Uppgiften innebär till en början tillsyn över att lugn och säkerhet råder inom samhället i lokal bemärkelse och att i sådant syfte utfärdade föreskrifter efterlevas. Hit hör sålunda att ordning, renlighet, sundhet, sedlighet och anständighet råder på gator och andra allmänna platser, att trafiken fortgår utan störningar, att medborgarna beredes skydd till person och egendom m. m. Men uppgiften är icke endast begränsad härtill. Allmän ordning inrymmer även att lugn och ordning råder i riket i gemen, och allmän säkerhet innebär jämväl tryggandet av statens egen inre säkerhet (skyddandet av samhällsordningen, statens högsta organ m. m.).

Till sin natur är ordningspolisverksamheten i första hand en skyddsuppgift, omfattande åtgärder för att förhindra överträdelser av gällande straffbud, att förebygga händelser som eljest störa ordningen och säkerheten samt undanröja anledning därtill eller fara därför. Denna ordningspolisens förebyggande verksamhet utövas på olika sätt: genom *tillsyn och övervakning*, som i städerna och andra tätorter där behovet av ständig uppsikt gör sig gällande sker genom regelbunden patrullering eller på annat sätt, genom *upplysningar* till allmänheten om vad som är tillåtet (t. ex. i fråga om bil- och cykelparkering m. m.), genom *anvisningar* (såsom trafiktecken för trafikens ledning och underlättande etc.), genom *avstyrande* av tillämnade lagöverträdelser, ordningstörningar m. m., genom *rättelse* av påbörjade eller begångna bagatellartade förseelser, genom *förhindrande av fortsättning* av brott och andra kränkningar av ordningen och säkerheten.

Ordningspolisens verksamhet är emellertid icke endast förebyggande; den har också att, när kränkningar av den allmänna ordningen och säkerheten ägt rum, vidtaga erforderliga åtgärder för deras beivrande och undertryckande. Brottsslingar, som anträffas på bar gärning, fasttagas och befordras till laga näpst, begångna brott och förseelser i övrigt rapporteras till fortsatt undersökning eller åtals anställande, inträffade ordningstörningar biläggas etc.

Kriminalpolisens mest framträdande funktion är att vara hjälpporgan åt

straffrättsskipningen. Dess huvuduppgift är nämligen att verkställa spaning och annan utredning angående begångna brott. Även ordningspolisen verkställer emellertid undersökning i brottmål men i allmänhet endast rörande förseelser eller andra mindre allvarliga brott. Kriminalpolisens utredningar omfatta däremot merendels sådana brott, som äro av större omfattning eller av svårare beskaffenhet.

I motsats till ordningspolisverksamhet är kriminalpolisverksamheten i övervägande grad repressiv. Även kriminalpolisens arbete är dock liksom ordningspolisens i icke ringa utsträckning av förebyggande art. För övrigt utövas polisens brottspreventiva verksamhet i intimt samarbete mellan ordnings- och kriminalpolisen.

Den verksamhet som på grund av särskilda stadganden ankommer på polisen innefattar huvudsakligen åtgärder som gå ut på att biträda de lokala polismyndigheterna (poliskamrarna och polischeferna) vid fullgörande av på dem ankommande polisuppgifter av administrativ natur. Dyliga uppgifter tillkomma polismyndigheterna enligt en mångfald olika lagar och andra författningar. — En utförlig redogörelse för dessa uppgifter återfinnes i ett betänkande med förslag angående innebörden av begreppet polismyndighet i olika författningar m. m., som den 12 september 1942 avgivits av inom socialdepartementet tillkallad särskild utredningsman (SOU 1942: 40). — Till övervägande del består denna verksamhet i att lämna handräckning i olika hänseenden åt andra organ, såsom åt fattigvårdsstyrelse, fattigvårdsanstalt, barnavårdsnämnd, styrelse eller föreståndare för skyddshem, nykterhetsnämnd, hälsovårdsnämnd, militärmyndighet m. fl. Hit hör vidare att biträda andra myndigheter med utredningar och undersökningar i skilda slag av ärenden, såsom i fattig- och barnavårdsfrågor, folkbokförings-, medborgarskaps-, utlännings-, alkoholist-, lösdrivar- m. fl. ärenden. Ifrågavarande handräcknings- och utredningsverksamhet ombesörjes vid poliskårer med särskilda ordnings- och kriminalpolisavdelningar huvudsakligen av ordningspolisen.

Beträffande den verksamhet som på grund av hävdvunnet bruk tillkommer polisen inrymmas härunder olika uppgifter, som av historiska eller praktiska skäl tillagts polisen. Hit hör den biträdesverksamhet åt kommunala myndigheter, som enligt normalinstruktionen ankommer på landsbygdens polispersonal, såsom delgivning av kallelser till de kommunala organens sammanträden, uppsättande av kommunala anslag m. m.; denna verksamhet har dock numera förlorat praktisk betydelse. Såsom polisverksamhet på grund av hävdvunnet bruk hör vidare räknas den hjälpverksamhet, som polisen utövar beträffande personer som på grund av sjukdom eller av annan orsak ej kunna taga vara på sig själva, samt den spanings- och efterlysningsverksamhet rörande försvunna personer, som bedrives genom polisens försorg. En annan betydelsefull uppgift, som också hör hän-

föras till förevarande funktionsområde, är slutligen att tillhandagå allmänheten med upplysningar och råd i olika hänseenden.

I 2 mom. ha uppräknats några av de praktiskt viktigaste av de åligganden som enligt vad ovan anförts ingå i polisens allmänna uppgift, varvid bl. a. polisens förebyggande verksamhet betonats. Uttrycket *brott* användes i detta liksom i andra moment i reglementet i samma bemärkelse som i nya RB och inbegriper alltså alla straffbelagda handlingar, även sådana av lindrigare art, som i vanligt språkbruk ofta benämnas förseelser eller överträdelser.

Vad angår frågan i vilken utsträckning polisen är skyldig att i *förebyggande syfte ingripa mot brott* innehåller 3 § NI vissa allmänna regler. Enligt dessa föreligger sådan skyldighet i fråga om brott som hör under allmänt åtal. Polisen är även pliktig att ingripa för att avvärja andra påbörjade eller omedelbart förestående angrepp som rikta sig mot person eller egendom, under förutsättning att ingripande påkallas av vederbörande målsägande eller uppenbarligen måste antagas vara i överensstämmelse med hans vilja.

Dessa allmänna grundsatser böra alltjämt i stort sett gälla i avseende å polisens skyldighet att förebygga rättskränkningar. Vad särskilt angår plikten att ingripa för att avvärja brott, vilkas åtalande ej ankommer på åklagarmyndighet, bör alltså sådant ingripande endast ske, om det påkallas av målsäganden eller uppenbarligen kan antagas överensstämma med hans vilja. En föreskrift därom har upptagits i andra stycket av 2 mom. I sådant fall, då målsäganden eller någon som kan anses företräda hans intresse icke begärt polisens hjälp, kan det ej sällan vara svårt för en polisman att avgöra hurvida han bör ingripa. Sålunda kan det exempelvis erbjuda svårigheter att bedöma när han bör intränga i en lägenhet för att stoppa en pågående hustrumisshandel. Ett brottsligt förfarande varå endast målsäganden äger tala kan också lätt övergå till ett brott som faller under allmänt åtal. I allmänhet måste bedömandet bli beroende av omständigheterna i det särskilda fallet. Med hänsyn till frågans praktiska betydelse bör den närmare behandlas i den av utredningen föreslagna polishandboken.

I fråga om arten och omfattningen av polisens förebyggande verksamhet hänvisas i övrigt till vad därom anförts i det föregående.

Om polisens plikt att *ingripa för att uppdaga och utreda begångna brott* som höra under allmänt åtal — även om förutsättningen därför är angivelse av målsägande — stadgas i 23 kap. nya RB. I den mån fråga är om brott som ej falla under allmänt åtal, exempelvis skadegörelse å enskild egendom, torde däremot någon uttrycklig skyldighet att verkställa undersökning icke böra uppställas för polisen utan bör denna i dessa fall förfara såsom omständigheterna påkalla. Även detta spörsmål bör lämpligen upptagas till närmare behandling i polishandboken.

Vid fullgörande av sin uppgift att trygga den allmänna ordningen och säkerheten är polisen icke sällan beroende av *allmänhetens stöd och medverkan*, både direkt och indirekt. Att vid behov på polisens begäran eller självmant bistå ordningsmakten bör vara en självklar skyldighet för alla ansvarskännande medborgare. Dessvärre nödgas man emellertid konstatera, att denna uppfattning i anmärkningsvärt ringa utsträckning synes omfattas av allmänheten. I stället för att hjälpa polisen, när den ensam ej förmår avstyra bråk eller oordning, förekommer det ej sällan att allmänheten tager parti mot polisen.

Denna allmänhetens passiva eller rent av avoga inställning ger anledning till att överväga vad som bör åtgöras för att förmå medborgarna att hjälpa ordningsmakten, då så är behövt. Vissa åtgärder i sådan riktning ha från samhällets sida redan vidtagits. Enligt förordningen den 15 juni 1935 (nr 330) äger sålunda den som biträtt polisen vid fullgörandet av dess uppgift för ordningens och säkerhetens tryggnad i vissa fall att av statsmedel åtnjuta ersättning för skada till person eller egendom som därvid tillskyndats honom.

Närmast till hands synes ligga att införa en allmän skyldighet för allmänheten att vid behov biträda polisen. Någon sådan skyldighet föreligger nämligen ej för närvarande i svensk rätt. I 10 kap. 23 § strafflagen stadgas visserligen straff för den som vägrar offentlig myndighet handräckning men detta straffbud är begränsat till sådana fall, då skyldighet att lämna sådan handräckning är föreskriven. Enligt det förslag till ändrad lagstiftning om brott mot staten och allmänheten, som på grundval av straffrättskommitténs förslag (SOU 1944: 69) utarbetats inom justitiedepartementet och vilket avses skola träda i kraft den 1 januari 1949, skall för övrigt berörda straffbestämmelse utgå. Såsom skäl härför har anförts, att det i de sällsynta fall, där skyldighet att lämna handräckning föreskrevs, vore lämpligast att stadgandet därom i mån av behov åtföljdes av särskild straffbestämmelse.

I åtskilliga utländska strafflagar, bl. a. de danska, norska och schweiziska, stadgas däremot straff för underlåtenhet att hjälpa myndighet, vanligen vid avvärjande av brott eller olycka.

I vissa länder föreskrives även särskild skyldighet att biträda polisen i dess verksamhet. I England gäller sålunda sedan urminnes tid enligt oskrivna rättsgrundsatser (common law), att allmänheten är skyldig att tillse att ordningen upprätthålles och alltså även att, på polisens begäran, hjälpa honom i detta syfte. Underlåter vederbörande att lämna begärd hjälp, lär han kunna fällas till straffansvar. Enligt den schweiziska strafflagen stadgas straff (böter eller fängelse) för den som utan giltig anledning underlåter att på polisens anmaning bistå honom vid anhållande av den som på bar gärning beträdes med brott.

Spörsmålet om införande av en motsvarande skyldighet hos oss har tidigare övervägts i annat sammanhang, nämligen av den kommitté, som hade

att utreda frågan om åtgärder mot statsfientlig verksamhet. Kommittén ansåg sig emellertid icke böra förorda en sådan lösning, huvudsakligen av det skälet att en lagfäst dylik skyldighet saknade hos oss den förankring i den allmänna uppfattningen, som vore en nödvändig förutsättning för dess genomförande (SOU 1935: 8 sid. 327).

Vid övervägandet av spörsmålet har även utredningen kommit till den uppfattningen, att en straffsanktionerad förpliktelse för allmänheten att i mån av behov bistå polisen vid ordningens och säkerhetens upprätthållande icke bör ifrågakomma. Man synes i stället i första hand böra beträda upplysningens väg och hos medborgarna inskräpa vikten av att de i mån av förmåga hjälpa ordningsmakten i dess verksamhet. I sådant syfte har i 3 mom. av förslaget upptagits en allmän principdeklaration av dylik innebörd. Skulle det emellertid visa sig att denna bestämmelse, varom allmänheten bör göras underkunnig genom lämplig upplysnings- och propagandaverksamhet, icke medför avsedd verkan, bör övervägas om icke en straffsanktionerad skyldighet i ifrågavarande hänseende bör införas. Den synes i så fall närmast böra upptagas i strafflagen.

Enligt förordningen den 15 juni 1935 kan såsom förut antytts den som ingripit på ordningsmaktens sida av allmänna medel erhålla ersättning för skada till person eller egendom som till följd av ingripandet tillskyndats honom. Ersättningsrätten omfattar emellertid ej förlust eller utgifter som ingripandet kan förorsaka vederbörande utan att skada till person eller egendom tillfogats honom. Ersättning enligt nämnda förordning torde sålunda ej kunna utgå för förlust eller utgifter som någon åsamkats därigenom att han på grund av ingripandet blivit hindrad att fullgöra sitt vanliga arbete. Då en utvidgad ersättningsmöjlighet torde vara ägnad att bidra till att öka allmänhetens villighet att vid behov hjälpa polisen, är det önskvärt att gällande ersättningsregler utsträckas att omfatta även förlust och utgifter av här berört slag.

För närvarande saknas hos oss föreskrift om en *allmän skyldighet att hörsamma polismans tillsägelser och föreskrifter* för ordningens och säkerhetens upprätthållande. Vissa speciella bestämmelser därom finnas dock. I 2 § vägtrafikstadgan stadgas sålunda straff för vägfarande som underlåter att efterkomma polismans anvisningar till trafikens ordnande och att stanna, när polisman ger tecken därtill. Motsvarande bestämmelser äro i § 2 ordningsstadgan för rikets städer meddelade för den som icke hörsammar de tillsägelser, vilka av polisen meddelas för trafikens ordnande och obehindrade fortgång å gata eller annan allmän plats eller till förekommande av olyckor. Framhållas må, att i förslaget till ny allmän ordningsstadga (SOU 1944: 48) intagits en allmän, med dagsböter belagd bestämmelse om skyldighet att hörsamma tillsägelser som för upprätthållande av den allmänna ordningen meddelas av polisman.

För utredningen står det klart, att en allmän bestämmelse om skyldighet för allmänheten att hörsamma tillsägelser och föreskrifter som av polisman meddelas för upprätthållande av ordning och säkerhet skulle fylla ett påtagligt behov. I den mån ett stadgande därom ej finnes böra upptagas bland strafflagens bestämmelser, torde det kunna intagas bland de inledande föreskrifterna i en ny allmän ordningsstadga. Då det emellertid torde vara ovisst, när förslag till en ny dylik stadga kan komma att föreläggas riksdagen, har i 4 mom. av utredningens förslag upptagits en bestämmelse av ifrågavarande slag. Någon straffpåföljd vid skyldighetens åsidosättande har dock ej ansetts böra föreskrivas i en författning av denna natur.

Beträffande *tillämpningsområdet för polisreglementet* är att märka att såväl gällande PR:s som NI:s allmänna bestämmelser närmast torde äga tillämpning å de i kommuns tjänst anställda befattningshavare som ingå i polisdistriktens organisation eller alltså å sådana polismän, som enligt 2 och 4 §§ PL skola finnas anställda i de olika polisdistrikten, men däremot icke å de i statens tjänst anställda befattningshavarna vid polisväsendet. Bestämmelserna torde således icke gälla för landsfogde i hans egenskap av läns-polischef, landsfiskal som tillika är polischef, landsfogdeassistent, landsfiskalsassistent eller annat hos landsfiskal anställt tjänstebitråde som åtnjuter polismans skydd och befogenhet. Enligt utredningens mening kan det ej vara lämpligt att upprätthålla en dylik begränsning. Därest syftet med det nya polisreglementet skall tillgodoses, böra dess grundläggande föreskrifter rörande polispersonalens allmänna åligganden och befogenheter gälla för alla polismän, oavsett anställningsform och tjänstegrad.

I enlighet därmed har i 5 mom. första stycket stadgats, att med polisman förstås i reglementet — förutom sådan befattningshavare vid polisdistrikts polisväsen som har att fullgöra polisverksamhet — landsfogde och landsfiskal som tillika är polischef samt sådant tjänstebitråde hos dem, vilket åtnjuter polismans skydd och befogenhet, så ock extra polisman som med stöd av 18 § PL förordnats att på statens bekostnad utöva polisverksamhet. Till befattningshavare vid polisdistrikts polisväsen som har att fullgöra polisverksamhet hör givetvis all i kommuns tjänst anställd polispersonal, oavsett om personalen enligt gällande föreskrifter har att ombesörja egentlig polisverksamhet eller exekutionsbiträdesverksamhet och oavsett om den tillhör ledningen eller den lägre polispersonalen, så ock ordningsmän som avses i 2 § tredje stycket PL. Hit räknas även statspolisintendenten och hans assistent, vilka enligt av Kungl. Maj:t med stöd av 4 § PL meddelade beslut tillhöra Stockholms stads polisdistrikt. Till befattningshavare vid polisdistrikts polisväsen hänföres vidare polispersonalen vid den statliga polis-kåren i Boden. I polispersonalen ingår däremot ej kontors- eller annan biträdespersonal (montörer, reparatörer, hästskötare, expeditionsvakter m. fl.), som finnes anställd vid de större poliskåren och vilken ej har att fullgöra polisverksamhet.

Enligt 16 § kungörelsen den 24 september 1943 (nr 708) om särskilda

åligganden, som under vissa förhållanden tillkomma länsstyrelserna och dem underlydande myndigheter, äger länsstyrelsen, där så finnes oundgängligen nödvändigt, förordna extra polismän. Avlöning m. m. åt dylika polismän bestrides av statsmedel. Då det torde vara ovisst när länsstyrelsens ifrågasvarande befogenhet kommer att avvecklas, ha även dessa polismän tills vidare ansetts böra inordnas under reglementets bestämmelser.

Av stadgandet i 89 mom. andra stycket framgår, att reglementets bestämmelser rörande polisens skyldigheter och befogenheter i tillämpliga delar även skola gälla för sådan ordningsvakt som avses i 21 § PR.

I motsats till tjänsteföreskrifterna för vissa med polisen jämförliga personalkårer, såsom kommunikationsverkens och krigsmaktens, upptaga de för polisen gällande instruktionsföreskrifterna icke någon allmän definition av begreppet *förman*. Då detta i praktiken medfört olägenheter i olika hänseenden, har utredningen i andra stycket av 5 mom. upptagit vissa bestämmelser i sådant hänseende. Bestämmelserna överensstämman i sak med motsvarande definitioner enligt tjänsteinstruktionerna för post- och järnvägspersonalen samt det förslag till strafflagstiftning för krigsmakten, som den 16 november 1946 avgivits av inom justitiedepartementet tillkallade särskilda utredningsmän (SOU 1946: 83). Vilka överordnade som äro att anse såsom förmän enligt utredningens förslag får avgöras enligt de för varje poliskår gällande föreskrifterna.

Då i motsats till förhållandena inom krigsmakten överordnad, som ej är förman, icke inom polisväsendet har någon befälsrätt eller annan befogenhet samt ej heller av annan anledning behov därav synes föreligga, upptager reglementet däremot icke någon bestämning av begreppet *överordnad*. Med överordnad bör emellertid förstås polisman som innehar högre tjänstegrad än annan polisman. En förteckning över de olika tjänstegraderna vid polisväsendet återfinnes i 2 § polisutrustningsreglementet den 19 juli 1941.

Stadgandet i 6 mom., som anger vad som menas med polischef, avsluter sig till 1 § 1 mom. första stycket PR, sådant detta stycke lyder enligt kungörelsen den 30 augusti 1941 (nr 732). Enligt denna ändring, vilken betingats av den år 1941 genomförda distriktsåklagarreformen, skall polischefskapet utövas antingen av polismästare eller stadsfiskal samt vad landsfiskalsdistrikten angår av landsfiskal. Denna organisation har emellertid ännu ej blivit helt genomförd. I några städer (sammanlagt sex) är sålunda borgmästare eller kommunalborgmästare polischef — bestämmelser härom äro givna i en kungörelse den 30 augusti 1941 med särskilda föreskrifter angående polisväsendets organisation i vissa städer — och i två köpingar (Saltsjöbaden och Stocksund) utövas polischefskapet, på grund av särskilda personliga förordnanden, av poliskommissarier.

Föreskrifter om de allmänna uppgifter som tillkomma polischef och annan förman samt den lydadsplikt som åligger underlydande gentemot förman meddelas i 7—19 mom. respektive 35 mom.; om befälsförhållandena stadgas i 20—22 mom.

II. Ledningen av polisverksamheten m. m.

Polis chefs och annan förmans allmänna åligganden.

2 och 3 §§.

I förevarande paragrafer meddelas bestämmelser rörande den närmaste ledningen av den lokala polisverksamheten samt de allmänna åligganden, som enligt utredningens förslag skola åvila polischef och annan förman.

Såsom i annat sammanhang antytts saknas nu allmängiltiga bestämmelser om *polis chefernas allmänna uppgifter*. Beträffande polismästarna samt stads- och landsfiskalerna innehålla visserligen deras instruktioner vissa föreskrifter härom, men dessa äro både knapphändiga och otidsenliga. Frånvaron av allmängiltiga, fullständiga föreskrifter om polis chefernas uppgifter har medfört olägenheter i olika hänseenden; bl. a. har på sina håll tvekan yppats angående polischefskapets innebörd och omfattning. På grund härav har utredningen funnit det angeläget att berörda brist undanröjes. I sådant syfte ha i 7—18 mom. angivits de viktigaste av de uppgifter som böra ankomma på polischefen vid handhavandet av den närmaste ledningen av polisverksamheten inom distriktet. Dessa bestämmelser böra i tillämpliga delar även gälla för landsfogde i hans egenskap av läns polischef och för varje annan förman, högre eller lägre; stadgande härom har införts i 19 mom.

I 8—18 mom. upptagas huvudsakligen bestämmelser rörande de åligganden som ankomma på polischefen närmast i egenskap av *personalchef*. Bland de nyheter utredningen härutinnan föreslagit må särskilt pekas på bestämmelserna i 9 mom. Enligt dessa, vilka såsom nyss nämnts även skola gälla för annan förman, har en allmän skyldighet införts för polischefen att verka för ett förtroendefullt och gott förhållande mellan polisen och allmänheten samt att söka undanröja allt som är ägnat att förringa tilliten till och aktningen för polisen, varjämte angivits några av de mera betydelsefulla förhållanden och företeelser, som han därvid bör ägna särskild uppmärksamhet. Att denna tjänsteplikt med intresse och omsorg fullgöres är självfallet av stor betydelse vid strävandena att förbättra relationerna mellan polisen och allmänheten. Särskilt angeläget är, att polisledningen så långt ske kan tillser att polispersonalen vinnlägger sig om ett i allo lämpligt och hänsynsfullt uppträdande mot allmänheten icke endast i den yttre tjänsten utan också vid tjänstgöringen å polisstationen och vaktkontoret (den s. k. stations-tjänsten). Av stor betydelse är härvidlag att särskilt de yngre, mindre erfarna polismännen erhålla erforderlig undervisning och vägledning hur de böra uppföra sig och fullgöra sina uppgifter. För denna instruktionsverksamhet, vilken vid de större kårerna bör handhavas av härför lämpligt befäl, böra i den förutnämnda polishandboken meddelas erforderliga anvisningar. Självfallet bör polischefen även i övrigt sörja för att personalen är i stånd att

på bästa sätt fullgöra sina olika uppgifter och bl. a. informeras om nya och ändrade bestämmelser, som beröra polisens verksamhet.

I detta sammanhang bör lämpligen ett annat spörsmål något beröras, nämligen frågan om utgivande av en för polisväsendets olika befattningshavare gemensam *facktidskrift*. I motsats till vissa andra länder, såsom exempelvis Danmark, England och vissa stater och städer i U. S. A., sakna vi en dylik facktidskrift. Visserligen utges sedan åtskilliga år några tidskrifter, vari även polisiära ämnen av mera allmänt intresse behandlas, nämligen *Polistidningen*, *Landsstaten* och *Nordisk Kriminalteknisk Tidskrift*, men ingen av dem kan anses fylla den uppgift som en för alla kategorier av polistjänstemän gemensam tidskrift bör ha. Ett sådant organ skulle nämligen bl. a. behandla sådana spörsmål som äro av intresse för alla vid polisväsendet anställda befattningshavare, både högre och lägre, och beröra alla grenar av polisens vittomfattande och mångskiftande verksamhet. Vidare skulle en dylik facktidskrift även innehålla uppsatser och artiklar rörande olika aktuella samhällsfrågor, ägnade att fördjupa och vidga polismännens kunskaper samt öka deras intresse för praktiskt socialt och annat samhällsgagnande arbete. Givetvis borde den också innehålla fortlöpande redogörelser för jämte erforderliga kommentarer till utkommande lagar och författningar berörande polisens arbetsområden. Dessutom skulle i tidskriften även kunna intagas uppgifter om ledigförklarade polistjänster och dylikt.

Utredningen förordar att en dylik tidskrift utgives. Tidskriften, som torde böra utkomma varje eller varannan månad, synes böra kostnadsfritt tillställas varje polisman. Samtliga kostnader för tidskriften borde kunna bestridas av statsmedel. Utgivandet synes böra uppdragas åt något lämpligt centralt statligt organ. Därest en central polisinspektion kommer till stånd, synes nämnda uppgift lämpligen böra åvila denna institution.

Av betydelse för förhållandet mellan polisen och befolkningen i övrigt är vidare, att god ordning och god anda råder inom de olika poliskårerna. Brister härutinnan inverka icke endast menligt på själva arbetsresultatet utan avspegla sig också i de enskilda polismännens uppträdande. Av särskild vikt är härvid, att ett öppet och förtroendefullt förhållande råder mellan befälet och hans underlydande samt mellan de senare inbördes. Liksom inom andra verksamhetsområden är det inom polisväsendet ledningen som anger tonen. Det sätt varpå polischefen utövar chefskapet blir genom exemplets makt ofta normgivande för underlydande befäls uppträdande och därigenom också i viss mån för hela kårens.

Ehuru dessa fordringar äro tämligen självfallna, har utredningen likväl ansett att de böra komma till uttryck i det nya tjänstereglementet. Ifrågasvarande grundsatser återfinnas i 9—12 mom. Såsom förut framhållits skola dessa föreskrifter äga motsvarande tillämpning på alla förmän oavsett tjänsteställningen.

I 10 mom. har även föreskrivits skyldighet för polischefen att främja de

underlydandes *trivsel i arbetet*. Härmed avses den personalvårdande verksamhet, som, på sätt i ett tidigare sammanhang närmare utvecklats, bör åvila polischef.

I 10 mom. har vidare intagits en bestämmelse angående skyldighet för polischef att söka lära känna envar underlydande beträffande hans duglighet, nit och lämplighet för tjänsten; denna bestämmelse har sin motsvarighet i 8 § PR. Vid bedömandet av polismännens lämplighet för tjänsten måste givetvis avseende även fästas vid hans förhållande utom tjänsten.

Att personalen i allt som rör tjänsten skall med förtroende kunna vända sig till sin chef är självklart. Med samma tillit böra emellertid polismännen även i rent privata angelägenheter kunna hänvända sig till honom för att erhålla råd och stöd. Personliga svårigheter och bekymmer inverka nämligen ofta menligt på vederbörandes förmåga att fullgöra sin tjänst och tydligt är att polischefen med sin erfarenhet ej sällan kan hjälpa vederbörande till rätta. Med hänsyn härtill och till den känsla av samhörighet mellan befälet och hans underlydande en dylik kontakt bidrager att skapa har i 10 mom. föreskrivits, att polischefen bör, då polisman i personliga angelägenheter vänder sig till honom, i mån av förmåga lämna råd och stöd.

Då det är angeläget att polischefen underställt befäl på bästa sätt fullgör sina åligganden, har i 12 mom. polischefen tillagts en allmän tillsynsskyldighet i detta avseende.

13 mom. första stycket ansluter sig till § 4 landsfiskalsinstruktionen och 5 § första stycket andra punkten stadsfiskalsinstruktionen.

Enligt 1 § 2 mom. andra stycket PR, sådant detta lyder enligt kungörelsen den 31 december 1945 (nr 892), åligger det polischef, som å ort inom området för landsfogdens polisverksamhet meddelar disciplinär bestraffning, att utan dröjsmål lämna landsfogden uppgift härom. I fråga om stad skall polischefen tillika underrätta landsfogden, då vid polisväsendet extra befattningshavare antagits samt extra eller ordinarie befattningshavare avgått ur tjänsten. Då meddelanden om dylika beslut självfallet omfattas av polischefens allmänna uppgiftsskyldighet enligt 13 mom., har det ej ansetts behövt att upptaga någon motsvarighet till berörda föreskrifter i förevarande reglemente. Uppenbart är även att polischef som lyder direkt under länsstyrelsen har att underrätta denna om beslut rörande nyssnämnda frågor.

Andra stycket i 13 mom. motsvarar i viss mån § 2 andra stycket landsfiskalsinstruktionen samt 5 § första stycket tredje punkten stadsfiskalsinstruktionen.

Föreskriften i 14 mom. överensstämmer med en mindre, formell jämkning med 1 § 2 mom. första stycket PR.

En självklar förutsättning för polisverksamhetens effektivitet är, att samarbete i erforderlig omfattning äger rum såväl mellan polismyndigheterna inbördes som mellan polisen och andra myndigheter som ha beröring med

polisens arbetsområde. Samverkan mellan polismyndigheterna och andra organ bör emellertid icke förekomma endast då detta är av betydelse för polisarbetet. Under sin mångskiftande verksamhet förvärvar polisen kännedom om företeelser och förhållanden, som kunna vara av betydelse för andra samhällsinstitutioners verksamhet. Det synes då önskvärt att polismyndigheterna lämna meddelanden om dylika förhållanden till de myndigheter och organisationer som kunna ha intresse därav. En erinran om polisens ifrågavarande skyldighet till samarbete har föreskrivits i 15 mom. Angående samverkan mellan polismyndigheterna och socialvårdande organ hänvisas i övrigt till vad härom anförts i ett annat sammanhang (sid. 76 f.).

En motsvarighet till bestämmelsen i 16 mom. finnes i § 24 landsfiskalsinstruktionen samt i en del polismästarinstruktioner.

I 17 mom. upptagas föreskrifter rörande personaldemokratien. Angående motiveringen till ifrågavarande bestämmelser hänvisas till den föregående framställningen (sid. 59 f.).

Stadgandet i 18 mom. motsvarar 1 § 1 mom. sista stycket PR samt § 6 tredje stycket landsfiskalsinstruktionen.

Såsom i det föregående anmärkts innehålla gällande instruktioner för polismästare även bestämmelser rörande vissa uppgifter, som ankomma på polismästaren i fråga om ledningen av polisverksamheten. Dessa avvika emellertid i olika hänseenden från utredningens förslag, varjämte instruktionerna jämväl i andra delar äro i behov av översyn. Då det är angeläget att instruktionerna i största möjliga mån äro enhetliga, synes det lämpligt, att ett normalförslag till instruktion för polismästare utarbetas och fastställles. Föreskrifter som ingå i det av utredningen föreslagna reglementet behöva självfallet icke upptagas i nyssnämnda förslag.

Även landsfiskals- och stadsfiskalsinstruktionerna innehålla såsom förut nämnts föreskrifter angående polischefernas åligganden motsvarande dem som upptagits i det nya allmänna polisreglementet. Ehuru ifrågavarande bestämmelser icke strida mot reglementets föreskrifter, böra dock nämnda instruktioner bättre anpassas efter bestämmelserna i det nya polisreglementet. Jämväl lands- och stadsfiskalsinstruktionerna böra fördenskull överses.

Förutom de i 2 och 3 §§ utredningens förslag angivna åliggandena, vilka närmast sammanhånga med ledningen av polisverksamheten, ingå i polischefskapet även andra uppgifter enligt bestämmelser som äro meddelade i olika författningar, såsom PL, PR, polisutrustningsreglementet, polislöneförordningen den 6 juni 1925, ersättningskungörelsen den 24 november 1932 samt stadgan för statens polisskola den 30 juni 1938. Sålunda tillkommer det polischef bl. a. att såvitt avser städerna i vissa fall tillsätta och entlediga polispersonal ävensom ordningsvakt (11 § PL, 21 § PR), att i fråga om smärre förseelser utöva den disciplinära bestraffningsrätten över polispersonalen samt avstänga polisman från och försätta honom ur tjänstgöring

(16—20 §§ PR), att avgöra huruvida befattningshavare skall äga rätt att inneha bisyssla eller mottaga gåva eller belöning (12 och 13 §§ PR), att bestämma i vad mån polisman (i stad) må kvarstå i tjänst efter pensionsålderns inträde (3 § polislöneförordningen) samt att attestera polismanns reseräkning m. m. (9 § ersättningskungörelsen).

Polischefen har vidare att avge yttrande vid tillsättning av tjänster som han ej själv äger avgöra samt vid upprättande av polisinstruktion för polispersonalen (3, 5 och 15 §§ PR) ävensom över ansökan om inträde i statens polis-skola (35 § stadgan för nämnda skola); i praktiken brukar han höras i alla polisärenden som beröra hans verksamhetsområde. Vidare må nämnas de speciella uppgifter som åligga polischef i fråga om stats- och reservpolisen enligt kungörelsen angående denna institution. De särskilda frågor som i övrigt ingå i personalchefskapet framgå av instruktionerna för polismästarna ävensom av de lokala polisinstruktionerna.

Av nu omförmälda åligganden ha de som åvila polischef enligt PR ävensom en del av de allmänna uppgifter som ankomma på polisleddningen enligt NI efter vissa jämkningar överförts till det nya reglementet. Att däri även upptaga eller omnämna övriga uppgifter som enligt gällande föreskrifter tillkomma polischefen har utredningen däremot ej ansett böra ske. Enligt utredningens mening är det lämpligare att en redogörelse härför lämnas i polishandboken, vilken givetvis även bör behandla frågor av betydelse för polisleddningen och övrigt befäl.

Av den förut lämnade översikten över de uppgifter som enligt olika författningar ankomma på polischeferna framgår att dessa, särskilt i städerna, även ha att handlägga frågor rörande polispersonalens rekrytering. Att dessa ärenden ägnas största möjliga omsorg är av grundväsentlig betydelse för hela polisverksamheten. Någon särskild föreskrift härom har dock utredningen ej ansett böra intagas i reglementet, enär hela rekryteringsspörsmålet inom kort kommer att särskilt utredas och föreskrifterna om polischefernas befattning med hithörande ärenden i anledning därav inom den närmaste framtiden kunna tänkas bli föremål för ändring.

Befälsförhållanden.

4 §.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvara huvudsakligen 37 § andra och tredje styckena, 38 § första stycket samt 55 § andra punkten NI.

Självklart är att polisman i fall som avses i 21 mom. äger utöva befälsrätt även över personal som i tjänstegrad är jämställd med honom.

Enligt 20 och 22 mom. skall befälsrätten i vissa fall utövas av »den i tjänstegraden äldste». Då detta uttryck, vilket återfinnes i gällande polisinstruktioner, vid tillämpningen vållat tvekan, torde frågan här böra något beröras.

Såsom framgår av föreskrifterna i nyss nämnda mom. blir spørgsmålet aktuellt endast i sådana fall, då polismän som inneha samma tjänstegrad skola fullgöra viss uppgift utan att föreskrift meddelats om vem av dem som skall utöva befälet; bestämmelser angående de olika tjänstegraderna vid polisväsendet återfinnas såsom tidigare omnämmts i polisutrustningsreglementet (2 §). När det gäller polismän som inneha *befälsgrad*, d. v. s. högre grad än konstapelsgrad, bör dagen för befordran till den innehavda tjänstegraden vara bestämmande för vilken som är att anse såsom äldst. Tillhöra polismännen *konstapelsgraden*, bör ordinarie befattningshavare gå före annan. Om samtliga äro ordinarie, bör dagen då vederbörande blev ordinarie vara utslagsgivande. Om de som beordrats att gemensamt utföra viss tjänst äro extra konstaplar, torde däremot, om annan bedömningsgrund (polisskole- eller annan utbildning) ej föreligger, tjänsteåldern böra vara avgörande.

Då någon osäkerhet om bestämmelsernas rätta tolkning icke bör råda, böra polischeferna meddela erforderliga föreskrifter rörande berörda spørgsmål.

Order och andra tjänstemeddelanden.

5 §.

Bestämmelserna i denna paragraf, vilka sakna motsvarighet i gällande polisförfattningar, torde icke påkalla någon särskild motivering.

Tillkallande av polisförstärkning.

6 §.

Förevarande paragraf överensstämmer i sak med 6 och 7 §§ PR. Då den befogenhet att tillkalla polisförstärkning som enligt dessa paragrafer nu tillkommer chefen för socialdepartementet från och med den 1 juli 1947 avses skola överflyttas på chefen för det nya inrikesdepartementet, ha de jämkningar vidtagits som föranledas därav.

I det undantagsfall, då enligt 31 mom. polisskolelever tagas i anspråk för polisverksamhet, böra de härför åtnjuta särskild ersättning enligt grunder som det bör ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa.

III. Polismans skyldigheter.

I denna avdelning ha upptagits de allmänna åligganden, som enligt förslaget skola åvila polisman dels i allmänhet och dels särskilt under utövningen av tjänsten. Uppenbarligen är det en vansklig uppgift att avgöra vilka tjänsteskyldigheter som lämpligen böra medtagas i ett reglemente av förevarande art, som avses skola gälla för alla polismän oavsett tjänsteställning och arbetsuppgifter. Utredningen har emellertid strävat efter att be-

gränsa föreskrifterna till sådana, som måste anses nödvändiga för att polisinstitutionen skall kunna motsvara nutida fordringar. I stort sett ha de för polispersonalen redan gällande allmänna tjänsteplikterna bibehållits, varvid dock på flera punkter ändringar vidtagits.

Beträffande utformningen av förevarande bestämmelser har utredningen övervägt huruvida icke åtminstone innebörden av de viktigaste av de grundsatser som normera polismans uppträdande gentemot allmänheten borde i själva författningstexten närmare klargöras och utläggas. Utredningen har emellertid funnit sig böra avstå därifrån, då förslaget härigenom skulle bli mindre lättläst och överskådligt. Enligt utredningens mening är det lämpligare att erforderliga anvisningar och kommentarer till ifrågavarande bestämmelser liksom till förslagets övriga föreskrifter meddelas i den i det föregående omnämnda polishandboken, där bl. a. den centrala frågan om polisens uppgifter och uppträdande i samhället bör göras till föremål för en ingående framställning.

Ehuru föreskrifterna i förevarande kapitel såsom redan nämnts skola äga tillämpning å alla befattningshavare vid polisväsendet, för vilka reglementet enligt 5 mom. skall gälla, torde de dock i praktiken komma att få sin största betydelse för den egentliga polispersonalen, d. v. s. befattningshavare tillhörande högst kommissariegraden.

7 §.

32 och 34 mom. överensstämma i sak med 9 § PR. 33 mom. motsvarar 4 § NI.

Då polisman, vilken med stöd av 34 mom. utsträckt sin polisverksamhet utom anställningsområdet, givetvis bör göra anmälan därom hos polischefen i den ort, dit verksamheten utsträckts, har en bestämmelse härom upptagits i nämnda mom. Att polismannen därom även skall underrätta sin förman följer av den allmänna anmälningsplikten enligt 38 mom. andra stycket.

I 35 mom. avhandlas *polismans lydnadsplikt*. Bestämmelserna ansluta sig till föreskrifterna i 10 § PR. Vissa smärre jämkningar ha dock vidtagits.

Vad angår de allmänna förutsättningarna för polispersonalens lydnadsplikt gäller denna liksom lydnadsplikten inom kommunikationsverken, krigsmakten och andra jämförliga områden av den offentliga verksamheten gentemot förman. Vem som enligt utredningens förslag är att anse såsom förman framgår av bestämmelserna i 5 mom. andra stycket.

Liksom den militära lydnadsplikten är den polisiära ovillkorlig. Detta anses i första hand innebära, att lydnadsplikten icke påverkas av att ordergivaren handlar i strid mot några för honom gällande särskilda instruktioner eller på annat sätt överskrider sin i särskilt fall bestämda befogenhet; jfr det förutnämnda betänkandet med förslag till strafflagstiftning för krigsmakten (SOU 1946: 83 sid. 71). Därjämte betyder den ovillkorliga lydnadsplikten, att underlydande icke äger vägra åtlyda en order därför att det kan

anses tveksamt i vad mån den angår tjänsten. Visar det sig emellertid att förmannen meddelat en befallning som icke rörde tjänsten, är han, liksom om han överträtt sina särskilda befogenheter, enligt allmänna rättsgrundsatser förfallen till ansvar härför.

Å andra sidan innebär den ovillkorliga lydnadsplikten icke att man är skyldig att lyda befallningar, som uppenbart gå utöver förmannens befogenheter. Om befallningen avser något som otvivelaktigt faller utom den underlydandes tjänsteplikter, exempelvis att hjälpa ordergivaren med en privat angelägenhet, medför ett åsidosättande av en sådan befallning ej ansvar för lydnadsbrott. Lika klart är att lydnadsplikten icke är obetingad, därest den beordrade handlingen är brottslig eller eljest lagstridig.

Att polismans lydnadsplikt icke omfattar sådana fall, då befallningen uppenbarligen är lagstridig, framgår uttryckligen av avfattningen av 10 § PR. Däremot ger stadgandet ej klart besked om att lydnadsplikt icke föreligger, ifall befallningen avser något som alldeles påtagligt ej angår tjänsten. Då någon tvekan i detta avseende ej bör råda, har i förslaget angivits att lydnadsplikten ej gäller i dylika fall.

36 mom. ansluter sig till 11 § PR.

I förslagets 9 och 19 mom. har föreskrivits skyldighet för polischef och annan förman att sörja för att god ordning och god anda råder inom polis-kåren. Då motsvarande skyldighet givetvis även bör åvila den underordnade personalen, har en bestämmelse härom upptagits i 37 mom. I samma mom. meddelas några ytterligare föreskrifter som närmast avse polismans förhållande såsom kårmedlem.

I 38 och 39 mom. upptagas bestämmelser om den *anmälningsskyldighet* rörande tjänsten som bör åvila polisman gentemot förman. I 38 mom. regleras den allmänna anmälningsplikten, medan 39 mom. behandlar skyldigheten att rapportera brott.

En nödvändig förutsättning för att befälet skall kunna fullgöra sina åligganden är att han av de underlydande hålles underkunnig om allt rörande tjänsten som är av sådan vikt att det bör komma till hans kännedom. Detta bör emellertid icke endast gälla vad som angår tjänsten i egentlig mening. Även fel och oegentligheter böra, oavsett vem den felande är, rapporteras till förmannen. Hit böra naturligen också räknas sådana fall, där polisman anser sig i någon tjänstefråga icke ha blivit rättvist behandlad. Ju tidigare befälet erhåller kännedom om förekommande missförhållanden, desto snabbare kan rättelse vinnas. Givetvis böra icke vilka obetydligheter som helst rapporteras; har polisman själv kunnat undanröja ett missförhållande som är av mindre vikt, bör detta icke föranleda anmälan.

I enlighet med det anförda har den allmänna anmälningsplikten utformats. Framhållas må, att en motsvarande anmälningsplikt föreligger för vissa andra personalgrupper, såsom personalen vid statens järnvägar och postverket.

Angående bestämmelserna i 39 mom. om *polismans skyldighet att rapportera brott* hänvisas till vad härutinnan anförts i det föregående (sid. 50 f.). Härutöver må följande anmärkas.

Vid sådana poliskårer, där särskild ordningspolispersonal finnes anställd, synes anmälan om antalet och arten av de förseelser som polisman ej rapporterat lämpligen böra göras vid avlämnandet av tjänsten. I andra distrikt bör det ankomma på polischefen att bestämma när dylik anmälan skall ske. I likhet med vad som praktiseras i England synes det lämpligt att anteckning om fall av rapporteftergift göres i särskilda fickdagböcker. Formulär härtill torde böra utarbetas genom inrikesdepartementets försorg och kostnadsfritt tillhandahållas poliskårerna.

Bestämmelserna i 40 och 41 mom. torde ej erfordra särskild motivering.

I 42 mom. meddelas bestämmelser rörande *rätten att inneha befattning eller uppdrag eller utöva förvärvsverksamhet vid sidan av polistjänsten*. Första och sista styckena svara i huvudsaklig mån mot 12 § PR, och tredje stycket ansluter sig till 18 § sista stycket NI.

Liksom bestämmelserna i 12 § PR ha föreskrifterna i första stycket i 42 mom. ansetts böra gälla endast för den lägre kommunalanställda polispersonalen. För övriga befattningshavare vid polisväsendet innehålla nämligen för dem gällande avlöningsbestämmelser, instruktioner o. d. föreskrifter i förevarande fråga, vilka sinsemellan förete vissa skiljaktigheter.

Enligt 12 § PR ankommer det på polischefen att avgöra i vad mån befattningshavare äger åtaga sig bisyssla som där avses. Beträffande polispersonalen vid poliskåren i Boden tillkommer det emellertid enligt 18 § kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 713) länsstyrelsen att efter kommandantens och polischefens hörande lämna tillstånd till dylikt uppdrag. Då det är angeläget att prövningen av förevarande ärenden sker efter så enhetliga principer som möjligt samt detta syfte bäst torde kunna tillgodoses genom den ordning för prövningen som gäller enligt nyssnämnda kungörelse, har den ändringen vidtagits, att tillståndsgivningen generellt överflyttats på länsstyrelsen.

För kommunalanställda polistjänstemän erfordras ej sällan enligt gällande avlönings- eller tjänstebestämmelser medgivande av de kommunala myndigheterna i fråga om rätt att inneha bisyssla. Förslagets bestämmelser inverka självfallet icke på dylika kommunalrättsliga föreskrifter.

För polispersonalen vid poliskåren i Boden gälla enligt berörda kungörelse vissa ytterligare begränsningar i rätten till förvärvsverksamhet vid sidan av tjänsten än dem som upptagits i första stycket förevarande moment. Sålunda stadgas bl. a. förbud för polischefen underlydande befattningshavare att åtaga sig uppdrag att själv eller genom annan förrätta auktioner, att vara rättens ombudsman eller förvaltare i konkurs eller att vara enskild parts rättegångsombud eller rättegångsbiträde. Liknande föreskrifter äro meddelade för övervägande delen av de högre befattningshavarna vid polisväsendet (landsfogdarna, landsfiskalerna och åtskilliga andra polischefer, landsfogde-

assistenterna m. fl.). Enligt utredningens mening tala starka skäl för att dylikt förbud införes för alla polismän. Då emellertid detta spörsmål hänger intimt samman med polismännens lönerättsliga ställning samt frågor av dylik art falla utom ramen för utredningens uppdrag, har någon bestämmelse härom ej upptagits i förslaget. I vad mån underordnad polisman äger åtaga sig sådant uppdrag får därför liksom hittills bli beroende av tillämpningen av de allmänna bestämmelserna om innehav av bisyssla.

Att även i fall som avses i tredje stycket förevarande mom. överflytta tillståndsgivningen till länsstyrelsen har utredningen funnit ej böra ske.

Uppenbart är att befålet bör intaga en fri och oberoende ställning till sina underlydande. I sådant syfte har i 43 mom. stadgats förbud för polisman att av underlydande mottaga lån eller annan förmån, varigenom han ställer sig i beroende av denne. Liknande stadgande finnes i tjänsteföreskrifterna för personalen vid statens järnvägar. Självklart innebär stadgandet icke förbud för polisman att av underordnad mottaga sedvanliga hyllningar eller vänskapsbevis.

Rörande polismans rätt att av allmänheten mottaga gåva, belöning eller annan förmån stadgas i 52 mom.

8 §.

I 44 och 45 mom. upptagas vissa bestämmelser rörande *polispersonalens tjänstgöringsskyldighet*.

I 18 § andra stycket NI stadgas, att polisman, som huvudsakligast har att fullgöra patrullerings- eller inspektionsverksamhet, skall tjänstgöra i medeltal högst fyrtioåtta timmar under varje vecka. Denna bestämmelse, vilken i oförändrat skick torde ha intagits i de lokala polisinstruktionerna, överensstämmer med principerna för den vid tiden för NI:s tillkomst gällande åttatimmarslagen, vilka även ligga till grund för nuvarande 1930 års arbetstidslag.

Ehuru arbetstidslagstiftningen ej ansetts gälla för polisens verksamhet, är det enligt utredningens mening likväl angeläget att den där stadgade arbetstidsbegränsningen så långt ske kan vinner tillämpning även å polisens arbete. Frånsett sådana polismän, vilkas tjänstgöringstid är underkastad viss reglering enligt de lokala tjänstbestämmelserna, har polispersonalen ej sällan en arbetstid som i genomsnitt betydligt överstiger 48 timmar i veckan. Att detta varken ur social synpunkt eller för arbetseffektiviteten i längden kan anses tillfredsställande torde vara uppenbart. Vidare kan det ej anses riktigt eller rättvist att fyrtioåttatimmarsregeln endast gäller för sådana polismän, som fullgöra patrullerings- eller inspektionsverksamhet. Andra grenar av polistjänsten torde nämligen vara lika påfrestande och krävande. Detta gäller bl. a. det arbete som ankommer på trafikpolisen samt den förhålls- och utredningsverksamhet som bedrivs av kriminalpolisen.

Uppenbarligen kan en reglering av polispersonalens arbetstid endast ifrågakomma beträffande arbete av sådant slag, att tjänstgöringstiden kan kontrolleras. Detta synes emellertid möjligt icke blott i fråga om patrullerings- eller inspektionstjänst utan också beträffande trafikpolistjänsten (trafikreglering, trafikövervakning o. dyl.) samt vissa grenar av den inre tjänsten, såsom stations-, piket- och utredningstjänst. Däremot ställer det sig svårt att kontrollera kriminalpolisens spaningsverksamhet och fjärdingsmännens skiftande verksamhet, som i allmänhet omfattar både inre och yttre tjänst.

För sådan polispersonal, vars tjänstgöringstid kan kontrolleras, bör enligt utredningens mening den begränsning i arbetstiden gälla som nu är föreskriven för polisman som huvudsakligast fullgör patrullerings- eller inspektionsverksamhet. Om arbetsförhållandena så medge, bör dock självfallet samma begränsning även tillämpas i fråga om annat polisarbete.

I enlighet med nu anförda synpunkter ha bestämmelserna i 44 mom. första stycket utformats.

För den tid polisman tjänstgör utöver fastställd arbetstid synes han böra erhålla kompensation i form av motsvarande ledighet eller övertidserättning.

Stadgandet i 44 mom. andra stycket, att tjänstgöring bör ordnas så att varje polisman erhåller tjänstfrihet under 24 timmar i följd, överensstämmer med 17 § NI. Någon motsvarighet till bestämmelsen i sagda paragraf att, om tjänstfrihetsperioderna sättas längre än vad nyss sagts, antalet tjänstfrihetsperioder må i motsvarande mån nedsättas, har dock ansetts ej behöva upptagas i förslaget; detta måste nämligen anses självklart.

Bestämmelserna i 45 mom. ansluta sig till 18 § tredje och fjärde styckena NI. Dock ha, med hänsyn till angelägenheten av att polisman då han åtnjuter tjänstfrihet verkligen beredes den avkoppling från polisarbetet som tjänstfriheten avser att ge, de förutsättningar, under vilka han är skyldig att under sådan ledighet träda i tjänst, i viss mån skärpts.

Någon motsvarighet till bestämmelsen i 18 § första stycket NI, att polis-mans tjänstgöring bestämmes genom särskilda order eller för viss längre tid upprättade turlistor, har ej ansetts böra upptagas i förslaget.

Stadgandet i 46 mom. svarar mot 15 § NI. Enligt denna paragraf äger tjänstfri polisman ej uppehålla sig utom polisdistriktet utan tillstånd av polischefen eller annan vederbörlig förman. Enligt utredningens mening synes det emellertid tillfyllest att polis mannen i dylikt fall underrättar sin förman om varest han under ledigheten kan anträffas. Vad nu sagts bör även gälla vid semester och tjänstledighet.

Bestämmelserna i 47 mom. första och andra styckena ansluta sig i huvudsak till 16 § NI. Övriga föreskrifter i detta mom. äro nya.

Då polisman som på grund av sjukdom eller svag hälsa åtnjuter tjänstledighet vill återinträda i tjänst, bör polischefen ha möjlighet att, där sär-

skild anledning därtill förekommer, fordra att polismannen genom läkarintyg styrker sin tjänstduglighet. Bestämmelse härom har därför upptagits i tredje stycket av 47 mom. Polischefen torde i fall som här avses äga fordra att intyget utfärdas av viss, av honom angiven läkare.

Bestämmelsen i sista stycket nyssnämnda mom. om skyldighet för polisman att underrätta polischefen, därest polismannen försättes i konkurs, samt om konkursens avslutande betingas bl. a. av stadgandet i 199 § konkurslagen. Enligt detta lagrum föreskrives att därest ämbets- eller tjänsteman blivit försatt i konkurs, det ankommer på den myndighet, under vilken gäldenären i och för tjänsten lyder, att pröva, huruvida han förr än fyra månader förflutit från det beslutet om egendomsavträde meddelades må åter inträda i utövning av tjänsten. Det torde vara tveksamt, vilken myndighet som enligt nämnda lagrum är behörig att verkställa ifrågavarande prövning. Beträffande den egentliga polispersonalen läser emellertid i överensstämmelse med reglerna i 16 och 19 §§ PR, avseende behörigheten att avstänga polisman från och försätta honom ur tjänstgöring, prövningen böra ankomma på polischefen. Vad angår övriga befattningshavare, på vilka det nya polisreglementet skall äga tillämpning, torde behörigheten att avgöra frågan om polismannens avstängning från tjänstgöring under konkurstillståndet få anses tillkomma justitiekanslersämbetet såvitt angår landsfogde och stadsfiskal-polischef samt eljest länsstyrelsen, som därvid såvitt avser landsfogde-assistent bör samråda med justitiekanslersämbetet. Att polischefen, därest han själv ej är behörig, har att vidarebefordra underrättelsen till behörig myndighet har ej ansetts behöva särskilt angivas.

I övrigt torde bestämmelserna i 47 mom. ej erfordra särskild motivering.

Om *tjänstetillsättning, kompetensvillkor, ordningen för beviljande av semester, tjänstledighet och avsked samt bostadsort* gälla särskilda bestämmelser för de olika slag av befattningshavare, å vilka förslaget enligt 5 mom. skall äga tillämpning; en sammanfattande redogörelse för de viktigaste av hithörande bestämmelser återfinnes i 1939 års polisutrednings betänkande (SOU 1944: 53 del I sid. 93 f.).

Vad särskilt angår den kommunalanställda lägre polispersonalen eller sådan personal som tillsättes i den ordning som är föreskriven i 11 § 1—4 mom. PL äro i avseende å kompetensvillkor, ordningen för befattningshavarnas antagande och avskedande, beviljande av semester och annan ledighet samt förordnande av vikarie särskilda föreskrifter givna i de lokala polisinstruktionerna. Dessa överensstämja regelmässigt med NI:s bestämmelser (2 kap.); de allmänna kompetensfordringarna äro angivna i 5 § PR. Om befogenheten att bestämma bostadsort för ifrågavarande personal stadgas i 11 § 2 och 4 mom. PL. För polispersonalen vid den statliga poliskåren i Boden äro i de avseenden varom här är fråga särskilda bestämmelser meddelade i kungörelsen den 30 juni 1942 (nr 713) samt i den av Kungl. Maj:t den 25 september samma år fastställda instruktionen för denna kår.

Vid den förut omnämnda utredningen av spörsmålet om polisens rekrytering och utbildning torde, förutom kompetensvillkoren, även frågorna om ordningen för personalens antagande, beviljande av ledighet och förordnande av vikarie komma att upptagas till behandling. I avvaktan på det slutliga resultatet av denna utredning kunna emellertid erforderliga bestämmelser i dessa hänseenden icke undvaras. Hittills ha som nämnts bestämmelser rörande dessa frågor upptagits i de lokala polisinstruktionerna. Dessa torde emellertid kunna upphöra att gälla i och med att det nya polisreglementet träder i kraft. Endast för polispersonalen vid de större poliskårerna torde därefter erfordras kompletterande lokala instruktioner, närmast avseende särskilda befattningshavares tjänsteåligganden.

I det läge, vari frågan sålunda befinner sig, synes det bäst att de nu gällande lokala instruktionerna tills vidare såsom ett provisorium bibehållas i kraft i nu förevarande avseende. I anslutning härtill har i första stycket av 48 mom. endast upptagits en erinran om att särskilda stadganden finnas i berörda ämnen.

Andra stycket i 48 mom. överensstämmer med 4 § PR.

Enligt 14 § PR åligger det å landet anställd polisman, som har att biträda vid åtgärd i utsköningsmål, vid indrivning av utskylder eller böter eller vid annan handräckning, att ställa *uppbördsborgen* för i tjänsten omhänderthavda medel. Borgen skall ställas till det belopp länsstyrelsen bestämmer antingen av svensk försäkringsanstalt eller av kommun eller polisdistrikt. Befattningshavaren äger dock i stället avlämna inteckning i fast egendom inom sex tiondelar av fastighetens taxeringsvärde eller pant av fullgoda värdepapper. Säkerheten skall ställas hos länsstyrelsen. Motsvarande skyldighet åvilar exekutionsbiträde i stad enligt 5 § kungörelsen den 20 juni 1947 med vissa bestämmelser angående exekutionsbiträden.

Under utredningsarbetet har från personalhåll till utredningen framförts förslag om att skyldigheten för fjärdingsman att ställa uppbördsborgen måtte i förevarande sammanhang borttagas. Med anledning härav får utredningen rörande den sålunda väckta frågan anföra följande.

Spörsmålet har senast övervägts av 1939 års polisutredning, som förordat att bestämmelserna i 14 § PR borde utgå i samband med att fjärdingsmännen överginge till statstjänst samt att staten skulle ikläda sig ansvaret för ifrågakvarande medel (SOU 1944: 54 del II sid. 133 f.).

Enligt utredningens mening bör skyldigheten för fjärdingsmännen att ställa uppbördsborgen för i tjänsten omhänderthavda medel upphöra oavsett om fjärdingsmännen övergå i statstjänst eller ej. Frånsett stadsfogde och exekutionsbiträde i stad synes icke någon motsvarande skyldighet åvila andra liknande medelsförvaltare. Systemet kan för övrigt icke anses överensstämma med nutida uppfattning. Därest behov av säkerhet anses föreligga, torde det nämligen höra ankomma på arbetsgivaren och icke på den anställde att ombesörja ställande av sådan. Den praktiska betydelsen av upp-

bördsborgen torde vidare med gällande kontrollföreskrifter vara relativt ringa. I och med uppbördsreformens genomförande beräknas också efter en viss övergångstid beloppet av de skatterestantier som kunna bli föremål för indrivningsåtgärd komma att nedgå avsevärt. Om det nuvarande systemet med uppbördsborgen avvecklas, torde detta även innebära en icke obetydlig arbetsbesparing för länsstyrelsernas vidkommande.

Vid nu angivna förhållanden har utredningen i förslaget till det nya polisreglementet ej upptagit någon motsvarighet till bestämmelserna i 14 § PR. Därest förslaget vinner beaktande, synes även den för exekutionsbiträde i stad nu föreskrivna skyldigheten att ställa uppbördsborgen böra upphävas.

9 §.

I denna paragraf fastställas *vissa grundläggande regler om vad polisman har att iakttaga vid utövningen av sin tjänst*. Erforderliga kommentarer och anvisningar rörande tillämpningen av ifrågavarande föreskrifter avses såsom tidigare framhållits skola meddelas i polishandboken.

Bestämmelserna i 49 mom. motsvara i sak delvis 9 § första och andra styckena samt 14 § första och tredje styckena NI.

Att polisman alltid skall uppträda hövligt, förekommande och hänsynsfullt, lugnt och sansat tillhör de elementära krav som måste ställas på polisyrkets utövare. Utan ett dylikt uppträdande kan han ej påräkna allmänhetens uppskattning och stöd eller upprätthålla sin auktoritet.

Att denna självklara regel noga iakttages är ej minst viktigt, när allmänheten — telefonledes eller vid personligt besök — vänder sig till polisstationen eller vaktkontoret för att göra anmälan om någon sak, erhålla upplysning, råd eller annan hjälp eller i annat ärende. Det är även angeläget, att allmänheten därvid betjänas så snabbt som möjligt. Är polismannen för ögonblicket upptagen med annat arbete som kan avbrytas, bör han göra detta och skyndsamt göra sig underrättad om vad den besökandes ärende gäller. Kan han ej själv taga befattning med ärendet, bör han utan att uppehålla vederbörande med onödiga frågor snarast hänvisa honom till den polisman eller den avdelning inom polisen som har att handlägga ärendet.

Av betydelse för ett gott förhållande mellan polisen och allmänheten är vidare, att allmänheten så smidigt och bekvämt som möjligt kan komma i förbindelse med polisen, när brott eller annat inträffat som kräver polisens ingripande. I största möjliga utsträckning bör anmälan om brott och andra kränkningar av ordningen och säkerheten kunna ske direkt till närmaste polisman eller per telefon. Att såsom nu praktiseras vid en del poliskårer kräva att anmälan skall göras skriftligen vid personligt besök å vederbörande polisstation är ett alltför tungrott system, som endast undantagsvis kan ha sitt berättigande. Ett smidigt och bekvämt anmälningsförfarande är givetvis också ägnat att stimulera allmänhetens beredvillighet att i förekommande

fall vända sig till polisen och biträda den med upplysningar och annan hjälp. Även ur denna synpunkt är det därför angeläget att allmänheten utan onödigt tidsutdräkt och på bekvämaste sätt kan komma i kontakt med polisen.

En annan självfallen tjänsteplikt är att polisman alltid skall iakttaga uppmärksamhet och vaksamhet samt väl tillvarata tjänstetiden. Till främjande härav har i NI (70 §) bl. a. uppställts ovillkorligt förbud för polisman att under patrullering inlåta sig i samtal annat än i tjänsteärenden eller då någon begär upplysningar. Även om ett dylikt förbud ur viss synpunkt kan anses motiverat, är det emellertid uppenbart att en rigorös tillämpning därav försvårar polisens verksamhet. En nödvändig förutsättning för ett framgångsrikt resultat av polisens arbete är nämligen att polismännen upprätthålla en fortlöpande nära kontakt med befolkningen inom polisdistriktet, så att de äro väl förtrogna med distriktets förhållanden och vid behov kunna räkna med befolkningens hjälp och bistånd. Att detta icke är möjligt, därest polisman endast när så erfordras för fullgörande av vissa, bestämda tjänsteuppgifter äger inlåta sig i samtal med allmänheten, torde vara klart. Lika uppenbart är att en sådan bestämmelse icke är ägnad vare sig att stärka polismännens självkänsla eller bidra till att skapa den naturliga kontakt som bör finnas mellan allmänheten och dess ordningsmakt.

Av nu anförda skäl har utredningen ansett sig ej böra i det nya polisreglementet upptaga något förbud för polisman att under patrulleringstjänst inlåta sig i samtal utan i stället infört en allmän plikt för polisman att vara vaksam och väl tillvarata tjänstetiden. Uppenbart är emellertid, att denna skyldighet åsidosattes, ifall polisman inlåter sig i samtal med allmänheten på sådant sätt, att han därigenom brister i sin uppmärksamhet och försummar att ingripa när tjänsten det kräver, liksom om han ger sig in i samtal med tjänstekamrater annat än när detta erfordras för tjänstens behöriga utövande.

Rörande denna fråga må här följande synpunkter anföras från den tidigare omnämnda danska läroboken »Politikundskab».

Politimanden er altid Genstand for Kontrol og altid for Kritik. Han skal derfor lade være med at sludre paa et Gadehjørne med en Kollega. 2 Politimænd i længere Samtale paa et Gadehjørne er et levende Modbevis mod Nødvendigheden af Styrkeførelse. Politimanden maa ikke staa og hænge op ad et Hjørne eller et Plankeværk.

Man kan altid se paa en Samtale, om den er privat eller tjenstlig, navnlig, naar den ene Part er et Pigebarn. Naar der kommer en foresat til Stede, kender vi allesammen det gamle Trick skyndsomt at hale Lommevejviseren frem og betro den noget forbløffede Dame, at Nørregade ligger der og der henne. Selv om Betjentens Maske pludselig bliver saare saglig, kan man som Regel ikke faa Damen til at ændre Fysiognomi lige saa hurtigt.

Betjenten bør paa den anden Side heller ikke gaa paa sin Post ganske uden at indlade sig med nogen som helst. Det kan være klogt at knytte Forbindelse med Gadens Stampublikum: Avismænd, Pøsemænd, Gadehandlere, Viceværter o. s. v. Mange gode Oplysninger er ad den Vej kommet til Politiets Kundskab, ikke minst i kriminelle Sager. Politimanden skal dog finde den gyldne Middelvej mellem at bevare en vis

Værdighed og at slutre til højre og venstre. Politimanden staar sig ikke ved at være affærdigende eller alt for forretningsmæssig. Hvad der for Politimanden er en Sag, er for den anden Part maaske en Livsskæbne. Vis derfor Forstaaelse, Interesse og Venlighed, naar der rettes Henvendelser til Dem i Sager af Betydning. Folk husker Deres venlige Hjælpsomhed mange, mange Aar efter, og De gavner ved en saadan Optræden Deres Etat mere, end De maaske selv tænker.

NI (70 §) innehåller vidare ovillkorligt förbud för polisman att under patrullering besöka utskänkningsställe annat än i tjänsteärende. Även denna bestämmelse har utredningen ansett kunna utgå, om generell plikt för polisman att vara vaksam och väl tillvarataga tjänstetiden införes. Klart är nämligen att om polisman utan vederbörligt medgivande avbryter patrulleringen för att intaga förtäring på något kafé eller konditori, han därigenom åsidosätter nämnda skyldighet och gör sig skyldig till tjänstefel.

Den i första stycket av 49 mom. föreskrivna skyldigheten för polisman att lämna allmänheten upplysningar, råd och annan hjälp avses i första hand skola gälla för polisman som fullgör patrulleringstjänst, men även annan polisman bör givetvis i den mån viktigare tjänsteuppgifter därigenom ej åsidosättas utöva dylik hjälpverksamhet.

Stadgandet i 50 mom. första stycket om förbud för polisman att under tjänstutövning förtära eller vara påverkad av rusdrycker överensstämmer med 14 § sista stycket NI. Bestämmelsen i andra stycket nämnda mom. om tagande av blodprov för konstaterande huruvida polisman under tjänstgöring är påverkad av sådana drycker innebär däremot en nyhet. Beträffande detta spörsmål må anföras följande.

I sådant fall, då polisman misstänkes vara påverkad av rusdrycker, torde han i allmänhet utan invändning underkasta sig blodundersökning. Enligt vad utredningen inhämtat har det dock inträffat att polisman, som rapporterats för onykterhet i tjänsten, vägrat att efterkomma anmaning om tagande av blodprov. Någon skyldighet för polisman att underkasta sig blodprov blott för konstaterande av huruvida han åsidosatt sin tjänsteplikt i förevarande hänseende föreligger nämligen ej enligt nu gällande bestämmelser om blodundersökning. Ej heller innehåller nya RB någon befogenhet att i sådant fall taga blodprov. Enligt 28 kap. 12 § nya RB är nämligen denna befogenhet begränsad till brott, varå frihetsstraff kan följa.

Enligt utredningens uppfattning framstår det såsom önskvärt, att möjlighet att taga blodprov på polisman föreligger i nyssberörda fall. Med hänsyn till det ingrepp som en dylik åtgärd innebär torde införande av en dylik befogenhet böra ske i form av lag. Att uteslutande för polisväsendets vidkommande genomföra en sådan reglering synes emellertid ej påkallat. I det nya polisreglementet synes dock böra utsägas att, om polisman misstänkes under tjänstgöring vara påverkad av rusdrycker, förman äger, där så erfordras för sakens tillförlitliga utredning, anmana polismannen att underkasta sig blodprov samt att en sådan anmaning bör av polismannen

utan dröjsmål efterkommas. Även om en vägran att i fall som här avses åtlyda förmans anmaning om blodundersökning icke lärers innefatta tjänstefel, torde man dock kunna förutsätta, att en sådan anmodan som regel efterkommes. Vägrar polisman att underkasta sig en dylik åtgärd, torde detta merendels lända honom till men i bevisningshänseende. Framhållas må att liknande föreskrifter äro meddelade för personalen vid statens järnvägar enligt gällande disciplinstadga för denna personal.

51 mom. innehåller bestämmelser om polismands rätt att röka under tjänstgöring. I gällande allmänna instruktionsföreskrifter stadgas merendels förbud mot rökning endast under patrullering. Enligt utredningens mening bör det emellertid vara förbjudet för all uniformerad polispersonal att röka utomhus under tjänstgöring. Ej heller bör polisman få röka i anmälningsrum eller annan expeditjonslokal, då allmänheten betjänas. Liknande förbud finnes stadgat bl. a. för personalen vid statens järnvägar och postverket. Ett generellt förbud mot rökning i expeditjonslokal har utredningen däremot ej ansett böra införas. I vad mån polispersonalen bör få röka i expeditjonslokal i andra fall än ovan angivits eller i annan tjänstelokal (förhørsrum o. dyl.) bör ankomma på polischefen att avgöra.

52 mom. motsvarar 13 § PR och 13 § NI med vissa smärre jämkningar. Stadgandet i 53 mom. första stycket överensstämmer med 12 § NI.

Andra stycket sistnämnda mom. innehåller föreskrifter rörande ordningen för förmedlande av upplysningar till pressen och utlämnande av handlingar rörande tjänsten. Någon enhetlig reglering av dessa frågor har utredningen funnit sig ej böra förorda; lämpligast torde vara att polischeferna meddela de bestämmelser härom som kunna finnas erforderliga för de olika polis-kårerna.

Bestämmelserna i 54 mom. ansluta sig i viss mån till föreskrifterna i 14 § första och andra styckena NI.

Beträffande *polispersonalens bevapning* gälla enligt polisutrustningsreglementet (29—32 §§) olika regler för ordningspolisman och kriminalpolisman, varjämte vissa särbestämmelser äro meddelade för fjärdingsmän på landsbygden. Ordningspolisman i stad eller köping som utgör särskilt polisdistrikt samt ordinarie fjärdingsman, som huvudsakligen har att fullgöra egentlig polisverksamhet, skall efter polischefens bestämmande under tjänstgöring föra batong eller sabel eller sabel och pistol eller ock jämte batong sabel eller pistol eller bådadera. Annan fjärdingsman än nu sagts skall, i den mån polischefen ej annat förordnar, under polistjänst bära batong samt, om polischefen så bestämmer, därjämte pistol. Kriminalpolisman skall i enlighet med polischefens föreskrifter vara försedd med batong eller pistol eller bådadera. Ordningvakt må efter bestämmande av den myndighet som förordnar honom bära batong eller pistol eller bådadera (33 §).

Enligt nu berörda bestämmelser ankommer det således på polischefen att

avgöra hur de enskilda polismännen skola under tjänstgöring vara beväpnade. Självfallet förutsattes härvid, att beväpningen skall anpassas efter vad som kan vara påkallat med hänsyn till tjänstgöringens art. Det synes emellertid som om denna grundsats icke alltid iakttoges. Sålunda förekommer det exempelvis att såväl konstaplar som fullgöra patrulleringstjänst som polismän vilka uteslutande ha att dirigera trafiken under sin tjänsteutövning äro beväpnade icke endast med sabel utan även med pistol.

Enligt utredningens mening är det av olika skäl angeläget att all onödig beväpning undvikas. En alltför kraftig beväpning kan innebära risk för maktmissbruk. Ej minst med hänsyn till de skadliga verkningar i förhållandet mellan polisen och allmänheten, som även ett enstaka övergrepp från polisens sida medför, böra dylika maktöverskridanden förhindras. Erinras må i detta sammanhang om de under år 1945 genomförda ändringarna i bestämmelserna om polisens rätt att bruka våld vid genomförande av sina tjänsteuppgifter, varigenom rätten till våldsanvändning, särskilt i vad avser skjutvapen, begränsats; se härom den av socialdepartementet utgivna publikationen »Polismans rätt att bruka våld».

Vidare innefattar en överkvalificerad beväpning ett allvarligt hinder av psykologisk art för ett förtroendefullt förhållande mellan folket och dess ordningsmakt. I vissa länder, särskilt i England, har man tidigt uppmärksammat denna sida av frågan om polisens beväpning. Sålunda kan nämnas att, när den särskilda polisorganisationen för London och trakten däromkring år 1829 tillskapades, polismännen vid denna organisation icke utrustades med någon beväpning just emedan man bl. a. därigenom ville markera att de icke voro några militärer utan vanliga, civila, vänliga och hjälpsamma medborgare med särskilda åligganden att upprätthålla den allmänna ordningen och säkerheten. Och än i dag ha de engelska polismännen — även under natttjänstgöring i Londons och Liverpools besvärligaste kvarter — som regel ingen annan beväpning än en träbatong, som dessutom ej bäres synlig.

Enligt utredningens mening skulle säkerligen även hos oss en modifiering i polismännens vanliga beväpning bidra icke blott till att utåt, i förhållande till allmänheten, framhäva att polisen — trots sin uniformering — är en civil institution till medmänniskornas skydd och hjälp utan också till att hos de enskilda polismännen skapa en mera »civil» inställning till deras uppgifter, vilket givetvis skulle avsätta gynnsamma spår i umgänget med allmänheten.

Klart är emellertid, att de psykologiska momenten icke få drivas för långt. Självfallet måste nämligen tillses, att polismännen alltid äro utrustade så, att de äro i stånd att på tillfredsställande sätt genomföra sina uppgifter utan att behöva utsätta sig för onödig risk till liv eller lem. Vad som bör eftersträvas är emellertid, att polisens beväpning bättre än vad nu synes vara fallet avpassas efter den föreliggande tjänsteuppgiftens art och vikt. I en-

lighet härmed torde för patrullerande eller annan ordningspolisman som regel batong vara tillfyllest. Sabel eller pistol torde endast behöva ifrågakomma under särskilda förhållanden eller vid genomförande av speciella tjänsteuppgifter. Det sagda innebär givetvis icke hinder att pistol och andra vapen ingår i den utrustning som medföres i polisbil. Vidare är det önskvärt att batong och pistol ej bäras synliga.

En ändring av gällande bestämmelser rörande polisens beväpning i nu antydd riktning skulle uppenbarligen underlättas, om rätten för allmänheten att bära skjutvapen på allmän plats inskränktes till sådana fall, då ett legitimt behov därav föreligger, t. ex. i samband med jakt eller vid färd till eller från övnings- eller tävlingsskjutning. I första hand torde kunna ifrågasättas en begränsning av rätten att bära pistol eller annat fickvapen. Ett förbud att bära vapen, då fog därför uppenbarligen saknas, synes motiverat även med hänsyn till risken för olycksfall. I skrivelse den 12 november 1946 till vederbörande statsråd har utredningen bragt nu berörda spörsmål till hans kännedom för den uppmärksamhet saken kan förtjäna vid övervägandet av det av särskild sakkunnig i slutet av år 1945 framlagda förslaget till ny vapenkungörelse.

Dessutom är det angeläget att den som förgriper sig mot polisman i tjänsteutövning eller gör sig skyldig till våldsamt motstånd bestraffas med nödig stränghet. Domstolarna synas emellertid ha en benägenhet att bedöma dylika brott synnerligen mildt. Av intresse härvidlag är en redogörelse som återfinnes i det betänkande rörande frågan om polismanns rätt att bruka våld m. m., som år 1942 avlämnats av särskilda sakkunniga (SOU 1942: 54). Enligt denna redogörelse, som omfattar personer som under åren 1931—1940 i första instans sakfällts för våld mot tjänsteman i tjänsteutövning eller gjort sig skyldiga till våldsamt motstånd vid offentlig förrättning, ha domstolarna i stor utsträckning ådömt endast böter för brott mot 10 kap. 1—3 och 5 §§ strafflagen, och vid brott mot 10 kap. 6 § strafflagen, där fängelse är normalstraffet, har så gott som undantagslöst utdömts allenast böter.

Någon straffskärpning vid dylika brott synes icke i och för sig påkallad, då gällande straffbestämmelser äro tillräckliga för att möjliggöra att kännbart straff ådömes den brottslige. Någon höjning av straffsatserna för ifrågavarande brott har ej heller upptagits i det tidigare omnämnda, inom justitiedepartementet utarbetade förslaget till ändrad lagstiftning rörande brott mot staten och allmänheten. Däremot vill utredningen framhålla vikten av att domstolarna tillräckligt strängt ingripa mot den som förgriper sig mot polisman i tjänsteutövning så att allmänheten får klart för sig det allvarliga i dylika brott.

Den närmare utformningen av förslag till de ändringar i gällande polisutrustningsreglemente som erfordras för genomförande av en modifierad beväpning av polispersonalen i den av utredningen antydda riktningen synes höra ankomma på de särskilda sakkunniga, som nyligen tillkallats för att

inom socialdepartementet verkställa en allmän översyn av nämnda reglemente. Vid denna utredning bör även frågan om ändrade beväpningsbestämmelser för ordningsvakt övervägas. Vad ovan anförts rörande polispersonalens beväpning torde nämligen i stort sett även äga tillämpning i fråga om ordningsvaks beväpning.

I detta sammanhang vill utredningen även peka på den olägenhet som följer av att för närvarande hos oss skydd saknas för polisuniformen. I den mån andra än polismän använda polisens tjänstedräkt eller därmed likartad uniform, kan detta äventyra polisens anseende hos allmänheten, då denna lätteligen kan komma att lasta polisen för missgrepp från den obehörige uniformsbärarens sida.

Rörande 55 mom., som innebär en nyhet, må anföras följande.

I gällande tjänsteföreskrifter saknas bestämmelse om skyldighet för polisman att, då han i samband med sin tjänstutövning därom tillfrågas, uppge sitt namn och lämna andra erforderliga identitetsuppgifter. På grund härav anser sig polisman i allmänhet ej skyldig att lämna sådana uppgifter och torde han också merendels vägra att efterkomma begäran därom.

Enligt utredningens mening måste det betecknas som en brist att en dylik skyldighet ej finnes föreskriven. Ej sällan kan nämligen allmänheten ha ett berättigat intresse att få reda på namnet på den polisman som vid visst tillfälle tjänstgör. Detta är bl. a. förhållandet, därest polisman i tjänsten uppträder olämpligt, överskrider sina befogenheter eller dylikt. Att polisman i sådant fall, om han tillfrågas därom, bör vara skyldig att uppge sitt namn och sin befattning så att hans identitet kan fastställas och saken göras till föremål för vederbörlig utredning är uppenbart. Detsamma gäller även vid husrannsakan, beslag och andra mera ingripande polisåtgärder. Omnämnas må att en motsvarande skyldighet finnes föreskriven för befattningshavare vid statens järnvägar ävensom för polisen i Danmark och Norge.

Utredningen har därför ansett att en allmän skyldighet bör införas för polisman att i fall som här avses uppge sitt namn och sin befattning. Denna skyldighet bör dock ej vara ovillkorlig. Därest någon i trakasseringssyfte eller eljest utan grundad anledning begär att få veta polismannens namn, bör han givetvis ej vara skyldig att efterkomma en sådan begäran. Ett rimligt krav är vidare att den som begär dylik upplysning själv legitimerar sig.

IV. Ordnings- och kriminalpolisens huvuduppgifter.

I detta kapitel behandlas de båda huvudgrenarna av den egentliga polisverksamheten: ordnings- och kriminalpolisverksamheten. Såsom tidigare anmärkts är det förenat med vissa svårigheter att uppdraga bestämda gränslinjer mellan ordnings- och kriminalpolisens funktionsområden. Hur gränsen drages har emellertid huvudsakligen betydelse för fördelningen av arbetet vid de poliskårer, där såväl ordnings- som kriminalpolispersonal finnes.

I andra polisdistrikt har nämligen polispersonalen i allmänhet att fullgöra uppgifter tillhörande både ordnings- och kriminalpolisverksamheten. I sådana polisdistrikt, där såväl ordnings- som kriminalpolisavdelning finnes organiserad, är det emellertid angeläget att arbetsfördelningen dem emellan fastställas. Detta är av betydelse även ur den synpunkten att de olika verksamhetsgrenarna ställa olika krav på befattningshavarna i fråga om utbildning och kvalifikationer. Vidare tala praktiska skäl för att arbetsfördelningen mellan ordnings- och kriminalpolisen vid de olika poliskårerna bör vara ordnad enligt enhetliga grunder.

Det sätt, varpå ordnings- och kriminalpolisens uppgifter bestämts i förslaget, ansluter sig till den arbetsfördelning, som i allmänhet genomförts vid de poliskårer, där såväl ordnings- som kriminalpolisavdelning finnes. Såsom framgår av rubriken på förevarande kapitel upptager förslaget endast de viktigaste av de uppgifter som skola åvila ordnings- och kriminalpolisen. De ytterligare uppgifter som skola ankomma på ordnings- respektive kriminalpolisavdelningen liksom den huvudsakliga fördelningen av arbetet inom vardera avdelningen böra liksom för närvarande regleras i tjänsteföreskrifterna för polispersonalen vid de särskilda poliskårerna; detaljfördelningen ankommer däremot på polischefen i hans egenskap av ledare av polisverksamheten inom polisdistriktet. Behovet av en dylik närmare reglering framträder huvudsakligen vid poliskårerna i de större städerna, där en mer eller mindre långtgående specialisering av polisarbetet genomförts.

Till ledning för polispersonalen vid fullgörande av de uppgifter, som enligt förslaget tillagts ordnings- och kriminalpolisen, böra erforderliga vägledande anvisningar meddelas i polishandboken.

Ordningspolisen.

10 §.

I 56 mom. fastställas *ordningspolisens huvuduppgifter*; dessa utvecklas närmare i 57—61 mom. Rörande innebörden av stadgandet i 56 mom. hänvisas till vad anförts i motiveringen till 1 och 2 mom.

I 57 mom. behandlas till en början ordningspolisens förebyggande verksamhet. Att den preventiva verksamheten bör intaga en mera framträdande plats i polisarbetet än vad nu i allmänhet synes vara fallet har tidigare framhållits. Detta gäller såväl ordnings- som kriminalpolisverksamheten. Det är därför angeläget att polischeferna vid de olika poliskårerna vid planläggningen av polisarbetet ägna denna viktiga gren av polisverksamheten särskild uppmärksamhet och vidtaga de dispositioner och anordningar som erfordras för en effektivisering därav. Vid vissa poliskårer torde detta icke kunna ske inom ramen för den nuvarande polisorganisationen utan erfordras härför att poliskårerna utökas samt att bilar och annan erforderlig utrustning ställas till polisedningens förfogande. Med anledning härav vill

utredningen understryka angelägenheten av att de kommunala myndigheterna ställa sig välvilliga till de framställningar som polismyndigheterna i syfte att effektivisera den förebyggande polisverksamheten kunna komma att göra.

I 57 mom. behandlas vidare ordningspolisens trafikreglerande verksamhet samt den gren av polisens allmänna skyddsuppgift som går ut på att undanröja anledningar till olyckshändelser och andra faror av olika slag som kunna hota medborgarnas säkerhet. I första hand ankommer det härvidlag på polisen att tillse, att sådana bestämmelser som tillkommit i det speciella syftet att främja den samhälleliga ordningen och säkerheten efterlevas samt att vidtaga de ingripanden och meddela de anvisningar som föreskrivas i ifrågavarande författningar eller eljest tillkomma polisen. Dylika föreskrifter äro givna i en mångfald olika författningar. De viktigaste återfinnas i de författningar som tillhöra trafiklagstiftningen, ordningsstadgan för rikets städer samt med stöd av denna eller kommunallagarna utfärdade lokala ordningsföreskrifter. Bestämmelser till tryggnad av allmän ordning och säkerhet äro vidare meddelade i exempelvis förordningarna om explosiva varor och eldfarliga oljor, lagen om allmänna vägar, vapenkungörelsen och giftstadgan. Även uppsikten över att dylika föreskrifter av allmänheten iakttagas ingår givetvis i ordningspolisens verksamhet. Bland andra författningar som gå ut på att främja ordning och säkerhet må vidare särskilt nämnas alkoholistlagen samt utlänningslagstiftningen.

Även strafflagen innehåller ett flertal stadganden till tryggnad av den allmänna ordningen och säkerheten. I polisens allmänna uppgift att förebygga och inskrida mot brott ingår också att övervaka efterlevnaden av ifrågavarande straffbud samt att ingripa mot den som bryter däremot. Fjärde stycket i 57 mom. innehåller några av de vanligaste av hithörande fall som påkallar ordningspolisens särskilda uppmärksamhet.

Jämväl i de fall, då särskilda reglerande föreskrifter saknas, tillkommer det ordningspolisen att vidtaga de åtgärder som påkallas för ordningens och säkerhetens behöriga tryggnad. Några dylika fall behandlas i 58 mom.

I 59 mom., som delvis svarar mot 75 § NI, avhandlas polisens hjälpande verksamhet. Såsom i den allmänna motiveringen framhållits bör denna tjänstegren utgöra en av ordningspolisens huvudfunktioner.

Vid olyckshändelse eller hastigt insjuknande bör polisman snarast möjligt tillse att den skadade eller sjuke erhåller sakkunnig vård. Innan detta kan ske, kunna dock vissa åtgärder visa sig lämpliga eller nödvändiga för att den skadades (sjukes) tillstånd ej skall förvärras. Uppenbart är att varje polisman bör kunna vidtaga dylika åtgärder (första hjälpen vid olycksfall) samt att han bör ha tillgång till erforderlig förbandsmateriel o. d. I den mån polispersonalen icke skulle ha erhållit erforderlig undervisning i denna hjälp eller har tillgång till dylik materiel (första förband vid olycksfall) böra polischeferna snarast möjligt tillse att denna brist avhjälpes.

I 60 mom. behandlas den handräcknings- och utredningsverksamhet m. m. som på sätt i det föregående framhållits ingår i polisens allmänna uppgifter. I de städer, där såväl ordnings- som kriminalavdelning finnes, handläggas hithörande ärenden i allmänhet av ordningspolisen. I några av de större städerna, såsom Stockholm och Göteborg, ombesörjes dock enligt gällande polisinstruktioner en del av dessa ärenden av kriminalpolisen. Då det vid en del poliskårer kan vara lämpligare att vissa av förevarande ärenden handläggas av kriminalpolisen än av ordningspolisen, bör möjlighet till en dylik överflyttning av ifrågasatta uppgifter på kriminalpolisen stå öppen.

Stadgandet i 61 mom. inrymmer även sådana fall, där någon påträffas död utan föregående sjukdom eller någon eljest avlidit under omständigheter som utvisa eller ge anledning ifrågasätta att icke naturlig död föreläggat.

Beträffande 62 mom. hänvisas till vad härutinnan i det föregående anförts.

I NI äro utförliga bestämmelser givna rörande polismans åligganden under patrullering. Någon motsvarighet härtill har ej medtagits i förslaget. Erforderliga föreskrifter och anvisningar i detta hänseende synas närmast höra hemma i polishandboken.

Kriminalpolisen.

11 §.

I 63 mom. första stycket, som i sak överensstämmer med 82 § NI, angivas *kriminalpolisens huvudfunktioner*. Angående de särskilda tjänsteåligganden som vid fullgörande därav åvila kriminalpolispersonalen ankommer det på polischefen att meddela erforderliga föreskrifter.

I den mån vid vissa poliskårer ytterligare uppgifter skola ankomma på kriminalpolisen böra, såsom tidigare påpekats, liksom hittills de viktigaste av dessa regleras i de lokala polisinstruktionerna.

V. Polisens maktbefogenheter.

Vid genomförande av sina uppgifter för ordningens och säkerhetens upprätthållande är polisen i behov av vissa makt- och tvångsmedel. Polisens tvångsrätt är emellertid hos oss endast delvis reglerad. Allmängiltiga lagregler äro allenast meddelade såvitt avser användande av vissa tvångsmedel i anledning av misstanke om begånget brott samt användande av våld. Gällande huvudbestämmelser rörande de straffprocessuella tvångsmedlen återfinnas i 19 § 5—12 punkterna strafflagens promulgationsförordning och lagen den 12 maj 1933 om vissa tvångsmedel i brottmål. Dessa bestämmelser komma att upphöra i och med ikraftträdandet av nya RB eller alltså den 1 januari 1948 och ersättas med bestämmelserna i 24—28 kap. nya RB om häktning, anhållande och gripande, reseförbud, kvarstad, skingringsförbud,

beslag samt husrannsakan, kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Beträffande polismans rätt att bruka våld äro vissa regler givna i 5 kap. 7—10 §§ strafflagen. Dessa innefatta emellertid icke någon fullständig lösning av spørsmålet om polisens rätt att använda våld i tjänsteutövningen.

I fråga om de maktmedel som stå polisen till buds när det gäller upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt den förebyggande verksamhet som därvid ankommer på polisen sakna vi däremot — fränsett de nyssnämnda reglerna om tvångsmedel vid utredning om begånget brott samt de ofullständiga bestämmelserna om rätt att i vissa fall använda våld — allmän-giltiga lagbestämmelser. Sålunda saknas allmänna lagstadganden rörande frågan om polisens maktbefogenheter vid dess brottspreventiva verksamhet (rätt att anhålla personer, rätt att verkställa husrannsakan, beslag etc.), liksom med avseende å polisingripanden i ordningssyfte, för avvärjande av händelser som störa eller hota att störa samhällslugnet. Likaså saknas en närmare reglering av polispersonalens tvångsmakt vid verkställande av polismyndighets och annat förvaltningsorgans beslut.

I såväl rättstillämpningen som doktrinen är det emellertid allmänt erkänt att när det gäller upprätthållande av ordning och säkerhet polisorganen även utan uttryckligt stöd i lag äga rätt att under vissa förutsättningar anlita tvång. När sådan tvångsrätt föreligger, är dock i åtskilliga fall oklart.

Enligt utredningens mening måste det betecknas såsom en allvarlig brist att en närmare reglering av polisens tvångsrätt vid genomförande av sina tjänsteuppgifter saknas. Såväl för de enskilda polismännen som för allmänheten är det givetvis angeläget, att den tvekan och ovisshet, som avsaknaden av en dylik lagstiftning nu framkallar, undanröjes och att åtminstone vissa generella regler fastställas rörande polisens maktbefogenheter och deras omfattning.

Behovet av en reglering av förevarande spørsmål har också i olika sammanhang understrukits. Sålunda framhöll lagrådet bl. a. i sitt utlåtande över det inom justitiedepartementet utarbetade förslaget till ny rättegångsbalk, att det icke finge förbises att polisen även vid sin förebyggande verksamhet kunde ha behov av tvångsmedel, som icke kunde tillgripas utan stöd i lag. Övervägande skäl kunde väl tala för att icke låta reglerna i ämnet inflyta i själva rättegångsbalken, men då den lagstiftning som erfordrades innefattade ett viktigt komplement till processlagstiftningen och borde utarbetas i överensstämmelse med de principer, som kommit till uttryck i förslaget till ny rättegångsbalk, syntes det önskligt att frågan om en sådan lagstiftning upptoges till behandling i samband med det fortsatta arbetet på processreformen (SOU 1941: 7 sid. 161 f.). Önskvärldheten av en dylik utredning har vidare betonats i det förut omnämnda betänkandet angående frågan om polismans rätt att bruka våld m. m. (SOU 1942: 54 sid. 41). Jämväl professor Herlitz har i sin utredning rörande förvaltningsförfarandet uttalat sig för en reglering av polisens maktbefogenheter i vissa hänseenden (SOU 1946: 69 sid. 148 f.).

Förevarande lagstiftningsfråga faller emellertid utom denna utrednings ram. Utredningen vill emellertid framhålla angelägenheten av att spørgsmålet snarast möjligt göres till föremål för särskild undersökning. I avvaktan på en dylik lagstiftning har emellertid utredningen ansett att vissa allmänna vägledande grundsatser rörande polisens tvångsrätt böra upptagas i förslaget. Dylika föreskrifter finnas också meddelade i NI, och dessa ha i allmänhet i oförändrat skick upptagits i de lokala polisinstruktionerna.

Erforderliga anvisningar rörande tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna böra meddelas i den förut omnämnda polishandboken. I denna torde också lämpligen böra upptagas de kommentarer och de tillämpningsanvisningar till stadgandena i 5 kap. 7—10 §§ strafflagen, vilka meddelats i den av socialdepartementet år 1946 utgivna publikationen »Polismans rätt att bruka våld».

12 §.

64 mom. motsvarar huvudsakligen 10 § NI. Vissa nya föreskrifter ha dock tillagts. I andra stycket har sålunda stadgats dels att vid val mellan olika former av våld skall användas det lindrigare våld som kan leda till det önskade resultatet, dels att våld ej får brukas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt. Förstnämnda föreskrift innebär endast ett uttryck för den i 5 kap. 10 § strafflagen fastslagna begränsningen beträffande rätten att bruka våld för genomförande av tjänsteåtgärd; enligt sagda lagrum får nämligen endast det våld brukas som med hänsyn till omständigheterna kan anses försvarligt. Att tvång ej får användas längre än vad som är oundgängligen nödvändigt för att uppnå det syfte, för vars förverkligande tvånget tillgripits, är en allmänt erkänd grundsats, som självfallet också gäller i avseende å polisens maktanvändning. Denna begränsning gäller i fråga om allt våld, vare sig det riktar sig mot person eller egendom.

Beträffande stadgandet i tredje stycket av 64 mom. om skyldighet för polisman att då någon skadats till följd av polismannens ingripande, sörja för att den skadade erhåller erforderlig vård må nämnas, att denna skyldighet förutsatts i den förut berörda publikationen »Polismans rätt att bruka våld» (sid. 13). I dylikt fall bör det även åligga polismannen att därom underrätta sin förman.

Sista stycket i förevarande mom. syftar på Kungl. Maj:ts cirkulär den 7 december 1945 (SFS nr 835) angående bruket av skjutvapen i polistjänsten.

65 mom. överensstämmer i stort sett med 8 § NI.

I 8 § NI benämnes det slag av frihetsberövande som avses i sagda paragraf anhållande. Då emellertid detta uttryck enligt nya RB:s terminologi innefattar ett provisoriskt frihetsberövande, i avvaktan på häktningsbeslut, av den som är misstänkt för brott, har i förslaget termen anhållande utbytt mot omhändertagande. Vidare har rätten att omhändertaga utsträckts till

att omfatta även den som stör den allmänna säkerheten; detta torde dock ej innebära någon saklig ändring.

Med hänsyn till det ingrepp i den personliga friheten som ett omhändertagande varom här är fråga innebär är det angeläget att dylika ingripanden underkastas en efterföljande prövning av polischefen eller annat kvalificerat polisbefäl. På grund härav har i andra stycket av 65 mom. föreskrivits skyldighet för polisman, som vidtagit en dylik åtgärd, att därom skyndsamt göra anmälan hos vederbörande förman, som har att pröva befogenheten av åtgärden.

I 8 § tredje stycket NI föreskrives, att anhållen person ofördröjligen skall föras till vederbörande polisstation för att underkastas förhör. Som allmän regel bör emellertid gälla att, såvida polisens arbete därigenom icke avsevärt försvåras, förhöret bör hållas å sådan plats, som kan antagas medföra minsta olägenhet för den som skall höras. Med hänsyn härtill upptager förslaget ej någon bestämmelse om var förhöret skall hållas; denna fråga bör som regel avgöras av vederbörande förman vilken, såsom ovan nämnts, skyndsamt skall underrättas om omhändertagandet. Av samma skäl har ej heller upptagits någon bestämmelse om var den omhändertagne skall förvaras; även här måste givetvis tillses att onödig olägenhet ej orsakas den omhändertagne.

Rörande förhör under förundersökningen i brottmål har bl. a. ur rätts-säkerhetens synpunkt i 23 kap. nya RB upptagits åtskilliga bestämmelser. Sålunda stadgas bl. a. att vid förhöret skall såvitt möjligt trovärdigt vittne närvara, att undersökningsledaren äger bestämma i vad mån annan än vittne och försvarare må övervara förhöret, att om den som höres är under femton år, den som har vårdnaden om honom bör vara närvarande vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen, samt att undersökningsledaren äger förordna att vad som förekommit vid förhöret icke får uppenbaras (10 §). Vidare ha upptagits stadganden om förbud mot otillbörliga åtgärder under förhöret samt att den som höres icke må förmenas att intaga sedvanliga måltider eller åtnjuta nödig vila (12 §). Då ifrågavarande regler samt de bestämmelser rörande deras tillämpning, som avses skola utfärdas av Kungl. Maj:t, böra äga motsvarande tillämpning även beträffande förhör varom här är fråga, har en bestämmelse därom upptagits i tredje stycket av 65 mom.

Enligt 24 kap. 11 § nya RB må den som är anhållen ej underkastas annan inskränkning i sin frihet än som påkallas av ändamålet med anhållandet, ordningen å förvaringsplatsen eller allmän säkerhet. Då dylika rättssäkerhetsgarantier även böra gälla rörande här ifrågavarande slag av frihetsberövande, har stadgande därom upptagits i en andra punkt av fjärde stycket.

Genom stadgandet i femte stycket, som saknar motsvarighet i gällande instruktionsbestämmelser, avses att inskräpa vikten av att omhändertagandet genomföres så att åtgärden ej orsakar vederbörande onödig olägenhet eller väcker onödig uppmärksamhet.

I 8 § sista stycket NI erinras om polismans plikt att anhålla lösdrivare och överlastade personer. Skyldighet för polisman att i ordningssyfte omhändertaga störare av allmän ordning och säkerhet föreligger emellertid jämväl i andra fall. På grund härav och då en uppräknig av de fall, då polisen har att vidtaga dylika ingripanden, ej synes böra ske i förevarande reglemente, har någon motsvarighet till berörda stadgande i NI ej upptagits i förslaget. Däremot har i 66 mom. upptagits en erinran om bestämmelserna i nya RB angående de tvångsmedel, som stå polisorganen till buds vid ingripande i anledning av misstanke om brott (anhållande, gripande, husrannsakan, kroppsvisitation, kroppsbesiktning etc.).

VI. Polispersonalens tjänsteställning, disciplinär bestraffning, m. m.

13 §.

I detta kapitel ha sammanförts de bestämmelser i PR, vilka reglera polispersonalens rättsliga ställning. Dessa, vilka behandla personalens anställningsvillkor, disciplinär bestraffning m. m., gälla emellertid icke för alla kategorier av polisfunktionärer, å vilka förslaget enligt 5 mom. skall äga tillämpning, utan endast för den egentliga polispersonalen, d. v. s. kommunalanställd personal av högst kommissaries tjänstegrad, samt för den lägre polispersonalen vid den statliga poliskåren i Boden. Beträffande övriga befattningshavares rättsliga ställning finnas icke några motsvarande bestämmelser meddelade utan gälla för dem vitt skilda föreskrifter. Sålunda äro landsfogdar och landsfiskaler samt deras tjänstebiträden underkastade bestämmelserna i civila avlöningsreglementet eller civila icke-ordinariereglementet, varjämte för dem gälla särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade instruktioner, tjänstgöringsreglementen eller liknande föreskrifter. Polismästares, polisintendenters och andra i städerna anställda högre polistjänstemäns anställningsförhållanden och rättsliga ställning i övrigt regleras i huvudsak av de kommunala avlöningsbestämmelser samt de tjänsteföreskrifter, som kunna finnas antagna.

Med hänsyn till nu berörda förhållanden har i 67 mom. angivits de befattningshavare, å vilka bestämmelserna i detta kapitel skola äga tillämpning.

14 och 15 §§.

I dessa paragrafer regleras polispersonalens anställningsvillkor och vissa därmed sammanhängande frågor. Bestämmelserna överensstämja i sak med 2 och 3 §§ PR. Föreskrifterna i 2 § 2 mom. PR såvitt de avse landstingspolis ha dock ansetts kunna utgå, enär sådan polis numera ej finnes och ej heller torde komma att inrättas.

Stadgandet i andra punkten i tredje stycket av 69 mom. är likalydande med andra punkten i tredje stycket 2 mom av 2 § PR, sådant detta stycke lyder enligt kungörelsen den 20 december 1946 (nr 800).

I 71 mom. anges bl. a. förutsättningen för erhållande av ständigt förordnande. Enligt avfattningen av huvudstadgandet i 3 § 1 mom. PR erfordras härför att vederbörande är anställd vid polisväsendet sedan minst två år. I tillämpningen har tvekan uppstått huruvida härmed avses den tid befattningshavaren formellt varit knuten till polisväsendet eller den tid han tjänstgjort vid polisen. Av förarbetena framgår, att den minimtid som uppställts för erhållande av den jämförelsevis fasta ställning, som anställningsformen ständigt förordnande innebär, är att betrakta såsom en provotid för bedömning av vederbörandes lämplighet för polistjänsten. I enlighet härmed torde ifrågavarande tidsbestämmelse bära avse den faktiska tjänstgöringstiden. Riktigheten av denna tolkning vinner stöd av ett av Kungl. Maj:t i statsrådet den 28 februari 1947 avgjort besvärsmål, enligt vilket den tid varunder polisman åtnjutit tjänstledighet för genomgående av statens polis-skola ej räknats honom till godo för erhållande av ständigt förordnande.

I överensstämmelse härmed har i 71 mom. utsagts, att den föreskrivna minimtiden för erhållande av ständigt förordnande avser den faktiska tjänstgöringstiden.

16—18 §§.

Här behandlas rätten att avstänga befattningshavare från och försätta honom ur tjänstgöring samt den disciplinära bestraffningsrätten över polispersonalen. Föreskrifterna överensstämma i stort sett med 16—20 §§ PR. Vissa ändringar ha dock vidtagits.

Uttrycket brott i 74 mom., som svarar mot 16 § PR, inbegriper, såsom i det föregående anmärkts, även förseelse.

I 75 mom. meddelas bestämmelser om rätten att försätta befattningshavare ur tjänstgöring. Dessa motsvara med ett par jämkningar föreskrifterna i 19 § PR.

Enligt sagda paragraf kan försättande ur tjänstgöring endast förekomma, därest befattningshavare beträdes med gärning som är straffbar enligt allmän lag eller med annan förseelse och det finnes erforderligt för behörig ordning i tjänsten. Möjlighet att vidtaga en dylik åtgärd bör emellertid finnas även i andra fall. Rätt att försätta polisman ur tjänstgöring bör sålunda exempelvis föreligga, om han på grund av psykisk sjukdom eller av annan orsak plötsligt ej skulle kunna behörigen sköta sin tjänst. Det må framhållas att befogenhet att i sådant fall försätta befattningshavare ur tjänstgöring föreligger enligt gällande tjänsteföreskrifter för personalen vid statens järnvägar och postverket.

På grund av vad sålunda anförts har befogenheten att försätta befattningshavare ur tjänstgöring utvidgats därhän, att detta kan ske icke blott där han beträdes med brott eller tjänstefel som avses i 76 mom. och det finnes erforderligt för behörig ordning i tjänsten utan också eljest där så är nödvändigt för säkerställande av tjänstens behöriga fullgörande.

Enligt 22 § PR får polischefs beslut, varigenom befattningshavare försatts ur tjänstgöring, ej överklagas. Med hänsyn bl. a. till den föreslagna utvidgningen av befogenheten att försätta befattningshavare ur tjänstgöring bör emellertid klagorätt över dylikt beslut föreligga. Beslutet bör dock lända till efterrättelse oberoende av anförda besvär, såframt besvärinstansen ej annat förordnar.

76 och 77 mom. överensstämma med 1 och 2 mom. 17 § PR.

Stadgandet i 78 mom. svarar mot 3 mom. 17 § PR.

I sistnämnda mom. föreskrives att, om befattningshavare vid domstol tilltals för annan brottslig gärning än tjänstefel, må han utan hinder därav på grund av samma gärning bestraffas disciplinärt. Innebörden av denna bestämmelse är icke fullt tydlig. Av förarbetena framgår emellertid, att man därigenom velat fastslå, att rätten att vidtaga disciplinär åtgärd på grund av gärning, som varit föremål för domstols bedömning, är inskränkt till sådana fall, där domstolen icke haft att undersöka i vad mån handlingen innefattat tjänstefel. Syftet med ifrågavarande stadgande är med andra ord att undvika dubbelbestraffning. Har domstolen icke prövat frågan om ämbetsstraff som påföljd av brottet, må alltså gärningen, därest den innefattar disciplinärt tjänstefel, göras till föremål för disciplinär beivran.

Enligt utredningens mening är det angeläget att det syfte berörda stadgande avser att tillgodose kommer till tydligare uttryck i författningstexten. Med hänsyn härtill har i 78 mom. stadgats, att om domstol prövat fråga om ämbetsstraff såsom påföljd av brottslig gärning, begången av befattningshavare, må denne icke på grund av samma gärning bestraffas disciplinärt. Det kan framhållas, att det enligt allmänna processrättsliga regler åligger domstol att ex officio, oberoende av huruvida åklagaren särskilt yrkar det, pröva vilka påföljder som kunna komma i fråga med anledning av visst brott.

79 mom. är likalydande med 18 § PR.

I 80 mom. ha upptagits de bestämmelser som meddelats i Kungl. Maj:ts cirkulär den 1 juni 1945 (nr 272) till polismyndigheterna i riket om sättet för verkställande av utredning beträffande vissa brott och förseelser av befattningshavare vid polisväsendet. Föreskrifterna avse att säkerställa att dylika ärenden handläggas med största möjliga objektivitet.

81—86 mom. innehålla huvudsakligen bestämmelser rörande förfarandet vid disciplinärendenas handläggning. Bestämmelserna motsvara 20 § PR. Vissa jämkningar ha dock vidtagits.

Enligt gällande föreskrifter föreligga vissa olikheter mellan disciplinförfarandet inför polischef och poliskollegium. Detta gäller bl. a. disciplinärendenas utredning samt befattningshavarens rätt att för utförande av sin talan anlita biträde. Beträffande den förstnämnda frågan är polischefens skyldighet att hålla förhör begränsad till den ifrågavarande befattningshavaren, medan däremot poliskollegiet har att på begäran av part även höra

personer vilka eljest antagas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen. Uttrycklig rätt att anlita biträde är medgiven endast i disciplinmål som handläggas av poliskollegium.

Enligt utredningens åsikt böra nu berörda olikheter i fråga om disciplinförfarandet undanröjas. Ehuru de disciplinärenden som polischefen äger avgöra äro av ringare art samt möjlighet att överklaga dennes beslut finnes, är det dock angeläget att nödiga garantier skapas för att även prövningen av dylika ärenden sker på ett för rättssäkerheten betryggande sätt. Såsom allmän regel bör fördenskull gälla att i alla disciplinmål, vare sig de handläggas av polischefen eller av poliskollegiet, förhör skall hållas icke blott med befattningshavaren utan också med den som eljest antages kunna lämna upplysning i saken. Vidare bör befattningshavaren äga rätt att vid sin talans utförande anlita biträde även vid handläggningen inför polischefen. Till biträde bör, i likhet med vad nu gäller beträffande biträde inför poliskollegium, ej få brukas annan än den som enligt rättegångsbalken är behörig till rättegångsombud.

För närvarande saknas *möjlighet att tillerkänna den som kallats för att höras upplysningsvis inför poliskollegium ersättning för inställelsen av allmänna medel*. Förslag om införande av en dylik ersättningsmöjlighet har emellertid i olika sammanhang från skilda håll framförts men icke föranlett någon åtgärd.

Enligt utredningens mening måste det anses otillfredsställande att ersättning ej kan utgå i sådana fall. Eftersom poliskollegierna, bortsett från vissa städer, äro inrättade för landstingsområde, kan det nämligen ofta förekomma att personer som skola höras upplysningsvis, särskilt i Norrland, nödgas göra långa resor för att inställa sig inför poliskollegium. Visserligen kan ordföranden enligt 20 § 2 mom. PR bestämma att sammanträdet skall hållas å annan plats än i residensstaden, men i de flesta fall torde sammanträdet hållas å ort som är lägligast för ledamöterna och som kan ligga avlägset från de inkallades hemort. Med hänsyn till de olägenheter och ekonomiska uppoffringar som inställelsen inför poliskollegium sålunda kan innebära för den som kallats att höras upplysningsvis, kan det inträffa att han uteblir, vilket givetvis kan försvåra sakens behöriga utredning. Vidare må framhållas, att i en del likartade fall den som kallats för att höras upplysningsvis inför myndighet äger att av allmänna medel erhålla ersättning för inställelsen. Detta gäller bl. a. beträffande förhör enligt fattigvårds- och barnavårdslagarna samt alkoholistlagen.

På grund av det anförda anser utredningen, att en reglering av ersättningsfrågan bör ske i förevarande sammanhang. Ersättningsreglerna synas i stort sett böra utformas i likhet med vad som gäller i fråga om ersättning till vittnen i brottmål. Ersättningen bör begränsas till person som inkallats enligt beslut av ordföranden i poliskollegium eller kollegiet eller på begäran av åklagaren. Vidare bör någon ovillkorlig ersättningsrätt ej införas utan

det bör överlämnas till poliskollegium att med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall avgöra i vad mån ersättning bör utgå. I fråga om ersättningens belopp böra de grunder som äro stadgade för ersättning till vittnen i brottmål gälla. Föreskrift om skyldighet för poliskollegium att pröva huruvida utgiven ersättning skall återgäldas statsverket synes däremot ej böra meddelas; skäl för en dylik återbetalningsplikt torde nämligen som regel ej föreligga i fall varom här är fråga. Ej heller synes bestämmelse om förskott för kostnad för resa eller uppehälle vara av behovet påkallad.

Vad angår sättet för ersättningsbeloppens utbetalande synes det lämpligast att de bestridas av de allmänna medel som stå till poliskollegiernas förfogande. För närvarande utgör anslaget till kostnaderna för poliskollegiernas verksamhet (dagarvoden och reseersättningar till ordförande och ledamöter) sammanlagt 2 000 kronor för budgetår. Detta belopp torde emellertid ej förslå till att bestrida även ifrågasatta ersättningar utan bör därför höjas något, förslagsvis till 3 000 kronor.

De föreslagna ersättningsreglerna ha upptagits i 84 mom. sista stycket. Någon reglering i form av lag har nämligen ej ansetts erforderlig.

Vad angår spørsmålet om ersättning av allmänna medel till den som kallats för att höras upplysningsvis i disciplinärende inför *polischefen* synes ersättning böra utgå enligt samma grunder som komma att gälla i fråga om personer som höras under förundersökning i brottmål enligt nya RB. Föreskrift härom har upptagits i 82 mom. andra stycket.

I detta sammanhang torde även ett annat spørsmål angående disciplinförfarandet inför poliskollegium böra beröras, nämligen *rätt för poliskollegium att höra vittnen*. Frågan har vid olika tillfällen varit föremål för behandling. Genom kungörelse den 11 januari 1928 infördes vissa tillägg till 20 § PR. Dessa ändringar grundades bl. a. på yttranden, som socialdepartementet inhämtat från ordförandena i samtliga poliskollegier och av vilka flera innehöllo förslag om att vittnen borde få höras inför kollegium eller domstol. Förslagen vunno emellertid ej beaktande. Såsom skäl mot en dylik anordning anfördes i en av justitierådet Sven Lawski upprättad promemoria bl. a., att förhör såvitt möjligt borde ske inför den myndighet som skulle avgöra målet, att allmän domstol alltid vore kompetent i här ifrågavarande mål angående tjänstefel och att anledning därför saknades att medge förhör inför domstol i mål som vore anhängigt vid poliskollegium samt att det med hänsyn till poliskollegiets särskilda karaktär av administrativ disciplinmyndighet och icke av domstol näppeligen vore motiverat att tillåta vittnesförhör inför kollegiet.

Yrkande om att poliskollegium borde erhålla rätt att höra personer på ed väcktes sedermera i en motion (II: 446) vid 1934 års riksdag. I motionen framfördes även andra ändringsförslag rörande disciplinförfarandet inför poliskollegium, bl. a. att kollegium skulle äga använda vissa tvångsmedel för att förmå vittnen att inställa sig samt att beträffande införskaffande av

utredning samt upptagande och prövning av bevisning skulle i tillämpliga delar gälla vad i rättegångsbalken i dessa avseenden funnes stadgat angående förfarandet i brottmål vid allmän underrätt.

Första lagutskottet anförde i utlåtande nr 23 över motionen bl. a. följande.

Det är uppenbarligen riktigt, att förfarandet inför poliskollegium icke garanterar lika fullständig utredning som en rättegång inför domstol. Vid övervägande av de förslag som motionären med anledning härav framställt synes man emellertid böra klargöra syftet med berörda förfarande. Härutinnan märkes, att man velat bibehålla karaktären av disciplinstraff hos de bestraffningsåtgärder vilka ådömas av poliskollegiet. I detta avseende äro åtgärderna likställda med de påföljder som enligt gällande instruktioner kunna ådömas statens befattningshavare av överordnad myndighet. Det har särskilt med hänsyn till polistjänstens krav å disciplin syntts nödvändigt att kunna underkasta polismännen disciplinära bestraffningsåtgärder utan att det mera vidlyftiga domstolsförfarandet anlitas. I överensstämmelse härmed har förfarandet inför poliskollegium erhållit en mera summarisk karaktär. Å andra sidan har polismännens i många avseenden vanskliga ställning ansetts böra föränleda, att disciplinförfarandet mot dem försetts med särskilda garantier med hänsyn till rättssäkerheten. I sådant syfte har poliskollegiet erhållit en sammansättning, som i möjligaste mån tryggar den polisman som ställes inför kollegiet mot godtycke. Såvitt utskottet har sig bekant ha hittills icke heller några klagomål framförts mot poliskollegiernas sätt att handha sin uppgift och de fall, då fråga uppstått om hörande av vittnen inför poliskollegium, torde vara mycket sällsynta. Det förtjänar påpekas att vid de omfattande ändringar som år 1932 vidtogos i polislagen inga yrkanden framfördes i de av motionären berörda hänseenden.

Med hänsyn till vad nu anförts synes det utskottet knappast antagligt, att något verkligt behov föreligger att stärka polismännens ställning i förevarande avseende. Det är även uppenbart, att genom bifall till motionärens förslag förfarandet inför poliskollegium skulle förlora sin disciplinära karaktär och i stället mera få karaktären av ett vanligt domstolsförfarande. En sådan utveckling vore enligt utskottets mening icke önskvärd. I de fall, då en vidlyftig utredning är erforderlig, synes det nämligen vara riktigtast, att polismannen åtalas inför allmän underrätt. Om likväl det disciplinära förfarandet skulle komma till användning, är det uppenbart, att poliskollegiet icke får ådöma vederbörande disciplinär bestraffning utan att fullt tillförlitlig utredning i frågan föreligger. Därest någon av de av motionären anmärkta omständigheterna skulle i ett eller annat fall föränleda tvivel om utredningens tillförlitlighet, läser detta förhållande närmast lända den tilltalade till förmån.

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte föränleda någon åtgärd, och denna hemställan bifölls av båda kamrarna (FK 15: 1, AK 16: 3 d.).

Vid övervägande av förevarande spörsmål har utredningen funnit att de skäl som sålunda tidigare anförts mot att medge poliskollegierna rätt att höra vittnen alltjämt äga full giltighet.

Enligt gällande bestämmelser (20 § 1 mom. andra stycket PR) skall ojävigt vittne närvara vid disciplinmål som handlägges av polischefen. Till förhörsvittne tages oftast någon som är anställd vid samma poliskår som befattningshavaren tillhör. Att som vittne erhålla någon utomstående lämplig person ställer sig nämligen svårt. I vad mån de polismän som anlitas såsom förhörsvittnen kunna anses ojäviga i detta ords rättsliga bemärkelse

torde anses tveksamt. Med hänsyn härtill och då i fråga om förhörsvittne vid förundersökning i brottmål enligt nya RB endast uppställes fordran på att vittnet skall vara trovärdigt, bör ej heller beträffande vittne i fall varom här är fråga annan kvalifikationsgrund gälla.

Enligt 5 kap. 4 § nya RB äger rätten förordna, att vad som förekommit vid förhandling inför stängda dörrar ej får uppenbaras. En motsvarande befogenhet har ansetts böra tillkomma poliskollegium. Bestämmelse härom har upptagits i 83 mom. första stycket.

Andra stycket i sistnämnda mom. motsvarar i sak 20 § 1 mom. tredje stycket andra punkten PR. Befogenheten för ordförande i poliskollegium att utvisa underårig har dock så tillvida utvidgats, att i enlighet med vad som stadgas i 5 kap. 2 § nya RB den som ej fyllt 21 år kan avvisas; för närvarande är förevarande befogenhet begränsad till den som ej fyllt 18 år.

Tid och plats för poliskollegiets sammanträde bör av ordföranden bestämmas i samråd med åklagaren. Ett tillägg härom har gjorts i 84 mom. andra stycket.

Från personalhåll har fråga väckts om att verkningarna av ådömt disciplinstraff måtte tidsbegränsas. I sådant hänseende har föreslagits, att varning icke bör få läggas vederbörande polisman till last efter två år, förlust av löneförmåner och mistning av tjänsten, som ej avser längre tid än sju dagar, icke efter fem år och strängare straff icke efter tio år.

Uppenbart är att själva bestraffningen icke får inverka vid bedömandet av den bestraffade när det gäller tjänstgöring, utbildning, befordran eller dylikt. Lika klart är emellertid, att den förseelse som föranlett disciplinåtgärden kan vara av sådan art, att den bör tilläggas betydelse vid den lämplighetsprövning, som alltid måste ske vid avgörandet av dylika frågor. Att uppdraga några allmängiltiga riktlinjer för en dylik prövning låter sig därför näppeligen göra.

VII. Särskilda bestämmelser.

19 §.

Beträffande 87 mom., som i viss mån äger sin motsvarighet i 15 § PR, må anföras följande.

Såsom tidigare anmärkts har vid utformningen av tjänsteföreskrifterna i förevarande reglemente hänsyn ej tagits till de särskilda tjänsteuppgifter, som ankomma på de olika kategorier av befattningshavare som enligt fastställd organisationsplan kunna finnas anställda vid de olika poliskårerna. De föreskrifter rörande personalens tjänstgöringsförhållanden, som betingas av den lokala polisorganisationens skiftande utformning i de olika polisdistrikten, böra därför utfärdas i särskild ordning.

Dylika föreskrifter erfordras huvudsakligen vid de större poliskårerna.

Hittills ha hithörande frågor reglerats i de av länsstyrelserna jämlikt 15 § PR fastställda polisinstruktionerna. Innehållet i ifrågavarande instruktionsbestämmelser varierar givetvis vid de olika poliskårerna. I allmänhet innehålla dock instruktionerna föreskrifter om vilka befattningshavare som äga utöva förmanskap över polispersonalen, fördelningen av polisuppgifterna mellan de särskilda specialavdelningar som kunna finnas inrättade (central-, ordonnans- och trafikavdelningar etc.) samt de åligganden som åvila de kommissarier, överkonstaplar, inspektionskonstaplar, trafikkonstaplar, polis-systrar och andra befattningshavare med specialuppgifter som ingå i personalstaten. Vidare meddelas merendels föreskrifter om ordningen å polisstationen, de uppgifter som äro förenade med stationstjänsten samt om de handlingar och diarier som skola finnas och föras å stationen.

Vad angår spørsmålet rörande den ordning, i vilken den komplettering av de allmänna tjänsteföreskrifterna i det nya polisreglementet som sålunda erfordras vid vissa poliskårer lämpligen bör ske, kan ifrågasättas huruvida det nuvarande systemet bör bibehållas. Detta är nämligen både omständligt och tungrott. Olägenheterna framträda icke blott vid instruktionernas fastställande utan även vid de ändringar däri, som ofta måste företagas. Praktiska skäl synas därför tala för att ifrågavarande instruktionsbestämmelser i stället meddelas av polischeferna.

Vid överbägande av spørsmålet har emellertid utredningen funnit, att den nuvarande ordningen bör så tillvida bibehållas, att de tjänsteuppgifter som skola ankomma på de olika personalkategorierna vid ifrågavarande större poliskårer böra till sina huvuddrag fastställas av länsstyrelsen och liksom hittills meddelas i form av instruktioner för vederbörande poliskårer. I dessa böra vidare upptagas erforderliga bestämmelser angående de befattningshavare som skola utöva förmanskap vid kåren. Vid sådana polisdistrikt, där poliskåren är uppdelad på särskilda avdelningar, böra i instruktionen även intagas föreskrifter rörande den fördelning av arbetet mellan avdelningarna som är bestämd eller till sina huvuddrag angiven i organisationsplanen. Sistnämnda fråga är visserligen till sin natur icke någon instruktionsfråga utan ett sådant organisationsspörsmål, som det tillkommer länsstyrelsen att pröva i annan ordning. Med hänsyn till dylika frågor nära samband med och betydelse för utformandet av polispersonalens tjänsteuppgifter synes det likväl lämpligt att innehållet i sådana organisationsbestämmelser intagas i instruktionen.

De tjänsteföreskrifter som i övrigt erfordras för genomförandet och utformandet av den för poliskåren fastställda organisationen böra däremot meddelas av polischefen. Detta ingår i de allmänna uppgifter som enligt 2 § i förslaget skola ankomma på polischefen vid handhavandet av ledningen av polisverksamheten inom distriktet. Även meddelande av erforderliga bestämmelser rörande vakttjänsten å polisstation samt de handlingar och diarier som skola finnas och föras där måste anses ingå i dessa uppgifter.

Vad polisman som bestrider vakttjänst har att iakttaga bör behandlas i polishandboken.

Såsom ovan nämnts förutsätts polisinstruktioner skola utfärdas endast för sådana poliskårer, där behov av en närmare fördelning av polisuppgifterna mellan olika kategorier av befattningshavare föreligger. Dylika instruktionsföreskrifter torde erfordras endast vid poliskårer i de större städerna samt i sådana landsbygdsdistrikt, där personaluppsättningen är likartad med nyssnämnda poliskårens. Beträffande övriga poliskårer bör det ankomma på polischefen i hans nyssnämnda egenskap av ledare av polisverksamheten inom distriktet att inom ramen för den för kåren fastställda organisationen utfärda erforderliga föreskrifter rörande fördelningen av tjänsteuppgifterna mellan olika befattningshavare. I dessa senare polisdistrikt, där befälskadern brukar vara relativt fåtalig, bör det även tillkomma polischefen att meddela bestämmelser om förmanskapets utövning.

Beträffande de mindre landsbygdsdistrikten, där polisstyrkan endast utgöres av ett fåtal fjärdings- och polismän, innehålla gällande polisinstruktioner bestämmelser rörande bl. a. de särskilda tjänsteuppgifter, som tillkomma fjärdingsmännen, varvid normalinstruktionens föreskrifter (10 kap.) som regel kopierats. Utfärdande av dylika tjänsteföreskrifter bör även ankomma på polischefen, varvid vederbörande kommunorgan bör höras.

Polisinstruktionerna böra såsom redan omnämnts fastställas av länsstyrelsen, som i fråga om distrikt som ingår i området för landsfogdens polisverksamhet därvid bör höra denne. Förslag till instruktion bör, på sätt nu vanligtvis praktiseras, uppgöras av polischefen efter hörande av vederbörande kommunorgan. Beträffande frågan vilka kommunala myndigheter som böra höras i ärendet synes det med hänsyn till arten av de frågor som enligt förslaget skola regleras i instruktionerna vara till fyllest, att yttrande inhämtas från polisenämnd, där sådan finnes tillsatt, samt eljest i stad från drätselkammaren och på landsbygden från kommunalnämnden eller, där kommunalförbund bildats för polisväsendets upprätthållande, från förbundets direktion.

Det ovan sagda har avseende å de kommunala poliskårer. Beträffande den statliga poliskåren i Boden, å vilken såsom tidigare omnämnts det nya polisreglementet även skall äga tillämpning, är särskild ordning föreskriven för utfärdande av instruktionsföreskrifter för polispersonalen vid denna kår. Enligt 21 § i den förut nämnda kungörelsen om ifrågavarande poliskår ankommer det nämligen på Kungl. Maj:t att fastställa dylika föreskrifter; förslag därtill skall uppgöras av länsstyrelsen efter samråd med kommandanten och statspolisintendenten. Den instruktion som i enlighet härmed fastställts för kåren innehåller även bestämmelser i de hänseenden varom här är fråga.

Den föreskrivna ordningen för utfärdande av instruktionsföreskrifter för poliskåren i Boden synes även böra gälla rörande sådana frågor som avses

i 87 mom. I övrigt torde det däremot, liksom beträffande de kommunala poliskåreerna, böra tillkomma polischefen att utfärda erforderliga tjänsteföreskrifter, varvid dock i erforderlig utsträckning samråd torde böra äga rum med kommandanten och statspolisintendenten. Därest förslaget vinner beaktande, erfordras viss ändring av berörda kungörelse.

Något normalförslag till ifrågavarande instruktioner torde icke behövas.

De tjänsteföreskrifter av här förevarande slag, som det enligt utredningens förslag skall ankomma på polischefen att utfärda, böra utfärdas skriftligen samt på lämpligt sätt delges personalen. Av vikt är att föreskrifterna icke göras mera omfattande eller detaljerade än som finnes av förhållandena påkallat. Vid utfärdande av ifrågavarande tjänsteföreskrifter synes polischefen i fråga om personal vid poliskår inom området för landsfogdens polisverksamhet i erforderlig utsträckning böra samråda med denne.

Såsom i det föregående framhållits böra bestämmelserna i förevarande reglemente på olika punkter kompletteras genom tillämpningsanvisningar. Dessa böra meddelas av chefen för inrikesdepartementet. Stadgande därom har upptagits i 88 mom. Till dylika anvisningar böra hänföras de kommentarer till olika föreskrifter i reglementet, vilka enligt förslaget skola meddelas i form av en praktisk handbok för polispersonalen. Anvisningar erfordras vidare angående tillämpningen av bestämmelserna om rapporteftergift enligt 39 mom. Även dessa anvisningar torde lämpligen böra intagas i polishandboken.

89 mom. första stycket, som överensstämmer med 21 § första stycket PR, innehåller bestämmelser rörande förordnande av *ordningsvakt*. Med hänsyn till den särställning i olika hänseenden som ordningsvakt intager ha endast föreskrifterna i 7 och 9 §§ om polismans allmänna tjänsteåligganden samt i 12 § om polismans maktbefogenheter ansetts böra i tillämpliga delar gälla för ordningsvakt. Bestämmelse härom har införts i andra stycket 89 mom.

Tredje stycket av 89 mom. överensstämmer i sak med andra stycket av 21 § PR.

Bestämmelserna i 90 mom. motsvara 22 § PR med ett par ändringar.

I överensstämmelse med vad tidigare anförts har det nu gällande förbudet mot klagorätt över polischefs beslut, varigenom befattningshavare försatts ur tjänstgöring, utgått. Vidare ha de särbestämmelser som nu gälla om besvär över beslut som meddelats av polismästaren i Stockholm uteslutits. Detta sammanhänger med att enligt det förslag till omorganisation av överståthållarämbetet, som Kungl. Maj:t framlagt till årets riksdag, poliskammaren avses skola utbrytas ur ämbetet och att i samband därmed bl. a. de för Stockholm nu gällande speciella besvärreglerna avses skola upphävas; jfr prop. 201/1947. Slutligen ha med anledning av lagen den 21 juni 1946 om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- och kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m. bestämmelserna att besvär skola anföras före klockan tolv utgått.

Övergångsbestämmelser.

Det nya polisreglementet torde lämpligen böra träda i kraft den 1 januari 1948. Från och med nämnda dag skall, såsom i den allmänna motiveeringen påpekats, PR upphöra att gälla utom beträffande de i 5 § meddelade kompetensföreskrifterna. Samtidigt bör det förut omnämnda cirkuläret den 1 juni 1945 (nr 272), vars bestämmelser upptagits i 80 mom. i det nya reglementet, sättas ur kraft.

I och med PR:s upphörande skola ej längre de av länsstyrelse med stöd av 15 § PR fastställda lokala polisinstruktionerna äga giltighet. Såsom anförts i specialmotiveeringen till 48 mom. skola dock ifrågasvarande instruktioner tills vidare gälla i de hänseenden som avses i 4) och 5) av sagda paragraf.

Av vikt är att de nya polisinstruktioner som avses i 87 mom. komma att gälla snarast möjligt efter det nya polisreglementets utfärdande. Intill dess de nya instruktionerna fastställts, vilket synes böra ske senast den 31 mars 1948, böra de äldre instruktionerna äga giltighet i de hänseenden som avses i sagda mom.

Enligt den förut (sid. 113) omnämnda kungörelsen den 20 december 1946 (nr 800) äger den från 2 § 2 mom. PR till 69 mom. tredje stycket i det nya polisreglementet överförda bestämmelsen om skyldighet för befattningshavare, som överförts på avgångsstat, att tjänstgöra å annan befattning ej tillämpning å befattningshavare, som vid kungörelsens ikraftträdande den 4 januari 1947 erhållit ständigt förordnande å viss befattning, så länge han innehar samma befattning.

Att befattningshavare som vid det nya reglementets ikraftträdande är anställd vid polisväsendet skall äga rätt att då fråga uppstår om att meddela honom ständigt förordnande eller om beräknande av tid som avses i 70 mom. tillgodoräkna sig tjänstgöring som infaller dessförinnan är uppenbart utan särskild bestämmelse.

Utredningen förutsätter att instruktionen för poliskåren i Boden ändras så att den icke i något hänseende strider mot det nya polisreglementet.

Beträffande instruktionerna för polismästarna samt landsfiskals- och stadsfiskalsinstruktionerna synas dessa icke innehålla några bestämmelser som stå i direkt strid med det nya tjänstereglementet. Såsom tidigare framhållits böra emellertid dessa instruktioner göras till föremål för en allmän översyn, varvid givetvis även bestämmelserna i förevarande reglemente böra beaktas.

11. Sammanfattning av utredningens förslag.

Utredningen har framlagt förslag till ett helt nytt tjänstereglemente för polisväsendet (polisreglemente). Reglementet skall gälla alla befattningshavare vid polisväsendet oavsett tjänsteställning och anställningsort och skall ersätta såväl det nuvarande polisreglementet som normalinstruktionen

för polispersonal och alla de med stöd av denna utfärdade lokala polisinstruktionerna. Kommentarer och anvisningar till reglementet avses skola meddelas i en instruktiv handbok för polispersonalen, som kostnadsfritt skall tillställas varje polisman.

Vad angår polisens ställning och uppträdande är den bärande grundtanken i förslaget, att polismannen skall vara en samhällets tjänare och förtroendemän samt alla laglydiga medborgares vän, hjälpare och beskyddare. Denna grundsats skall inskräpas vid polisutbildningen och prägla polismännens dagliga gärning. I syfte att ge personalen större utrymme till självverksamhet samt möjliggöra ett naturligt och otvunget uppträdande ha sådana tjänsteföreskrifter, som nu i dessa hänseenden binda polismannen i hans verksamhet, så långt möjligt utmönstrats. Så har exempelvis nu gällande förbud för polisman att under patrulleringstjänst inlåta sig i samtal borttagits; i stället har införts en allmän plikt för honom att vara vaksam och väl tillvarataga tjänstetiden.

Bland andra nyheter i tjänstereglementet kan nämnas, att polisens förebyggande och hjälpare funktioner på olika sätt utvidgats. Utredningen betonar att polisens verksamhet i första hand bör inriktas på att förebygga brott och andra kränkningar av samhällslugnet samt på att hjälpa allmänheten till rätta genom upplysning, vägledning och på annat sätt. Vid sin strävan att bekämpa brottslighet och annan asocialitet bör polisen söka kontakt med de organ som äro verksamma inom den allmänna socialvården. För att främja detta samarbete förordas, att särskilda socialvårdstjänstemän anställas vid poliskårerna i de större städerna. Asocialitet bland ungdom bör särskilt uppmärksammas.

Den nu föreliggande skyldigheten för polismannen att till förman rapportera varje förseelse, oavsett dess svårhetsgrad eller de omständigheter varunder den begåtts, har lett till irritation hos allmänheten, som beskyllt polisen för kitslighet och oförmåga att skilja på väsentligt och oväsentligt. Utredningen föreslår nu att rapporteringskyldigheten uppmjukas. Då fråga är om bagatellartade förseelser — smärre trafikförseelser, ordningsförseelser o. dyl. — skall polisman kunna låta saken bero vid ett påpekande eller en erinran till den felande. Förutsättning för att rapportering får underlåtas är bl. a. att det är uppenbart att förseelsen är ursäktlig och att dess beivrande ej påkallas ur allmän synpunkt.

Polisens bevapning bör bättre än vad nu synes vara fallet avpassas efter tjänstgöringens art och vikt. En överkvalificerad bevapning innebär nämligen bl. a. ett allvarligt hinder av psykologisk art för ett förtroendefullt förhållande mellan befolkningen och ordningsmakten. Patrullerande polisman bör fördenskull som regel endast vara bevapnad med battong, som ej bör bäras synlig.

Personaldemokrati föreslås i viss omfattning reglerad genom författningsbestämmelser. I viktigare frågor rörande polisiväsendets organisation, polis-

personalens arbetsförhållanden och vad eljest är av betydelse för personalens trivsel skall det sålunda föreligga skyldighet för polischefen att inhämta personalens uppfattning genom särskilda personalrepresentanter. Det nu gällande förbudet för polischef och annan polisman att tillhöra polismyndighet upphäves.

I fråga om personalvården förordas olika åtgärder i syfte att främja polispersonalens trivsel i arbetet. Misstämning och olust bland personalen inverkar menligt på tjänsteutövningen och därigenom också på förhållandet till allmänheten. Särskilt den patrullerande polisens arbete bör göras mera omväxlande. I städerna bör linjepatrulleringen i största möjliga utsträckning utbytas mot s. k. traktbevakning. Personalen bör även beredas andlig och kroppslig rekreation under fritiden. Den nuvarande begränsningen av arbetstiden för viss polispersonal har utvidgats att gälla all personal, för vilken tjänstgöringstiden kan kontrolleras.

Utredningen betonar att skulden till rådande motsättningar mellan polisen och allmänheten i icke ringa grad ligger hos den senare, som icke är tillräckligt positivt inställd till sin egen skydds- och hjälporganisation. I syfte att hos medborgarna inskräpa vikten av att de i mån av förmåga hjälpa polisen i dess verksamhet har en principdeklaration av dylik innebörd intagits i det nya reglementet.

Utredningen förordar även olika åtgärder för att hos allmänheten skapa större förståelse och ökat intresse för polisen och dess arbete. Bland allmänheten bör spridas en i populär form uppställd informationsskrift, innehållande redogörelse för polisens olika uppgifter, allmänna organisation och arbetsformer. Broschyren bör även innehålla råd och anvisningar om vad allmänheten har att iakttaga för att själv skydda sig mot stölder och andra vanliga brott m. m. Särskilda åtgärder skola även vidtagas för att hos barnen skapa tillit till polisen. Även pressen, radion och filmen föreslås skola utnyttjas för att skapa samförstånd mellan befolkningen och polisen. Polismyndigheterna böra själva informera pressen om sådant som allmänheten kan ha ett berättigat intresse att få veta. Vid de större poliskårerna böra eventuellt anställas särskilda pressombudsmän. Regelbundna radioprogram, belysande polisverksamhetens olika arbetsområden, samarbetet mellan polisen och allmänheten m. m., skola anordnas, och instruktiva kortfilmer om polisens arbete m. m. inspelas och visas i samband med de vanliga biografprogrammen. För att hålla kommunerna underkunniga om poliskårernas arbete m. m. skola polischeferna avge regelbundna berättelser över sin verksamhet.

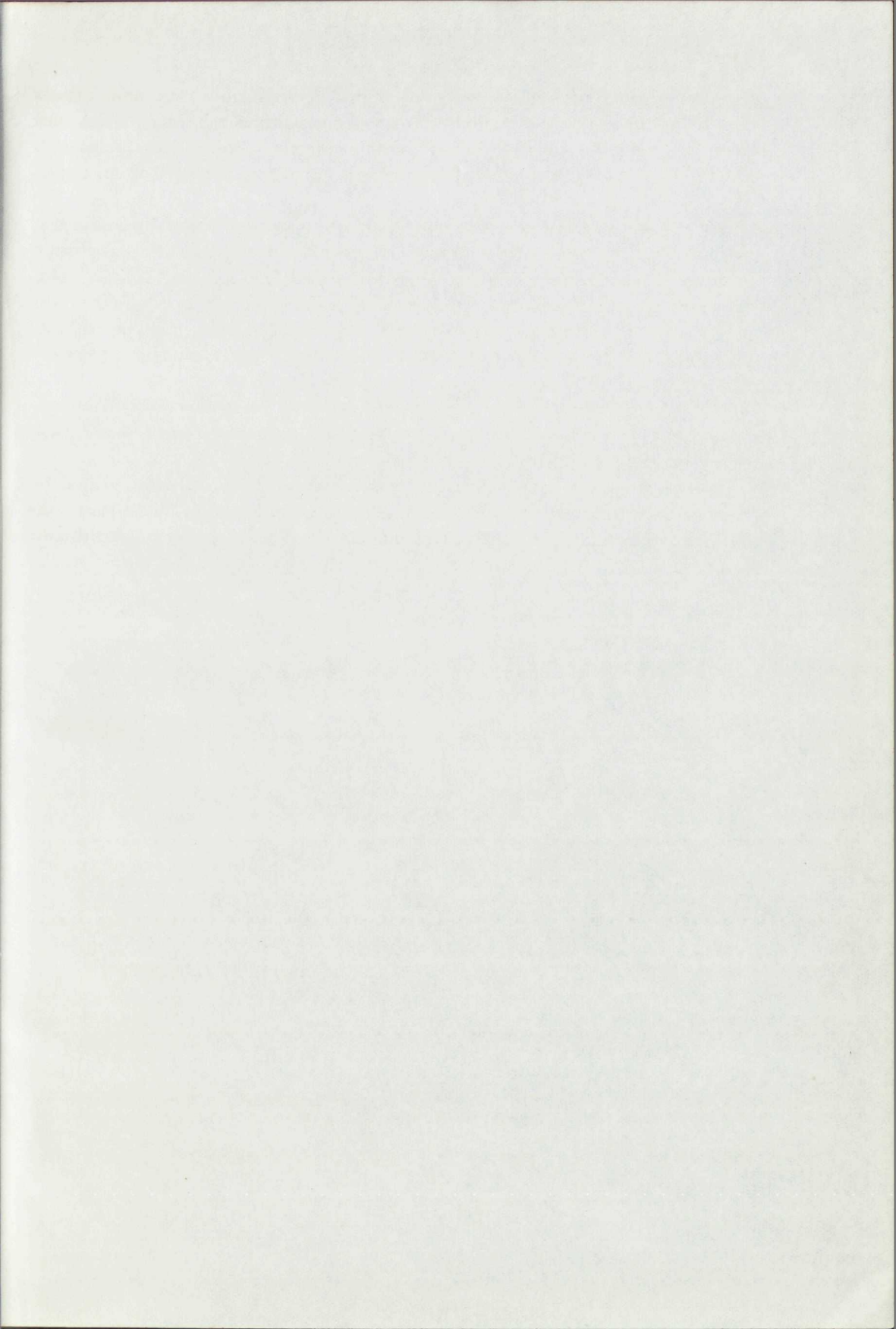
Polisens isolering i samhället bör brytas. Såväl polisbefälet som personalen i övrigt bör aktivt intressera sig för folkrörelserna och delta i föreningslivet på de sociala och kulturella områdena. Då det är angeläget att polisen upprätthåller kontakt med ungdomen och hos den söker skapa en positiv inställning till polisens verksamhet, böra polismännen särskilt intressera sig för

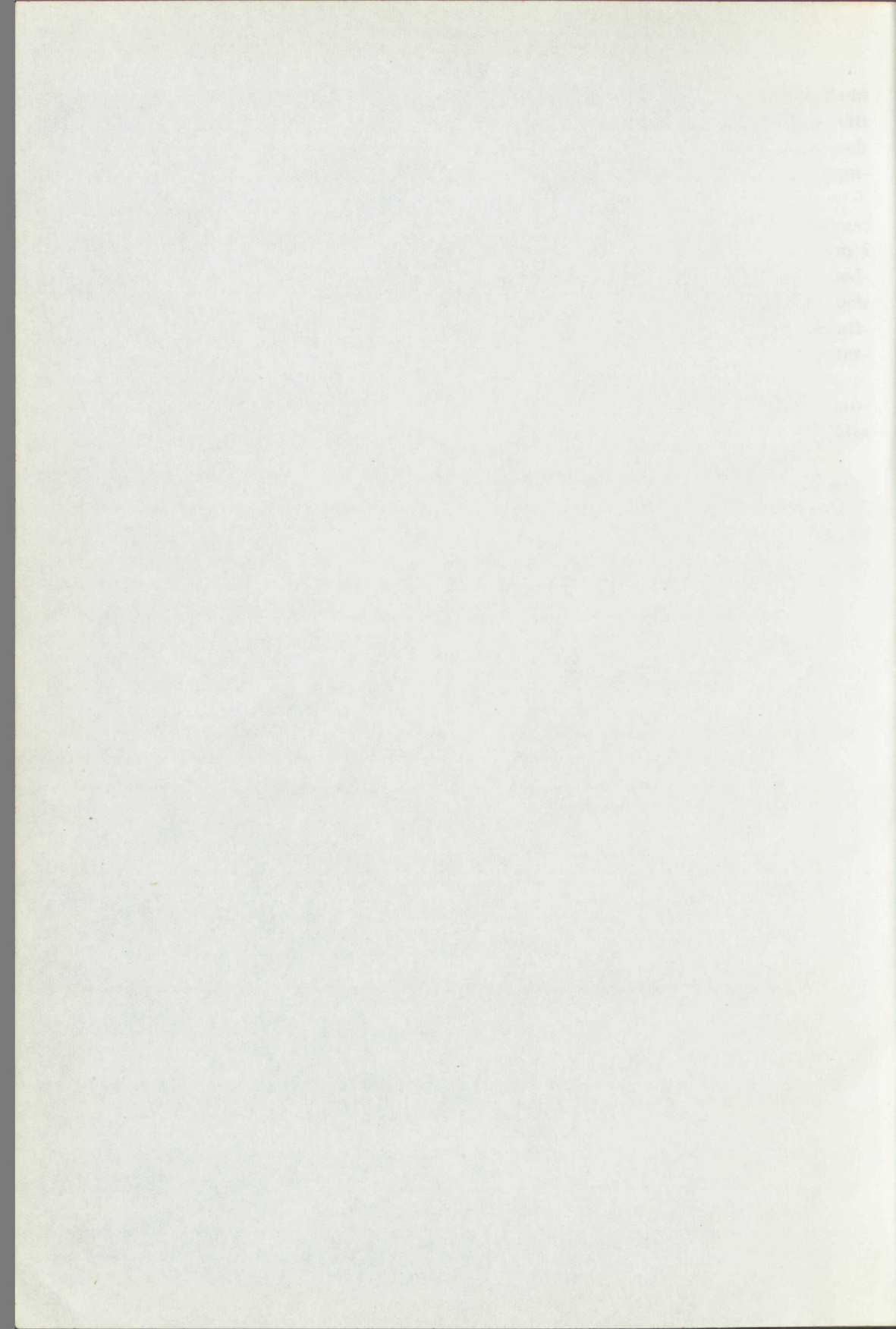
ungdomens egna organisationer samt andra sammanslutningar som arbeta med ungdomsfrågor. Även polisens egna organisationer böra på olika sätt medverka vid strävandena att öka samhörigheten mellan allmänheten och polisen. Idrotts-, musik- m. fl. föreningar kunna göra mycket för en popularisering av polisinstitutionen.

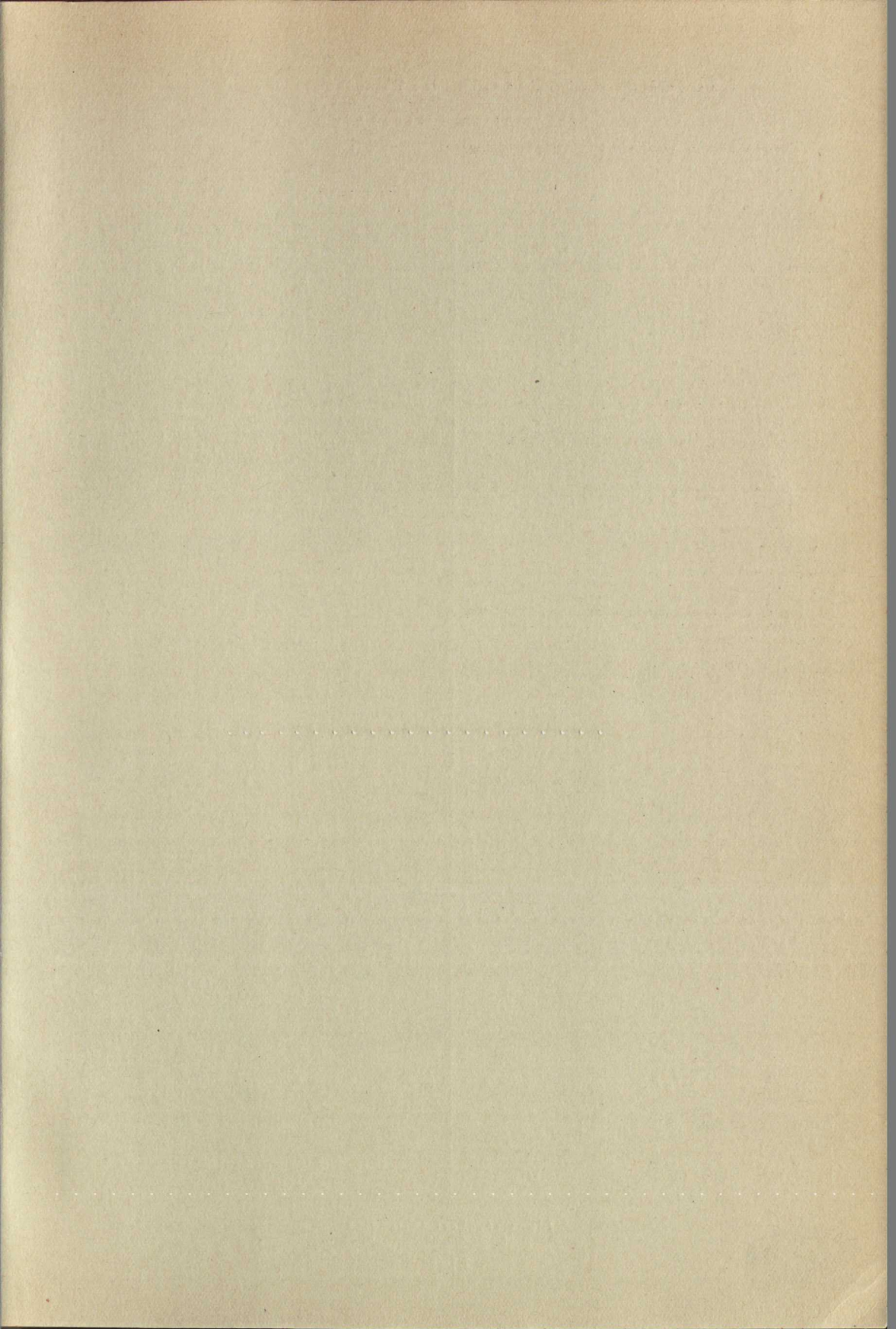
Polisens förebyggande verksamhet skall såsom förut nämnts intensifieras; den bör även utsträckas till åtgärder av mera generell karaktär. Genom i lämpliga former bedriven upplysningsverksamhet bör sålunda polisen medverka till att öka medborgarnas känsla av ansvar för rättsordningens och samhällsfridens tryggnad. Kunskap bör vidare spridas om gällande författningsföreskrifter, särskilt sådana som allmänheten visar tendens att efter-sätta.

Åt lämpligt centralorgan bör uppdragas att ägna spörsmålet om förhållan-det mellan polisen och allmänheten särskild uppmärksamhet samt följa utvecklingen på området.

Finansieringen av den förordade upplysnings- och propagandaverksam-heten skall i stort sett ske genom statsmedel. Kommunernas medverkan på-kallas huvudsakligen för förverkligande av de förslag som av utredningen framförts i syfte att utvidga polisens förebyggande och hjälpande verk-samhet.

Statens offentliga utredningar 1947

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

Förslag till konvention mellan Sverige, Danmark och Norge om erkännande och verkställighet av domar i brottmål m. m. [16]
Lagberedningens förslag till jordabalk. 1. [38]
Betänkande med förslag om upphävande av äldre giftermålsbalken. [43]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Betänkande med utredning rörande riksräkenskapsverkets organisation. [13]
1945 års lönekommitté. 2. Betänkande med förslag till statens allmänna avlöningsreglemente m. m. [23]

Kommunalförvaltning.

Betänkande med förslag till lag om regionkommuner m. m. [30]

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Polisen och allmänheten. Betänkande med förslag till tjänstereglemente för polisväsendet. [45]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Kollektiv tvätt. Betänkande med förslag att underlätta hushållens tvättarbete. [1]
Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 2. Förslag angående yrkesvägledning och yrkesutbildning för partiellt arbetsföra m. m. [18]. 3. Utredningar och förslag ang. sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. [44]
Kompetensfordringar för statliga, vissa halvstatliga och kommunala tjänster samt sådana yrken och befattningar, för vilkas utövande kräves av statlig myndighet utfärdad behörighetsförklaring eller legitimation. [19]

Socialvårdskommitténs betänkande. 15. Utredning och förslag ang. särskilda barnbidrag och bidragsförskott m. m. [21]

Betänkande rörande ett centralt arbetsmarknadsorgan. [24]

Slutbetänkande avgivet av bostadssociala utredningen. Del 2. Saneringen av stadssamhällets bebyggelse. Organisationen av låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. [26]

Stuveriverksamheten i svenska hamnar. [28]

Välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn. [29]

1945 års skogshärbärgesutrednings betänkande. Del 1. Utredning rörande bostads- och levnadsförhållandena på hemmansskogarna med förslag till åtgärder för bostadsbeståndets komplettering och förbättrande. [37]

Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 7. Tiden juli 1945—juni 1946. [41]

Statens sjukhusutrednings av år 1943 betänkande. 3. Utredningar och förslag ang. sysselsättnings- och arbetsterapi vid vissa sjukhus och vårdanstalter m. m. [44]

Hälso- och sjukvård.

Allmänt näringsväsen.

Elkraftutredningens redogörelse nr 1. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Inledande översikt. [3]

Betänkande med förslag till standardtariffer för detaljdistribution av elektrisk kraft. [4]

Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 15. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Älvsborgs län. [20] 2: 12. Malmöhus län. [35] 2: 11. Kristianstads län. [40]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Betänkande ang. fiskerinäringsens efterkrigsproblem samt den prisreglerande verksamheten på fiskets område. [2]

Betänkande med förslag ang. lantmåteripersonalens organisation samt avlöningsförhållanden m. m. [7]

Betänkande med förslag ang. fiskets administration m. m. [8]

Utredning med synpunkter på sågverksdriften i Norrland och förslag angående inrättande av en central sågverkskola. [32]

Redogörelse i sammandrag för utredning rörande planering av jordbruket och skogsbruket i Nedertorneå kommun. [33]

Vid andra riksskogstaxeringen av Norrland åren 1938—42 använd metodik och härom vunna erfarenheter. Redogörelse avgiven av 1937 års riksskogstaxeringsnämnd. [36]

Betänkande ang. organisationen av försöksverksamheten på jordbrukets område. [42]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Industri.

Handel och sjöfart.

Handeln med olja. Betänkande med förslag avgivet av oljeutredningen 1945. [14]

Betänkande med förslag till ändrad lagstiftning ang. handel med skrot, lump och begagnat gods. [22]

Kommunikationsväsen.

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Kyrkoviäsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Betänkande med förslag till geofysiskt observatorium i Kiruna m. m. [6]

Betänkande om tandläkarutbildningens ordnande m. m.

Del 3. Tandläkarinstitutens organisation m. m. [9]

1940 års skolutredningens betänkanden och utredningar. 8. Utredning och förslag rörande vissa socialpedagogiska anordningar inom skolväsendet. [11] 9. Gymnasiet. [34]

Ungdomens fritidsverksamhet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 4. [12]

1941 års lärarlönesakkunniga. Betänkande med förslag till lönerreglering för övningslärare. [15]

Stöd åt utvecklingshämmad ungdom. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 5. [17]

1945 års akademikerutredning. [25]

Betänkande med förslag till ändrad ordning beträffande vissa helgdagar. [27]

Betänkande med förslag ang. utbildning av befäl för handelsflottan m. m. [31]

Supplement nr 7 till Sveriges familjenamn 1920. [39]

Försvarsväsen.

1944 års militärsjukvårdskommitténs betänkande. Del 2. [5]

Betänkande med förslag rörande civilförsvarets organisation m. m. [10]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.